

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
An Analysis of The Roles and Processes of The Creative Community in
Thai Society

โดย

ดร.เพ็ญพรรณ เป็องฟูลอย

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, ดร.

พระมหาสมมาส ชุตินนโต

พระสามารถ จตตมโล (โพธิ์แก้ว)

พระยุทธนา มาลาวิโส (มาลาวงษ์)

นายปณณวิชญ์ แสงหล้า

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

พ.ศ. 2563

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763002

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
An Analysis of The Roles and Processes of The Creative Community in
Thai Society

โดย

ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, ดร.

พระมหาสมมาส ชุตินนโต

พระสามารถ จตตมโล (โพธิ์แก้ว)

พระยุทธนา มาลาวิโส (มาลาวงษ์)

นายปณณวิชญ์ แสงหล้า

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

พ.ศ. 2563

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763002

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

An Analysis of The Roles and Processes of The Creative Community in
Thai Society

by

Dr. Penphan Fuangfooloy

Phrakhru Wiboonjetiyannurak Dr.

Phramaha Sommart Pongsuphan

Phra Samart Jattamalo (Phokeaw)

Phra Yuttana Malawangso (Malawong)

Mr.Pannawich Sanglar

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College

B.E. 2020

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763002

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
ผู้วิจัย:	ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพวย, พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, ดร., พระมหาสมมาส ชุตินันโต, พระสามารถ จตตมโล (โพธิ์แก้ว), พระยุทธนา มาลาวิโส (มาลาวงษ์), นายปณณวิชญ์ แสงหล้า
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
ปีงบประมาณ:	2563
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย 2) เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยการสังเกตบริบทชุมชน ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบ่งผู้สัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มองค์กรในชุมชน กลุ่มสมาชิกชุมชน และกลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน นำเสนอผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาจากการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า

บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาชุมชนจะต้องสร้างการตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นพื้นฐาน เช่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเป็นชุมชนสีเขียว มาสนับสนุนเพื่อการพัฒนาเป็นชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ทั้งชุมชนตำบลดอนคา อำเภอบัวทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีรูปแบบการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยแนวทางการพัฒนากระบวนการชุมชน

สร้างสรรค์ในสังคมไทย พบว่า การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน องค์กรในชุมชน และองค์กรภายนอก ชุมชน ดำเนินกิจกรรมโครงการด้วยการมีส่วนร่วมตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วม รับผิดชอบ และร่วมสรุปประเมินผล สร้างกรอบปฏิบัติ การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ขั้นตอน การวัด ประเมินผล การประสานความร่วมมือเป็นลายลักษณ์อักษร ให้เป็นแนวทางมาตรฐานการพัฒนา กระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ต่อไป

Research Title: An Analysis of The Roles and Processes of The Creative Community in Thai Society

Researchers: Dr.Penphan Fuangfooloy, Phrakhru Wiboonjetianurak Dr., Phramaha Sommart Pongsuphan, Phra Samart Jattamalo (Phokeaw), Phra Yuttana Malawangso (Malawong), Mr.Pannawich Sanglar

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College

Year: B.E. 2020

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) To study and analyze roles and duties of communities on the creative community development process in Thai society, 2) To strengthen participation in the management of the creative community development process in Thai society, and 3) To propose development guidelines the process of creating a creative community in Thai society. Which is a qualitative research Using research data collection methods by observing the community context. By In-depth interviews. The interviewer was divided into 3 groups: community organization. community member group And corporate member groups outside the community research results were presented by analyzing descriptive data from interviews.

The results of the study showed that

The roles and duties of all 3 groups of community members affect the change of the basic context of the community. Community development must raise awareness and focus on its role. Community development is based on the social costs inherent in the community, such as cultural identity. Cooperation and participation Cost of natural resources and economy Information technology advancement And being a

green community To support the development of a creative community in Thai society.

Enhancing community members' participation is an important community development process. The community, Don Kha sub- district, U- Thong district, Suphanburi province. And the Phai Khwang sub- district community Mueang Suphanburi District Suphanburi province. There is a model for using the participation process according to their roles and duties as a guideline for community development to be a creative community in Thai society.

Guidelines for developing the creative community process in Thai society, it was found that the promotion of community members Community organization And organizations outside the community Carrying out project activities with participation from thinking, making plans, participating in the implementation Share responsibility And join the evaluation summary Establish a framework Determination of responsibility for the measurement and evaluation procedure; Cooperation in writing To be a standard guideline for the development of creative community processes in Thai society.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย สมาชิกชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนันตำบลตอนคา นายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ตอนคา คุณครูและนักเรียนโรงเรียนตอนคาวิทยา หลวพื้แก่งวัดโกศาราม (ตอนคา) อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี สมาชิกชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนันตำบลไผ่ขวาง รองนายกและปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลไผ่ขวาง คุณครูและนักเรียนโรงเรียนวัดไผ่ขวาง เจ้าอาวาสวัดไผ่ขวาง และเจ้าหน้าที่ของ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรีทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย ให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง และให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวก

ขอขอบคุณพระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณ ภูมิ ที่ให้การสนับสนุนและช่วยประสานงานรับรองเอกสารลงพื้นที่วิจัยทุกครั้ง ขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยทุก ท่าน เจ้าหน้าที่สำนักงานวิทยาลัย ที่ช่วยลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในครั้งนี้

ประโยชน์ทั้งหลายอันพึงมีจากงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอบูชาคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ นักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย และผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ที่ได้อบรม สั่งสอน แนะนำ เป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้

ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ

28 กุมภาพันธ์ 2564

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ปัญหาการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	7
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	8
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 ความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของพื้นที่วิจัย.....	11
2.1.1 ชุมชนตำบลดอนคา	11
2.1.2 ชุมชนตำบลไผ่ขวาง	13
2.2 แนวคิด ทฤษฎี.....	13
2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่	13
2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชน	16
2.2.3 แนวคิดและทฤษฎีเมืองสร้างสรรค์.....	17
2.2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	38
2.2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเมืองสีเขียว	75
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	77
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	86
3.1 รูปแบบการวิจัย	86
3.2 พื้นที่การวิจัย	88

3.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล	89
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	91
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	92
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	92
3.7 สรุปภาพรวมการวิจัย	93
3.8 การนำเสนอผลการวิจัย	93
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	95
4.1 การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ในสังคมไทย.....	95
4.1.1 บทบาทหน้าที่ของชุมชน.....	95
4.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ในสังคมไทย.....	112
4.2.1 กลุ่มผู้นำชุมชน	113
4.2.2 กลุ่มจิตอาสา	115
4.2.3 กลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัด	117
4.2.4 วิเคราะห์โครงสร้างของกระบวนการชุมชนด้วย SWOT	119
4.3 การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย	125
4.3.1 บริบทชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย.....	125
4.3.2 วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน	127
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	130
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	130
5.2 อภิปรายผล	134
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	137
บรรณานุกรม	138
ภาคผนวก	146
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	147
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ	153
ภาคผนวก ค รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	156
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	163

ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบจากงานวิจัย.....	166
ประวัติผู้วิจัย.....	182

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งมีกรอบแนวคิดด้านการแก้ไขปัญหา และการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม ชุมชน ความมั่นคงและคุณภาพของประชาชน เช่น ด้าน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มี แนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการและพันธกิจ กระทรวงมหาดไทย ข้อ 4. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วน ตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนพร้อมกับส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพขีด ความสามารถของเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพรวมทั้งเสริมสร้าง ความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

การพัฒนาเมืองในปัจจุบันเกิดจากประชากรที่อยู่อาศัยภายในเมืองและการเติบโตทาง เศรษฐกิจ ยิ่งเมืองมีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากเท่าใดก็จะทำให้เมืองนั้นมีการพัฒนาเมืองมากขึ้น เท่านั้น ทั้งในด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ประเทศไทยได้มีแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยให้ ความสำคัญกับคุณภาพของคนที่อยู่อาศัยจะเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของเมืองได้เป็นอย่างดี การเติบโตของสังคมสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเป็นเมือง สร้างสรรค์ด้วย ทั้งนี้นักวิชาการด้านเมืองสร้างสรรค์ Aaron Borchardt ได้ให้ความหมายของเมือง สร้างสรรค์คือ ความเชื่อมต่อระหว่างคน สถานที่และอัตลักษณ์เข้าด้วยกัน นอกจากนั้นแล้วปัจจัย ทางด้านประชากรอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และกิจกรรมทางด้านศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่ง สำคัญที่ก่อให้เกิดเมืองสร้างสรรค์

ในปัจจุบันกระแสการอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่นและกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกสามารถเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกันด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งมีความเป็นเจ้าของพื้นที่และสะท้อนลักษณะของท้องถิ่นออกมา รวมถึงความเป็นตัวตนของสังคมนั้นได้ จนกลายเป็นเมืองที่มีอัตลักษณ์ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์ คือ คน สถานที่และอัตลักษณ์ โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดชุมชนเมืองสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมสาธารณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในพื้นที่อาศัยองค์ประกอบสำคัญอย่าง “ความคิดที่สร้างสรรค์” ให้เป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงสังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมต่างๆ ของเมืองให้เป็นหนึ่งเดียวและมีพลังเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมืองให้ทะยานไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่องเป็นมิตรต่อผู้อยู่อาศัย พร้อมกับต้อนรับผู้มาใหม่ให้สามารถสัมผัสได้ถึงพลวัตของความคิดสร้างสรรค์ที่ผลักดันความเป็นไปของเมืองและเมืองต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่จะประกอบให้เมืองเติบโตได้อย่างยั่งยืน ภายใต้นิยามของเมืองสร้างสรรค์ตามที่ “อังค์ถัด” หรือ “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและพัฒนา” (UNCTAD UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT) ให้ไว้ใน CREATIVE ECONOMY REPORT (2008) หมายถึงเมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้นๆ และต้องประกอบไปด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม มีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรมเมื่อประกอบกับที่ ชาร์ลส์ แลนด์รีย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมเพื่อการฟื้นฟูเมือง และผู้เขียนหนังสือ THE CREATIVE CITY ได้กล่าวไว้ว่า¹ คนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองเป็นพื้นที่ของความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคมเมือง จึงเห็นได้ว่าปัจจัยในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์นั้นประกอบขึ้นจากความร่วมมือในหลากหลายภาคส่วน ทั้งรัฐบาลหน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงปัจจัยบางส่วนเท่านั้นที่จะช่วยประกอบเมืองสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรม ในการดำเนินงานจริงเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความสม่ำเสมอ ทักษะการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาความสัมพันธ์กับคนในชุมชนตลอดจนความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อให้การพัฒนานั้นดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน ทั้งเชิงกายภาพระบบพร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ให้คงอยู่ แนวคิดเรื่องเมืองสร้างสรรค์จึงเป็นแนวทางสำคัญสำหรับคนทุกคนในชุมชนได้สามารถนำไปปรับใช้เริ่มต้นจากขอบเขตที่ตัวเองรับผิดชอบ ชุมชน

¹ กมลกานต์ โกศลกาญจน์, หนังสือสรุปโครงการส่งเสริมพื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์ด้วยพลังเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟูลพอยท์ จำกัด, 2558), หน้า 9.

ท้องถิ่นเองจะต้องมีแนวคิดโดยเฉพาะความเชื่อพื้นฐานในปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่ามนุษย์มีความสามารถและมีพลังอันซ่อนเร้น (Potential Ability) แฝงอยู่ทั้งพลังความคิด ทักษะ แรงงานที่มีความสามารถพัฒนาตนเองได้ตามขีดความสามารถทางคุณภาพและคุณธรรม หากโอกาสอำนวยและผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งการอยู่กันชุมชน สังคมมนุษย์ต้องการอยู่ด้วยความสุขกายสบายใจและมีความสุขเป็นธรรมชาติโดยชุมชนมีความสมดุลในการพัฒนาดังนั้นการที่ชุมชนท้องถิ่นจะสามารถจัดการตนเองได้นั้น ชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคน และชุมชนว่าสามารถจัดการตนเองได้ ด้วยการยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นที่ตั้ง² โดยมีทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนได้ทุกขั้นตอน คือการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของชุมชนการวางแผนและโครงการ การดำเนินงานพัฒนา การประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ³ ทิศทางการพัฒนาเมืองและการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาเมืองที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมืองและท้องถิ่น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่เห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ชุมชนและต้นตัวต่อสิ่งที่มีในแต่ละชุมชนและมีแนวคิดว่าการพัฒนาที่จะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนา ชุมชนของตนโดยใช้ความหลากหลาย ความสร้างสรรค์และพลังของทุกคนในชุมชนสำหรับประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเมืองที่มีหลายชนเผ่าพื้นถิ่น ซึ่งในแต่ละชุมชนจึงมีความแตกต่างกันทางอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม อีกทั้งจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเมืองรอง เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีแทรกซึมเข้ามาอย่างรวดเร็วแต่วิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ประชาชนในแต่ละชุมชนยังคงความเป็นอยู่แบบเดิม จังหวัดสุพรรณบุรีจึงเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

² โกวิทย์ พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2553), หน้า 380.

³ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2545), หน้า 150.

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินการจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งมีพื้นที่ความรับผิดชอบขนาดใหญ่ไม่สามารถขับเคลื่อนแนวความคิดชุมชนสร้างสรรค์ได้ครอบคลุมทั่วประเทศ การสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้คนเห็นรากเหง้าของตนเอง เกิดสำนึกความเห็นคุณค่าความภูมิใจและศักดิ์ศรีของสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น ความภูมิใจนี้ทำให้คนเรามีความเชื่อมั่นในตัวเองว่ามีของดีอยู่ ใครมาบอกให้เชื่ออะไรก็ไม่หลงตามเขาไปง่ายๆ ยิ่งในยุคปัจจุบันที่เป็นโลกาภิวัตน์ ข้อมูลข่าวสารท่วมท้นเราจะมีโอกาสได้อ่านได้ฟังเรื่องราวประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆ ของคนอื่นเยอะมากและเร็วมาก ซึ่งทำให้โอกาสที่จะไปหยิบไปคว้าความริเริ่มของคนต่างที่ต่างถิ่นต่างด้าวเอามาทำมาใช้ในบ้านเราก็กว้างขวางมากขึ้น ถ้าเราไม่มีหลักยึดที่ดีเช่นการสำนึกรักท้องถิ่น พอที่จะทำให้เราเลือกสรรมาใช้ให้เป็นจะเกิดอะไรขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

1.2.2 เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

1.3 ปัญหาการวิจัย

1.3.1 บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยควรมีรูปแบบอย่างไร

1.3.2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยเป็นอย่างไร

1.3.3 การพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

โครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” เป็นการการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความเป็นมาของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม รวมถึงประเพณีที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน เพื่อนำไปสู่การยกระดับทุนสังคมทั้งที่อยู่ในตัว

คนและกระจายอยู่ในสถานที่ต่างๆ อันมีองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ

- 1) ทุนสังคมด้านจิตอาสา
- 2) ทุนวัฒนธรรมด้านความร่วมมือ
- 3) ทุนทรัพยากรธรรมชาติด้านเศรษฐกิจ
- 4) ทุนเทคโนโลยีด้านสารสนเทศ
- 5) ทุนชุมชนสีเขียว

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยคัดเลือกเมือง ย่าน และชุมชนเมืองที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาชุมชนเมืองสร้างสรรค์ที่เหมาะสม และเป็นเมืองหรือชุมชนที่มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัยอย่างน้อย 2 แห่ง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือพื้นที่ตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในที่แตกต่างกัน ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน ลักษณะการศึกษาจะวิเคราะห์ภาพรวมของจังหวัดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพ และการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาตามลักษณะอัตลักษณ์ของสถานที่จากนั้นจึงศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่ในชุมชนเมืองของแต่ละจังหวัด ซึ่งชุมชนเมืองที่คัดเลือกมานี้ถูกคัดเลือกจากกระทรวงพาณิชย์ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทั้งหมด 30 จังหวัด โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเบื้องต้นแบบตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเมืองที่มีต้นทุนและปัญหาทางวัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว หรือสินค้าที่มีเอกลักษณ์และเมืองที่มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ ที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน แต่ในการศึกษาครั้งนี้ได้คัดเลือกมา 3 พื้นที่ในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อเป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษา ได้แก่

- 1) ชุมชนบ้านดอนคา อำเภอบัวทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 คน
- 2) ชุมชนบ้านไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 คน

โดยผู้วิจัยศึกษาเฉพาะพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีการกระจุกของกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามดัชนีชี้วัดความเป็นชุมชนเมืองสร้างสรรค์เพราะเมืองสร้างสรรค์เกิดจากการรวมของย่านสร้างสรรค์หลายย่านเข้าด้วยกัน และย่านสร้างสรรค์เกิดจากการรวมของชุมชนเมืองสร้างสรรค์หลายชุมชนเมืองเข้าด้วยกันดังนั้นชุมชนเมืองจึงมีอยู่ทั้งในย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

1. **ประชากร** ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ชุมชนตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 รูป/คน และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 รูป/คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย

2.1 กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน 10 คน

1) พระสมุห์ศุภชัย ภททจาโร พระภิกษุวัดโศการาม (ดอนคา) ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2) พระครูใบฎีกานันทพัชร อภิญาโณ พระภิกษุวัดไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

3) นายสมาน ปลัดม้า ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

4) นางจันทร์เพ็ญ สุวรรณคร ข้าราชการครูโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

5) นางกฤษณา เวียงนนท์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

6) นางสาวเพ็ญพิชชา บุญธรรม ข้าราชการครูโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

7) นายสลัก ทองเรือนดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

8) นายชาติชาติตรี ธรรมโหรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

9) นายปรีชา คชวงษ์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

10) นายวินิจฉัย วิชัยยันต์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 กลุ่มสมาชิกบุคคลในชุมชน 8 คน

1) นางสาวหัตยา ยศวิชัย นักเรียนโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2) นายณัฐวุฒิ อุ่นทร ปราชญ์พื้นบ้านตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

3) นางบังอร นนท์แก้ว ชาวบ้านหมู่ 1 ชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

4) นางธัญญรัตน์ พิมพ์พันธุ์ดี อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

5) เด็กชายธนกร เปียจันทิก นักเรียนโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

6) นางทองย้อย ชาวผ่อง ปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

7) นางสาวเบญจวรรณ กลิ่นเกตุ ชาวบ้านหมู่ 5 ชุมชนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

8) นางลาวัลย์ เต่าทอง ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

2.3 บุคลากรจากองค์กรภายนอกชุมชน 4 คน ทั้ง 2 แห่ง

1) นายสุภาพ สุขแก้ว พัฒนาการชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

2) นายอภัย เอียดชูทอง หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

3) นางกิตติมา ตั้งตระกูล ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

4) นางสาวใจ เรือนใจหลัก นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 26 คน

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” ใช้ระยะเวลา 1 ปี ในกรอบปีงบประมาณ 2563 (โดยเริ่มตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 - 30 กันยายน 2563)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 กระบวนการ (Process) หมายถึง ปรากฏการณ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยวิธีการอย่างหนึ่งที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงชุมชนเป้าหมายอย่างมีระบบระเบียบ ไปสู่ผลอย่างหนึ่ง เช่น กระบวนการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยพื้นฐานเดิมของชุมชนหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผสมผสานกับ

วิธีคิดและระบบการจัดการของสังคม⁴ ซึ่งเป็นกรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

1.5.2 ชุมชน (Community) หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะโดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกันซึ่งทำให้บุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น หรืออาศัยหลักความผูกพันหรือผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมร่วมกันโดยอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน ตลอดจนการมีผลประโยชน์ในทางการบริการสังคมร่วมกัน⁵

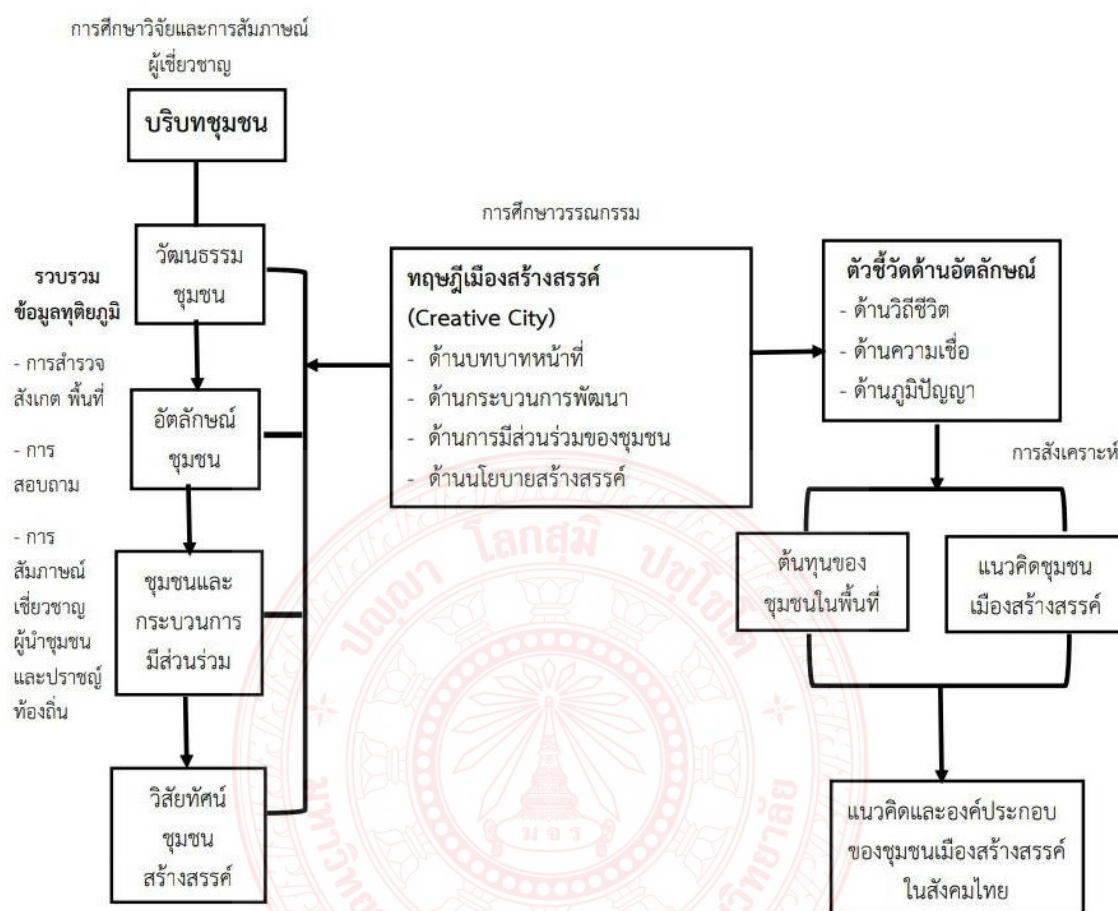
1.5.3 ชุมชนสร้างสรรค์ (Create Community) หมายถึง ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาตามแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งแผนพัฒนานี้จะเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับชุมชน และประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ อันเกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศ การพัฒนาเครือข่าย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนงานวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” ภายใต้กรอบแนวคิด ดังนี้

⁴ ว่าที่ร้อยตรีสนธยา สิทธิเกรียงไกร, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามนโยบายการป้องกันยาเสพติดตามหลักธรรมาภิบาลในตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี”, **ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 14.

⁵ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, **การขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน, 2553), หน้า 5.

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.7.1 ผลการวิจัยนี้จะทำให้ได้งานเกี่ยวกับชุดความรู้ชุมชนสร้างสรรค์ เพื่อนำไปขยายผลในการจัดพื้นที่ชุมชนดังกล่าวเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไป ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของชุมชนสร้างสรรค์ในท้องถิ่นเกิดความรักและความหวงแหนในพื้นที่ของตนเองมากขึ้น

1.7.2 ผลการวิจัยนี้จะทำให้เกิดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมและ เกิดเครือข่ายภาคประชาสังคม ชุมชนสร้างสรรค์ ต่อยอดของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของประชาชน

1.7.3 ผลงานส่วนหนึ่งนำบทความวิชาการที่ได้จากการวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่อยู่ในมาตรฐาน CTI

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นต้นกระแสแนวคิดและหลักการพื้นฐานของการวิจัย ซึ่งมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 ความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของพื้นที่วิจัย
 - 2.1.1 ชุมชนลาวเวียงตำบลดอนคา
 - 2.1.2 ชุมชนลาวเวียงตำบลไผ่ขวาง
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎี
 - 2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่
 - 2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา
 - 2.2.3 แนวคิดและทฤษฎีเมืองสร้างสรรค์
 - 2.2.4 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
 - 2.2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเมืองสีเขียว
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของพื้นที่วิจัย

2.1.1 ชุมชนลาวเวียงตำบลดอนคา

ตำบลดอนคา ตั้งอยู่ที่ อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี สมาชิกในชุมชนตำบลดอนคา แต่เดิมอพยพมาจากเวียงจันทน์ฝั่งลาว เมื่อครั้งบ้านเมืองเกิดสงคราม เจ้าอนุวงศ์ จากนครเวียงจันทน์ คิดกบฏต่อแผ่นดินตั้งตนเป็นใหญ่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ไปปราบปรามที่ทุ่งสัมฤทธิ์ และได้กวาดต้อนผู้คนชาวลาวมาด้วย¹ จากนั้นได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนนั้น เป็นระยะ ๆ ติดต่อกันเรื่อยมา จนเกิดเป็นตำนานเล่าขานกันมาถึงบรรพบุรุษของบ้านดอนคาแห่งนี้ ได้พากันอพยพ

¹ ประวัติดอนคา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.donkha.com>

มาอยู่ที่เมืองสยาม ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ขอดดอนคา” ต่อมามีการเรียกชื่อขาดหายไป เหลือแต่คำว่า “ดอนคา” ชาวบ้านและประชาชนทั่วไปจึงเรียกชื่อชุมชนนี้ว่า “ดอนคา” มาจนถึงทุกวันนี้ ตำบลดอนคา มีรูปแบบการปกครองแบบองค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันมีจำนวน 20 หมู่บ้าน การเคลื่อนย้ายของชาติพันธุ์ลาวเวียงจันทน์ได้ตั้งค้ำกลอนที่ว่า

“ตาหงส์จากเวียงจันทน์	แกต้มน้ำจากแดนไกล
พบแหล่งศิวิไลซ์	ธรรมชาติสะอาดตา
เป็นที่ดอนโดดเด่น	ถูกซ่อนเร้นด้วยหญ้าคา
ชาวลาวร่วมใจมา	ตั้งถิ่นฐานและบ้านเรือน
ตั้งชื่อ “ดอนคา” ไว้	คนทั่วไปไม่ลืมเลือน
ทำไร่ทำนาเหมือน	พวกพ้องพี่น้องไทย”

ชุมชนลาวเวียงจันทน์ตำบลดอนคา มีตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษลาวเวียงจันทน์ เป็นตระกูลเก่าแก่ที่มีประวัติสืบทอดกันมา เป็นผู้ประกอบคุณงามความดีจนได้รับแต่งตั้งให้มียศตำแหน่งในสมัยก่อน เมื่อทางการกำหนดให้มีนามสกุลใช้ ลูกหลานจึงนำตำแหน่งยศฐานบรรดาศักดิ์ของบรรพบุรุษมาตั้งเป็นอนุสรณ์และความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของตน เช่น ตระกูลหงษ์เวียงจันทน์ ตระกูลเหมเวียงจันทน์ ตระกูลนนท์ช้าง ตระกูลนนท์แก้ว ตระกูลยศวิชัย ตระกูลต๋มศรียา และตระกูลปลัดม้า เป็นต้น

สภาพพื้นที่ตำบลดอนคาแบ่งได้เป็น 2 เขต คือ เขตที่ราบสูงติดภูเขา อยู่ทางทิศ ตะวันตกของพื้นที่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบค่อนข้างสูง ซึ่งระบบชลประทาน ไม่สามารถเข้าถึง สภาพดินเป็นดินปนทราย และบางพื้นที่มีสภาพดินเป็น ดินปนหินกรวดพูน พื้นที่ในเขตนี้มีประมาณกึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด และเขตที่ราบลุ่มอยู่ทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตกบางส่วนของพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นการทำนาและระบบชลประทานเข้าได้ทั่วถึง สภาพดินเป็น ดินร่วนและดินเหนียวเหมาะสมกับการเพาะปลูก มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,325 ครัวเรือน จำนวน 13,058 คน ชาวลาวเวียงจันทน์ดอนคาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย มีกลุ่มอาชีพเสริมหลายอย่างด้วยกัน เช่น กลุ่มทำผลิตภัณฑ์จากไม้ตาล กลุ่มวงแคนประยุกต์ กลุ่มทำน้ำตาลมะพร้าว กลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน/ผ้ามัดหมี่ กลุ่มเย็บมุ้ง กลุ่มทำปลาร้า กลุ่มอาชีพจักสาน กลุ่มทำไม้แพนาค และกลุ่มรับจ้าง²

² องค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จันทบุรี, ข้อมูลสภาพทั่วไป, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://donka.go.th/public/list/data/index/menu/1144>

2.1.2 ชุมชนลาวเวียงตำบลไผ่ขวาง

ตำบลไผ่ขวาง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ห่างจากอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองสุพรรณบุรี มีเนื้อที่รวมทั้งหมดประมาณ 25 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,261 ไร่ แบ่งออกเป็น 6 หมู่บ้าน ชุมชนลาวเวียงตำบลไผ่ขวางนั้น ได้ชื่อว่า "ไผ่ขวาง" มาจากในสมัยก่อนพื้นที่แถบนี้มีต้นไผ่เป็นจำนวนมากขึ้นตัดขวางทางเดิน จึงเรียกชื่อตามชนิดต้นไม้ ประชาชนที่อาศัยมีทั้งชุมชนดั้งเดิม และชุมชนที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ ตั้งแต่ในสมัยที่มีการรบกับเจ้าอนุวงศ์ เมื่อแรกที่อพยพมาไปอยู่ที่ท่าสิบเบี้ย โดยภาษาถิ่นเรียกว่า "ภาษาลาวเวียง" ซึ่งประชาชนที่ใช้ภาษานี้ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ของ หมู่ 2, 3, 4 ประมาณ 300 ครัวเรือน จากข้อมูลประชากรปี พ.ศ. 2561 ทั้งหมด 7,595 คน ประมาณ 3,087 ครัวเรือน³ มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีทรัพยากรดิน และน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผัก และทำสวนมะม่วง และ มะพร้าว เป็นต้น ตำบลไผ่ขวางเป็นพื้นที่ที่ราบลุ่มไม่มีภูเขาและป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์สิ่งแวดล้อมดี ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลไผ่ขวาง ประกอบอาชีพ ด้านการเกษตร ทำนา-ทำไร่ และทำสวนผลไม้ เป็นอาชีพหลัก รองลงมาคืออาชีพ รับจ้าง และรับราชการ ชุมชนตำบลไผ่ขวางมีประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น เช่น การบูชาพระทรายในช่วงสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีขึ้นของเรือบูชาพระพรพบุรุษ และประเพณีข้าวประดับดิน ในช่วงสารทลาว ซึ่งจะจัดขึ้นในสิ้นเดือน 9 และกลางเดือน 10 ของทุกปี และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ "ศาลตายาย" จะพบเห็นได้โดยตั้งอยู่ประจำทุกหมู่บ้าน เป็นต้น

2.2 แนวคิด ทฤษฎี

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่

เมื่อกล่าวถึงบทบาทต้องคำนึงถึงคำว่า หน้าที่ เพราะว่าหน้าที่กับบทบาทจะมาด้วยกันเสมอ แต่แล้วในสภาพความเป็นจริงไม่ได้มาด้วยกันเสมอไป เพราะสาเหตุการขัดแย้งกันระหว่างบทบาทกับหน้าที่ อันเนื่องมาจากเจตคติที่ต่างกันค่านิยม หรือพื้นฐานทางสังคมที่ต่างกัน บางครั้งคนเดียวก็มีทั้งบทบาทและหน้าที่อย่างเดียวกัน ในขณะเดียวกันหรืออาจมีหลายบทบาทและหน้าที่ในขณะเดียวกันก็ได้ ทฤษฎี ก็มีทั้งบทบาทมองบุคคลในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมที่อาศัยบทบาทเป็น

³ องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, ข้อมูลสภาพทั่วไป, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phaikhwang.go.th/index.php?option=content&mode=cate&id=1>

ตัวเชื่อมในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ความเข้าใจบทบาทและความสามารถในการแสดงบทบาท จะเป็นอุทาหรณ์กรณีชีวิตความสำเร็จหรือล้มเหลวของบุคคลของผู้ดำรงสถานภาพต่างๆ ในสังคมได้

1) ความหมายของบทบาท

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาบนโลกนี้ ต้องมีบทบาทและหน้าที่เป็นเครื่องกำกับความเป็นบุคคล ตามสถานภาพแห่งตน การกระทำต่างๆ ที่เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรม ล้วนเป็นหน้าที่คาดหวังของ สมาชิกของกลุ่มในสังคมทั้งสิ้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท ไว้ หลากหลาย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

นฤมล วรรณเศรษฐี ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท ไว้ 2 ความหมายด้วยกัน คือ 1) การพิจารณาในด้านโครงของสังคม บทบาท คือ ตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันออกไป ซึ่ง แสดงลักษณะออกโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครอบครองตำแหน่งนั้นอีกประการหนึ่ง พิจารณาในด้านการแสดงบทบาท หรือการพบปะสังสรรค์ บทบาท คือ ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของ การกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาพแห่งการพบปะสังสรรค์ ประการแรก บทบาท จึงเป็นการจำแนกชั้นของบุคคลที่อยู่ในสังคม ด้วยคุณสมบัติและพฤติกรรมของบุคคลกับบรรทัดฐานทาง สังคม และ 2) บทบาท เป็นวิถีของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นขึ้นอยู่กับอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ และความพอใจ⁴

พระมหากิตติ สุจิตโต (สร้อยมาลา) ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง ความรับผิดชอบตามหน้าที่ ที่ตนดำรงอยู่ในแต่ละสถานภาพทั้งที่เป็นบทบาทตามธรรมชาติ และบทบาทที่สังคมมอบหมายให้ บทบาทที่เป็นบทบาทธรรมชาติเป็นบทบาทที่ติดตัวไปตลอดชีวิต ส่วนบทบาทที่สังคมมอบหมายนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือการแสดงออกทาง พฤติกรรมที่ตนรับผิดชอบอยู่ อันเป็นปทัสถานที่กำหนดไว้แล้ว⁵

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นแบบแผนของความต้องการ เป้าหมาย ความเชื่อ ความรู้และการ กระทำที่สมาชิกขององค์กรคาดหวังว่า ควรจะเป็นไปตามลักษณะชนิดของตำแหน่งที่เป็นอยู่ทุก ตำแหน่ง จะถูกสมาชิกขององค์กรคาดหวังไว้ในระดับหนึ่งว่าพฤติกรรมของคนที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ควร

⁴ นฤมล วรรณเศรษฐี, “ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547), หน้า 18.

⁵ พระมหากิตติ สุจิตโต (สร้อยมาลา), “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชน ในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี”, *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2556), หน้า 12.

ทำอะไร มีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามตำแหน่งและหน้าที่ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมและสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

2) ความสำคัญของบทบาท

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญของบทบาท ที่มีผลกระทบต่อสังคมและการพัฒนาสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไว้ดังนี้

ลิตตัน (Linton) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมบทบาทมีความสำคัญต่อผลกระทบทางจิตวิทยา อันใดแก่ แนวความคิดหรือทัศนคติส่วนบุคคล รวมถึงปัจจัยทางสังคม เช่น ตำแหน่ง หน้าที่ สถานภาพ ต่างๆ ของบุคคล ที่ล้วนประกอบไปด้วยความคาดหวังจากสังคม ต้องปรารถนาให้บุคคลในตำแหน่งนั้นๆ ใดแสดงออกซึ่งศักยภาพในบทบาทที่ได้รับให้เห็นถึงลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งของสถานภาพ ซึ่งแต่ละบุคคลที่ได้รับการกำหนดสถานภาพ และครองสถานภาพนั้นอยู่โดยมีความสัมพันธ์ กับบุคคลในสถานภาพอื่นๆ และเมื่อบุคคลเหล่านั้นต่างก็ใช้สิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของตน ดังนั้น บทบาทหน้าที่ สถานภาพ ที่ประกอบกันขึ้นจึงไม่สามารถแยกจากได้⁶

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทหรือหน้าที่ คือ พฤติกรรมอันพึงคาดหมายของบุคคล แต่ละบุคคลในกลุ่มชน ในชุมชน และในสังคมนั้นๆ มีหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติ และเป็นสิ่งที่กลุ่ม ชุมชน สังคมของกลุ่มนั้นกำหนดขึ้น ดังนั้น บทบาท จึงมีความสำคัญต่อการเป็นแบบอย่างแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่มีให้ต่อบุคคลอื่นในสังคมเดียวกันด้วย⁷

สรุปได้ว่า บทบาท มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับหน้าที่ ที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ตามธรรมชาติ หรือในภาระหน้าที่ซึ่งได้รับการมอบหมายจากชุมชน สังคม และเมื่อบุคคลนั้นๆ ได้รับหน้าที่แล้ว สถานภาพของบุคคลผู้นั้นย่อมได้รับการคาดหวังจากสมาชิกในสังคมด้วยเช่นกัน แต่ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เป็นไปตามบทบาทที่ครองอยู่ หรือไม่เป็นไปตามการคาดหวังของสังคม ก็จะทำให้บุคคลนั้นไม่อาจอยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้นได้ต่อไป

⁶ Linton, Ralph., **The Study of Man**, (New York: D.Appleton Centyry Groups, 1964), p. 175.

⁷ อุทัย หิรัญโต, **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา**, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2526), หน้า 197.

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชน

1) ความเป็นมาของแนวคิด

การพัฒนาชุมชนมาจากการศึกษามวลชน (Mass Education) เป็นรายงานการศึกษา มวลชนในสังคมชาวแอฟริกัน เมื่อปี ค.ศ. 1944 ของกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยเสนอแนะรัฐบาลในขณะนั้นใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นด้วยการพยายามเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนตนเอง เพราะเชื่อว่าหากประชาชนได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การออกแบบกิจกรรม การควบคุมกิจกรรม หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมในชุมชน ย่อมทำให้ประชาชนในชุมชนนั้นๆ เกิดความรัก ความศรัทธา ความหวงแหน แม้กระทั่งความพร้อมที่จะปกป้องชุมชนของตนเอง จนกระทั่งปี ค.ศ. 1948 มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ได้จัดประชุมเรื่องการบริหารการปกครองชาวแอฟริกัน (African Administration) และได้บัญญัติคำว่า “การพัฒนาชุมชน” มาใช้เป็นครั้งแรก⁸ หลังจากนั้นคำว่า พัฒนาชุมชน ก็เป็นที่แพร่หลายและได้ได้รับความนิยมใช้กันโดยทั่วไปจนถึงปัจจุบัน

2) ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน หมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มคนในสังคมนั้นๆ ดีขึ้น เจริญขึ้นในทุกๆ ด้าน โดยอาศัยกระบวนการและองค์ประกอบต่างๆ ที่จะเป็นเหตุแห่งการนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายซึ่งเกิดจากความร่วมมือกันของส่วนงานภาคต่างๆ เช่น ภาครัฐ เอกชน ประชาชน และสมาชิกในชุมชน⁹ ซึ่งนักวิชาการด้านสังคมและชุมชนได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ด้วยเช่นกัน ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากที่เคยเป็นอยู่เดิม ให้เป็นไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ด้วยกระบวนการที่ใช้สร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึง

⁸ โกวิท พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 126.

⁹ รัชเมธ จันทนวล และคณะ, “ชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชาวพุทธ: กรณีศึกษากลุ่มแสดงมโนราห์ของชุมชนบ้านปากน้ำวัดเลียบ เทศบาลเมืองตะลุมบอน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี”, รายงานวิจัย, (อยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 15.

ปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาซึ่งเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้อย่างมีแบบแผน ขั้นตอน อย่างชัดเจน¹⁰

สนธยา พลศรี ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นหมายถึง กระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีคุณภาพและศักยภาพมากเพียงพอและการสร้างความร่วมมือในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ สถานภาพของตนเองและชุมชนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน¹¹

3) กระบวนการพัฒนาชุมชน

กระบวนการ หมายถึง กิจกรรมที่เชื่อมโยงกัน เพื่อจุดมุ่งหมายในการส่งมอบผลผลิตหรือบริการให้แก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภายในและภายนอกส่วนราชการ โดยทั่วไป กระบวนการประกอบด้วย คน เครื่องจักร เครื่องมือ เทคนิค และวัสดุมาทำงานร่วมกันตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ในบางสถานการณ์กระบวนการอาจต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยมีระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจน ในกรณีที่เป็นการให้บริการ “กระบวนการ” จะมีลักษณะกว้างๆเช่น บอกว่าต้องทำอะไรบ้าง ซึ่งอาจรวมถึงขั้นตอนที่พึงประสงค์หรือคาดหวัง หากขั้นตอนนั้นสำคัญอย่างยิ่ง การให้บริการต้องให้ข้อมูลและสารสนเทศที่ช่วยให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจและปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าวด้วย และต้องมีแนวทางสำหรับผู้ให้บริการในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาจเกิดขึ้นด้วย

2.2.3 แนวคิดและทฤษฎีเมืองสร้างสรรค์

แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรัฐบาลในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา เป็นการดำเนินนโยบายเพื่อดึงดูดผู้ประกอบการและผู้มีความคิดสร้างสรรค์จากที่ต่างๆให้เข้ามาอยู่ในเมืองโดยมีแนวความคิดว่าการสร้างบรรยากาศของเมืองให้มีเสน่ห์และเปี่ยมล้นด้วยความบันเทิงจะเป็นการดึงดูดให้คนที่มีความคิดสร้างสรรค์เข้ามาอยู่ในเมือง

¹⁰ สันธยา สันธยาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 10.

¹¹ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, หน้า 49.

ปัจจุบันร้อยละ 64 ของประชากรวัยทำงานมีแนวคิดในการเลือกเมืองก่อนเลือกงาน ในขณะที่เมื่อ 15 ปีก่อนร้อยละ 80 ของคนทำงานเลือกบริษัทหรืองานก่อนเลือกเมือง¹²

ดังนั้น ในการพัฒนาจึงต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมืองให้เอื้อต่อการทำงานในเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมกระบวนการสร้างนักคิดและบ่มเพาะให้กลายเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์อันหมายถึงผู้ประกอบการที่สามารถรวบรวมองค์ความรู้ ทักษะ เทคโนโลยีและสุนทรียภาพจากวัฒนธรรมและงานศิลปะนำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและความแตกต่างตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่มได้ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และมีพื้นที่ แสดงออกของกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์และผู้ประกอบการสร้างสรรค์ตลอดจนส่งเสริมสภาพแวดล้อมและกิจกรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในระบบการศึกษาปกติ เพื่อบรรลุเป้าหมายสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

1) ความหมายของเมืองสร้างสรรค์

มาร์กาเร็ต โบดีน Margaret Boden อ้างใน Richard Florida ความสร้างสรรค์เกิดจากการคิดอย่างสร้างสรรค์ วิธีการคิดอย่างสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะทั้งสามประการดังกล่าว โดยประการแรก ในการสร้างสรรค์เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ต้องอาศัยจินตนาการและการคิดนอกกรอบไม่เอากฎกติกา ประการที่สองเมื่อต้องการให้สิ่งนั้นใช้การได้จินตนาการดังกล่าวต้องเป็นไปได้จริง ไม่เป็นการเพ้อฝัน และประการที่สามเมื่อต้องการให้สิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นประโยชน์ จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่อยากเห็นร่วมกัน นอกจากนี้ความสร้างสรรค์ยังต้องการความมั่นใจในตนเองและความกล้าเสี่ยงของผู้สร้างสรรค์ บุคคลที่สร้างสรรค์จึงต้องมีแรงปรารถนาและการเคารพตนเองในการสร้างสรรค์ และพร้อมที่จะรับผลจากความผิดพลาด หรือการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวเรียกได้ว่าเป็นผู้มีจิตสร้างสรรค์ (Creative Mind)

UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) ในที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาหรือเรียกย่อว่า อังค์ถัด ให้ความหมายของ “เมืองสร้างสรรค์, ไว้ในรายงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประจำปี 2008 ว่าหมายถึงเมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมือง และประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและ

¹² ฐนธิ กิตติอำพน, “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์”, เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum (TICEF), (กระทรวงพาณิชย์: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2553), หน้า 1.

วัฒนธรรมมีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม¹³

ริชาร์ด ฟลอริดา (Florida) กล่าวว่าความสร้างสรรค์ หมายถึงศักยภาพของมนุษย์ในการสร้างสิ่งแปลกใหม่ที่มีประโยชน์และใช้การได้จริงเป็นผู้คลุกคลีอยู่ในแวดวงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับโลก¹⁴ ผู้เสนอแนวคิดทุนสร้างสรรค์ให้ความหมายว่าความสร้างสรรค์ คือการหลอมรวมเนื้อหาสาระ การรับรู้ และทรัพยากรให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ นอกจากนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่าองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย การได้สิ่งใหม่ใช้การได้ และเหมาะสมจากความหมายต่าง ๆ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความสร้างสรรค์มีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือเป็นของใหม่ใช้การได้และมีประโยชน์ ดังนั้นความสร้างสรรค์จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่าทั้งที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ทฤษฎี หรือวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างงานศิลปะ¹⁵ นอกจากนี้ ริชาร์ด ฟลอริดา (Florida) ซึ่งเป็นผู้ให้นิยามคำว่ากลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) กล่าวว่ากลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ต้องการคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวเพื่อแก้ปัญหาที่มีลักษณะ เฉพาะแตกต่างกันไป ดังนั้นเมืองต่าง ๆ จึงต้องแข่งขันกันเพื่อดึงดูดรักษาและสร้างกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ด้วยการพัฒนาสภาพแวดล้อมเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางธุรกิจ ที่เอื้อต่อการลงทุนและพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ โดยส่วนสำคัญที่สุดคือการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวางแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้เมืองมีความพร้อมในเชิงเอกลักษณ์และบรรยากาศทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองด้านกายภาพ เมืองที่มีแรงดึงดูดนั้นต้องเป็นเมืองที่เปิดรับคนต่างถิ่นให้เข้ามาอาศัยได้อย่างกลมกลืนมีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมแต่เปิดรับซึ่งกันและกันมีความสลับไหลทางวัฒนธรรมไม่เป็นเมืองอนุรักษ์นิยม มีความมั่นคงทางสังคมมากพอที่จะก่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีความหลากหลายมากพอที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ¹⁶ งานวิจัยของเขา พบว่ากลุ่ม

¹³ UNCTAD, *The Creative Economy Report 2021*, United Nations, [Online], Available from: <https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-programme> [31 October 2020]

¹⁴ Florida, Richard., *The Rise of the Creative Class and how it transforming work, leisure, community, & everyday life*, (New York: Basic Book, 2004), p 31.

¹⁵ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, *การคิดสร้างสรรค์ Creative Thinking*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัคเชส มีเดีย จำกัด, 2545), หน้า 1-8.

¹⁶ Op. cit., *The Rise of the Creative Class and how it transforming work, leisure, community, & everyday life*, pp. 68-69.

คนทำงานสร้างสรรค์ต้องการให้เมืองมีลักษณะผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์และความทันสมัยมีระบบขนส่งสาธารณะที่ดี มีร้านอาหาร ดนตรีและแหล่งบันเทิง มีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมต่างๆ มีรูปแบบอาคารที่ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรืออาจกล่าวได้ว่า การพุ่มพอกเมืองเพื่อดึงดูดให้คนที่มีความคิดสร้างสรรค์มาลงทุนทำธุรกิจนั้น ลำพังเพียงวัฒนธรรมชุมชน ใช้อย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจโดย เฉพาะอย่างยิ่งแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเติบโตของธุรกิจด้วย

จากความหมายของเมืองสร้างสรรค์ตามที่องค์การยูเนสโกได้นิยามไว้ ซึ่งให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและคนทำงานสร้างสรรค์และแนวคิดของชาร์ลส์ แลนด์รี และริชาร์ด ฟลอริดาเน้นให้เห็นความสำคัญของคนและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทำให้ความเป็นเมืองสร้างสรรค์ ของแต่ละเมืองมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างกัน ซึ่งแนวคิดในเรื่องเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันของเมืองสร้างสรรค์นี้ สอดคล้องกับทฤษฎีการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมหรือยูเนสโก (UNESCO) ได้ดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และเปิดตัวเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2547 เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองต่างๆ ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา โดยให้ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ว่าเป็น “เมืองที่มีการร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐในการสร้างสรรค์เมืองผ่านการพัฒนาสภาพแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม ระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการนำวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมตลอดจนจารีตประเพณีของท้องถิ่นมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งความศิวิไลซ์ที่ไม่ล้มรากฐานวัฒนธรรมของตัวเองและคัดเลือกเมืองสร้างสรรค์ในสาขาต่างๆ จากทั่วโลก ตัวอย่างเช่นเมืองแห่งการออกแบบ (City of Design) ได้แก่เมืองเบอร์ลิน บัวโนสไอเรส มอนทรีอัล โกเบ นาโกยา เซิ่นเจิ้น เซี่ยงไฮ้ และกรุงโซล เมืองแห่งศิลปะ (City of Media Arts) ได้แก่ เมืองลียง ในประเทศฝรั่งเศส เมืองแห่งวรรณกรรม (City of Literature) ได้แก่ เอ็ดินเบิร์กในสกอตแลนด์ โอไอวาซิตีในสหรัฐอเมริกา เมลเบิร์นในออสเตรเลีย และดับลินในไอร์แลนด์ เมืองแห่งภาพยนตร์ (City of Film) ได้แก่ แบริดฟอร์ด ในอังกฤษ และซิดนีย์ ในออสเตรเลีย เมืองแห่งอาหาร (City of Gastronomy) ได้แก่ โปปายันในโคลัมเบีย เจิงตูในสาธารณรัฐประชาชนจีน และออสเตอร์ซุนด์ในสวีเดน เมืองแห่งดนตรี ได้แก่ โบโลญญาในอิตาลี เกนท์ในเบลเยียม เซบิยาในสเปน และกลาสโกว์ในสกอตแลนด์เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts and Folk Arts) ได้แก่ อัสวานในอียิปต์ คานาซาวา ในญี่ปุ่น ซานตาเฟ ในสหรัฐอเมริกา และอินซอน ในเกาหลีใต้ เป็นต้น

2) องค์ประกอบของเมืองสร้างสรรค์

ยูเนสโกกำหนดองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับนิยามและแนวคิดตามที่กล่าวมาดังนี้

(1) ผู้ประกอบการสร้างสรรค์หรือนักคิดที่เปรียบเหมือนสินทรัพย์สำคัญของเมืองที่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทั่วโลกเพื่อแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

(2) สถานที่สร้างสรรค์ ได้แก่ สถานที่ที่เปิดโอกาสให้การเรียนรู้รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิดกระบวนการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการประกอบธุรกิจทั่วสถานที่ในเมืองและผ่านเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วโลก

(3) บรรยากาศ สร้างสรรค์ หมายถึงสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดให้ผู้ประกอบการสร้างสรรค์และนักคิดจากแหล่งต่างๆ มาแสวงหาแรงบันดาลใจในการคิดและพัฒนาผลงานรวมทั้งอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

(4) วิสัยทัศน์ผู้นำของเมืองและประเทศที่เข้าใจกระบวนการสร้างเมืองให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์การประกอบธุรกิจและการอยู่อาศัย

(5) การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์จากองค์ประกอบดังกล่าว ยูเนสโกได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกเมืองที่ เสนอตัวเข้าร่วมในเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ ดังนี้

(5.1) สิ่งแวดล้อมของเมืองและภูมิทัศน์ด้านวัฒนธรรม (Cultural Landscape) กระตุ้นให้เกิดความสร้างสรรค์

(5.2) มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยและความสามารถในการกระจายสินค้า

(5.3) เป็นชุมชนของกลุ่มผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีอาชีพด้านความสร้างสรรค์

(5.4) อารงรักษาความรู้สึกถึงคุณค่าของสาธารณะผ่านพื้นที่และช่องทางที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนที่หลากหลายในวงกว้าง

(5.5) มีประสบการณ์ในการเป็นเจ้าภาพ หรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความสร้างสรรค์

(5.6) มีการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสร้างสรรค์ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

(5.7) เอาใจใส่ต่อทรัพยากรท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมของเมือง

ฐนิธ กิตติอำพน ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก¹⁷ มี 5 ลักษณะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เมือง

2) ส่งเสริมความหลากหลายและการเป็นสังคมที่เปิดกว้าง

3) เป็นที่รวมของผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์และนักคิด

¹⁷ ฐนิธ กิตติอำพน, เมืองและชุมชนสร้างสรรค์, หน้า 3.

- 4) สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ
- 5) มีวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมกันในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ผ่านนโยบาย กลไกต่างๆ และธรรมาภิบาลที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์

สำหรับประเทศไทย มีการระบุแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) โดยการพัฒนาปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ของพื้นที่หรือเมือง ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ทรัพยากรมนุษย์กฎระเบียบและการบริหารจัดการ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจสร้างสรรค์ที่สร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ ๆ ที่มีเอกลักษณ์ และสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่หรือเมืองสามารถดึงดูดการลงทุนของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่หรือเมืองรวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศและสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่างๆการจัดกิจกรรม และงานแสดงสินค้าและบริการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นช่องทางหรือเวทีในการพัฒนาและแสดงออกของนักคิดและนักสร้างสรรค์สาขาต่างๆ¹⁸

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังยอมรับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก โดยมีเป้าหมายให้กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ดำเนินโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ (Creative City) โดยให้ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ หมายถึงเมืองที่มีความชัดเจนในทิศทางในการนำเอาความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจอันมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองมีการกำหนดแนวทางดำเนินการในองค์ภาพที่เหมาะสมสอดคล้องกันสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าหรือบริการได้อย่างยั่งยืน โดยมีสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี¹⁹

วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อให้เกิดเมืองต้นแบบที่ประชาชน ในภูมิภาคและท้องถิ่นต่างๆ สามารถใช้เป็นตัวอย่างและแนวทางในการสร้างศักยภาพของสินค้า หรือบริการให้มีมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ภายในพื้นที่ โดยการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวกับสินค้าและบริการของเมือง เกิดเป็นเอกลักษณ์ของเมืองที่จะสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่นและประเทศชาติได้รวมทั้งสร้างความตื่นตัวและกระตุ้นให้ทุกภาค ส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับการนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์สร้างรายได้ให้ชุมชนมากขึ้นและสร้างโอกาสทางสังคมและ

¹⁸ พระราชกิจจานุเบกษา, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11, เล่ม 128/ตอนพิเศษ 152 ง/14 ธันวาคม 2554, หน้า 109.

¹⁹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, คู่มือประกอบโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2553), หน้า 2.

เศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและจังหวัดได้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์
อย่างเป็นรูปธรรม

กรอบการพิจารณาคัดเลือกเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทยมี
องค์ประกอบดังนี้

1. ศักยภาพด้านทุนทางปัญญา หมายถึง ความรู้จริงความชำนาญหรือภูมิปัญญา
เฉพาะทาง การประยุกต์ประสบการณ์ เทคโนโลยีขององค์กรซึ่งทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพและ
สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า หรือบริการ แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ทุนทางกายภาพ เช่น แหล่งธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ของเมือง
- 2) ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมรดกศิลปอดทางวัฒนธรรม ความรู้ที่
สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีในเทศกาลต่างๆ
- 3) องค์ความรู้ หมายถึง เมืองเป็นแหล่งที่มีองค์ความรู้ด้านใดเป็นพิเศษตัวอย่างของ
ต่าง ประเทศ เช่น เมืองมิลานและมหานครปารีสเป็นแหล่งที่มีองค์ความรู้ด้านแฟชั่น เป็นต้น

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ได้แก่ ผู้ประกอบการรายย่อย ผู้ผลิตโรงงาน
เจ้าของธุรกิจ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการผลักดันและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์ของแต่ละท้องถิ่น ภาคประชาชน หน่วยงานหรือองค์กรอิสระ และกลุ่มคนในพื้นที่นั้นๆที่
สามารถผลักดันและพัฒนาศักยภาพสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มได้เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์
ต่างๆ เป็นต้น และภาคการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ นักเรียน นักศึกษา อาจารย์
มหาวิทยาลัยหรือคนรุ่นใหม่ที่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ

3. กลุ่มสินค้าและบริการ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ได้แก่ งานมรดกทางวัฒนธรรม อาหารไทย
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2) กลุ่มศิลปะ ได้แก่ ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์
- 3) กลุ่มสื่อ ได้แก่ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การพิมพ์ การแพร่ภาพ กระจายเสียง
และดนตรี
- 4) กลุ่มงานสร้างสรรค์ตามหน้าที่ ได้แก่ การออกแบบ แฟชั่นสถาปัตยกรรม การ
โฆษณา และซอฟต์แวร์
- 5) กลุ่มสินค้าและบริการอื่นๆ ที่เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์

4. ระบบการบริหารจัดการและการวางแผน เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรมี
วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีจุดมุ่งหมายในการเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีการจัดระบบบริหารมีเครือข่าย
และแผน ปฏิบัติงานเพื่อให้มีการนำศักยภาพด้านทุนทางปัญญามาใช้อย่างเหมาะสม มีความร่วมมือที่

ดีระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีกลุ่มสินค้าหรือบริการที่น่าสนใจ และมีโอกาสในการพัฒนาต่อยอด มีเครือข่ายหรือองค์กรที่จะขับเคลื่อนงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ เช่น การประกวดเพื่อยกระดับความเป็นเมืองสร้างสรรค์ ผลการคัดเลือกเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย จำนวน 10 แห่ง มีทั้งท้องถิ่นในระดับตำบล ระดับอำเภอ และจังหวัดแต่ละแห่งมีศักยภาพและเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เห็นได้ชัดเจน ดังรายชื่อต่อไปนี้²⁰

1) เชียงใหม่ เมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ อันมีเอกลักษณ์ของชิ้นงาน ได้แก่ เครื่องเงิน ไม้แกะสลัก ผ้าจก ผ้าไหม เครื่องปั้นเซรามิค ศิลาดล กระจาดสา ฯลฯซึ่งสามารถยกระดับสู่ตลาดโลกได้

2) น่าน เมืองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นเมืองเก่าที่มีเอกลักษณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมในการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างเหนียวแน่น มีตราสัญลักษณ์ของเมือง (Brand Logo) คือภาพ เขียนวัดภูมินทร์

3) เชียงราย โครงการพัฒนาต่อยอดที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาและสอคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

4) ลำปาง เมืองเซรามิค มีวัดอุทิศ คือดินขาวในพื้นที่ ใญ่ภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากชาวจีนโพ้นทะเลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่นผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาสู่สากลมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ได้แก่สมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง และศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิค

5) อ่างทอง ชุมชนเอกราช หมู่บ้านทำกลอง แหล่งเรียนรู้วิธีการทำกลองอันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น ใญ่ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมารุ่นสู่รุ่น และเป็นแหล่งผลิตกลองที่ดีที่สุดในประเทศไทยและส่งไปขายต่างประเทศ

6) เพชรบุรี เมืองตาลโตนด มีต้นตาลกว่า 4,000 สายพันธุ์อยู่จังหวัดเพชรบุรีมานาน ผลิตผลจากต้นตาลที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ น้ำตาลโตนด และขนมหวานเมืองเพชร

7) ชัยนาท แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ขึ้นชื่อของประเทศ ที่ตำบลนางลือ และตำบลท่าชัย มีกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีโรงงานปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวแห่งเดียวในประเทศไทย

8) มหาสารคาม เมืองแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาชุมชน มุ่งสู่การเป็นดักศิยานคร มีท่าเลที่ตั้งอยู่กึ่งกลางพื้นที่ภาคอีสานของไทย เป็นเมืองที่มีความสงบ มีสถาบันการศึกษาระดับสูง หลายแห่ง

²⁰ เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์, ผลการตัดสิน 10 เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2554, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project/ [16 January 2012].

9) ลพบุรี เมืองนวัตกรรมแห่งพลังงานทดแทน มุ่งสู่ความสำเร็จจากโครงการลพบุรีโซลาร์ โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก กำลังผลิต 73 เมกะวัตต์และโครงการ สร้างศูนย์นวัตกรรมพลังงานทดแทนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นจากการท่องเที่ยว

10) ยะลา เมืองนก เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจด้านนกเขาขาว เป็นเจ้าภาพจัดมหกรรมแข่งขันนกเขาขาวแห่งอาเซียน และมุ่งสู่การพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ครบวงจร ได้แก่ การเพาะเลี้ยงนก การผลิตวัสดุเพาะเลี้ยง การผลิตอาหารนก กรงนก สินค้าพื้นเมืองเกี่ยวกับ นก ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันนกเขาขาว อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญ

3) ดัชนีความสร้างสรรค์

ในปี 2002 ริชาร์ด ฟลอริดา (Richard Florida) ศาสตราจารย์ด้านนโยบายสาธารณะแห่งมหาวิทยาลัยจอร์จ เมสัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เสนอทฤษฎีทุนสร้างสรรค์ (creative capital theory) โดยกล่าวว่าการเติบโตของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่ เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน (3Ts Model) ได้แก่ คนที่มีความชาญฉลาด (Talent) เทคโนโลยี (Technology) และการอดทนรับความแตกต่าง (Tolerance) และเน้นความสำคัญของกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (creative class) ว่ามีผลให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตได้ จากนั้นได้พัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์เพื่อประเมินความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา และนำกรอบความคิดนี้ไปพัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์ของกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งยังคงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้านเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นแต่ละประเทศและเมืองต่างๆ ได้นำกรอบแนวคิดของริชาร์ด ฟลอริดา ไปเป็นแนวทางในการพัฒนา และต่อยอดระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของตนแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างเช่น ระบบเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกงและเมืองซิลิคอน วัลเลย์ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ ความสำคัญต่อวัฒนธรรมเป็นอย่างสูง ตัวอย่างดัชนีสร้างสรรค์ของเมืองและประเทศต่างๆ มีดังนี้

1. ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ริชาร์ด ฟลอริดา พัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์ (Creativity Index) ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) คนที่มีความชาญฉลาด 2) เทคโนโลยี 3) การอดทนรับความแตกต่างหลากหลาย โดยมี รายละเอียดของตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้²¹

1.1 คนที่มีความชาญฉลาด (Talent) เป็นดัชนีด้านทุนมนุษย์วัดจากจำนวน ร้อยละของผู้ที่จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปและจำนวนชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) ซึ่งหมายถึงผู้ที่

²¹ Home Affairs Bureau, The Hong Kong Special Administrative Region Government, (A Study on Creativity Index, 2005), pp. 29 - 30.

ประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และถือว่าการทำงานด้วยพลังสร้างสรรค์ของ คนเหล่านี้ ล่งผลที่ดีต่อเศรษฐกิจและสังคมและมีบทบาทต่อเศรษฐกิจวัฒนธรรม

1.2 เทคโนโลยี (Technology) มีดัชนี 2 ตัว ได้แก่

1) ดัชนีด้านนวัตกรรม (Innovation Index) วัดจากจำนวนการจดสิทธิบัตรต่อจำนวนประชากร ซึ่งแสดงถึงศักยภาพด้านการพัฒนานวัตกรรมของประชาชน

2) ดัชนีปัจจัยด้านเทคโนโลยีขั้นสูง (Hi-Tech Index) วัดจากขนาดและจำนวนกลุ่มอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ ทางการแพทย์ และบริการด้านวิศวกรรม

1.3 การอดทนต่อความความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง (Tolerance) วัดจากองค์ประกอบของความหลากหลาย (Composite Diversity Index) มีดัชนี 3 ตัว ได้แก่

1) ดัชนีเกย์ (Gay Index) หรือคนรักเพศเดียวกัน ดูจากจำนวนการใช้ ชีวิตคู่ของคนเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ทางอ้อมต่อการเปิดรับ (openness) และการอดทนรับความแตกต่างหลากหลาย (Tolerance) ของสังคม

2) ดัชนีโบฮีเมียน (Bohemian Index) การไม่ยึดติดขนบธรรมเนียมดูจากจำนวนคน ทำงานด้านศิลปะที่ไม่ยึดติดขนบธรรมเนียม ซึ่งจัดว่าเป็นคนที่มีความสร้างสรรค์ (Creative People) มีรูปแบบชีวิตที่หลากหลายและมีกิจกรรมในชีวิตอย่างสร้างสรรค์ เป็นตัวบ่งชี้ทางอ้อมถึงการมีเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

3) ดัชนีการเป็นเบ้าหลอม (Melting Pot Index) วัดจากจำนวนร้อยละของประชากรที่มีถิ่นกำเนิดในต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าสังคมเปิดกว้างให้คนต่างถิ่นที่เข้ามาอยู่ อาศัยซึ่งอาจกลายเป็นผู้ที่ช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจเติบโตได้โดยสังคมเป็นเสมือนเบ้าหลอมวัฒนธรรมของ ผู้คนที่มาจากรากหลอมให้กลายเป็นวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันได้

จากองค์ประกอบดัชนีความสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้าน จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ ริชาร์ด ฟลอริดา ให้ความสำคัญ คือ คน เทคโนโลยี และสังคมที่มีการอดทนรับต่อความหลากหลายทางความคิดการ แสดงออกและวัฒนธรรมของคนต่างถิ่น ซึ่งในมุมมองต่อสิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงดึงดูดให้ คนที่มีความ ชาญฉลาดในด้านต่างๆ จากนอกพื้นที่เข้ามาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น และบรรยากาศเช่นนี้เองที่จะก่อให้เกิด นวัตกรรมและความคิดใหม่ ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง

2. ดัชนีความสร้างสรรค์ของสหภาพยุโรป ในปี ค.ศ. 2004

ความสร้างสรรค์ของยุโรป (Euro - Creativity Index : ECI) โดยนำกรอบการ พัฒนาดัชนีความ สร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา (3Ts Model) มาพัฒนาดัชนีย่อยให้เหมาะสม กับบริบทของ ประเทศในแถบยุโรป และใช้ประเมินความสร้างสรรค์ของประเทศในกลุ่มยุโรป สแกน

ติเนเวียและนอร์ดิค ซึ่งผลการศึกษายังคงชี้ว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับความสามารถในการดึงดูด การรักษาไว้และการพัฒนาคนที่มีความสร้างสรรค์ (Creative People)

ดัชนีความสร้างสรรค์ของยุโรป ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 3 ด้าน (3Ts) เช่นเดียวกับของอเมริกา ได้แก่ 1) ดัชนีด้านความชาญฉลาดของคน (Euro-Talent Index) 2) ดัชนีด้าน เทคโนโลยีของยุโรป (Euro-Technology Index) และ 3) ดัชนีด้านการอดทนรับความแตกต่าง หลากหลายของยุโรป (Euro-Tolerance Index) โดยมีรายละเอียดตัวบ่งชี้ ดังนี้

2.1 ดัชนีด้านความชาญฉลาดของคน (Euro-Talent Index) มีตัวบ่งชี้ 3 ตัว คือ

1) กลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) วัดจากจำนวนผู้ที่มีอาชีพในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยใช้ข้อมูลจากองค์การแรงงานระหว่างชาติของประเทศในยุโรป

2) ดัชนีด้านทุนมนุษย์ (Human Capital Index) วัดจากร้อยละของประชากรอายุระหว่าง 24-64 ปี ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป

3) ดัชนีด้านความสามารถทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Talent Index) วัดจากจำนวนนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรต่อจำนวนแรงงาน 1,000 คน

2.2 ดัชนีด้านเทคโนโลยีของยุโรป (Euro-Technology Index) มีตัวบ่งชี้ 3 ตัว ได้แก่

1) ดัชนีด้านนวัตกรรม (Innovation Index) วัดจากจำนวนการจดสิทธิบัตรต่อสัดส่วนประชากร

2) ดัชนีด้านนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (Hi-Tech Innovation Index) ดูจากขนาดและจำนวนกลุ่มอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และบริการด้านวิศวกรรม หรือจำนวนสิทธิบัตรที่เป็นเทคโนโลยี ขั้นสูงต่อสัดส่วนประชากร

3) ดัชนีด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D Index) วัดจากงบประมาณที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนาคิดเป็นร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) หรืองบประมาณที่ใช้ในการศึกษา

2.3 ดัชนีด้านการอดทนรับความแตกต่างหลากหลายของยุโรป (Euro Tolerance Index) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 3 ตัว ได้แก่

1) ดัชนีด้านทัศนคติ (Attitude Index) วัดจากทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อย โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจความเห็นของประชาชน (The Euro barometer Survey)

2) ดัชนีด้านค่านิยม (Value Index) วัดจากค่านิยมและทัศนคติที่แตกต่างกันของประชาชนในประเทศต่างๆ เช่น ศาสนา ชาตินิยม อำนาจ ครอบครัว สิทธิสตรี การหย่าร้างและการทำแท้ง เป็นต้น

3) ดัชนีด้านการแสดงตัวตน (Self-Expression Index) วัดจากทัศนคติ ต่อการ แสดงความเป็นตัวตน คุณภาพชีวิต ความเป็นประชาธิปไตย ความเชื่อใจ งานอดิเรก ความบันเทิงและ วัฒนธรรม

3. ดัชนีความสร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง

ฮ่องกงเป็นอีกหนึ่งเขตที่ประกาศนโยบายพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา และในปี 2004 รัฐบาลฮ่องกงได้มอบหมายให้ศูนย์วิจัยนโยบายด้าน วัฒนธรรม (The Centre for Cultural Policy Research) ของมหาวิทยาลัยฮ่องกง (The University of Hong Kong) จัดทำดัชนีความสร้างสรรค์ (Creativity Index : CI) ขึ้นเพื่อเป็นระบบข้อมูลทางสถิติ แบบใหม่ในการวัดสถานะและการเติบโต ของความคิดสร้างสรรค์ลักษณะของกิจกรรมทางความคิด สร้างสรรค์และจุดแข็งขององค์ประกอบต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม สร้างสรรค์ ฮ่องกง โดยจากการสำรวจพบว่าในช่วงปี 1999 – 2004 ดัชนีค่าความคิดสร้างสรรค์ของ ฮ่องกงมีตัวเลขเพิ่มขึ้น จาก 75.96 ในปี 1999 เป็น 100 ในปี 2004²² ดัชนีความสร้างสรรค์ของเขต ปกครองพิเศษฮ่องกง (Creativity Index: CI) พิจารณาความสร้างสรรค์เป็น 5 ด้าน (5Cs) โดยด้าน แรกเป็นผลผลิตรวมของความสร้างสรรค์ ซึ่ง ประกอบด้วยดัชนีทุนอีก 4 ด้าน ได้แก่ 1) ดัชนีทุนทาง โครงสร้างและสถาบัน 2) ดัชนีด้านทุนมนุษย์ 3) ดัชนีด้านทุนทางสังคม และ 4) ดัชนีด้านทุนทาง วัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดตัวบ่งชี้ดังนี้²³

3.1 ผลผลิตของความสร้างสรรค์(Outcomes of Creativity) เป็นการมองความ สร้างสรรค์ในภาพรวม โดยพิจารณาทั้งผลผลิตทางเศรษฐกิจ ผลลัพธ์ด้านความมีชีวิตชีวาและ การเลื่อน ไหลของความสร้างสรรค์ในชุมชน มีตัวชี้วัด 3 ตัว ได้แก่

- 1) การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรม สร้างสรรค์ มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
- 2) กิจกรรมที่เป็นนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการค้าทาง อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) นวัตกรรมด้านธุรกิจ การจดสิทธิบัตร
- 3) กิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม หนังสือ เพลง ดนตรี ภาพยนตร์รวมถึงพื้นที่สร้างสรรค์ เช่น อาคารสวยๆ สวน ลานแสดง เป็นต้น

²² Home Affairs Bureau, The Hong Kong Special Administrative Region Government, p. 7.

²³ Ibid., pp. 8-10.

3.2 ดัชนีทุนทางโครงสร้างและสถาบัน (Structural/Institutional Capital Index : SICI) เป็นองค์ประกอบแรกของผลผลิตความสร้างสรรค์ หมายถึงสภาพหรือบริบทของ ชุมชนที่ทำให้เกิดความสร้างสรรค์ มีตัวชี้วัด 8 ตัว ได้แก่

- 1) การมีกฎหมาย ระเบียบ (Legal System) เพื่อการคัดค้านและการปกป้องสิทธิต่างๆ
- 2) การไม่ยอมรับต่อการคอร์รัปชัน (Corruption) ในรูปแบบต่างๆ
- 3) การมีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ทั้งในด้านการเขียนและการพูด
- 4) โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร (ICT Infrastructure) เช่น จำนวนคอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น
- 5) ความเข้มแข็งของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Infrastructure) เช่น องค์กรเอกชน ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์อนุสาวรีย์ และการแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ เป็นต้น
- 6) การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน (Community Facilities) เช่น ศูนย์ชุมชน ศาลาประชาคม เป็นต้น
- 7) โครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน (Financial Infrastructure) เช่น จำนวนสถาบันการเงิน ปริมาณทุน ช่องทางเข้าถึงทุน เป็นต้น
- 8) ความเข้มแข็งของผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เช่น จำนวนผู้ประกอบการรายย่อย จำนวนแรงงาน เป็นต้น

3.3 ดัชนีด้านทุนมนุษย์ (Human Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สองของผลผลิตความสร้างสรรค์ เป็นการมองการเคลื่อนย้ายของบุคคลว่าทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เกิดการถ่ายทอดทักษะและความรู้ รวมถึงเกิดแนวคิดใหม่ๆ ในสังคมมีตัวชี้วัด 3 ตัว ได้แก่

- 1) งบประมาณที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา(R&D) ทั้งของภาครัฐกิจ สถาบันอุดมศึกษา และภาครัฐ รวมทั้งจำนวนงบประมาณของรัฐในด้านการศึกษา ซึ่งแสดงถึง บริบทในการพัฒนาองค์ความรู้
- 2) จำนวนประชากรวัยแรงงานที่ได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ทั้งที่ไม่ได้รับวุฒิการศึกษา ได้รับวุฒิการศึกษาและประชากรวัยแรงงานที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือมีความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนา
- 3) การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของทุนมนุษย์ได้แก่ จำนวนผู้เดินทางเข้า-ออกประเทศจำนวนผู้ขอวีซ่าเพื่อการทำงาน หรือผู้เคลื่อนย้ายถิ่นฐานออกนอกประเทศ

3.4 ดัชนีด้านทุนทางสังคม (Social Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สามของผลผลิตของทุนทางสังคม ได้แก่ ความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน การแสดงความคิดเห็นต่อสังคม และเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวาง ซึ่งจะมีส่วนช่วยเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตและทำให้ทุนทางสังคมของคนในสังคมเบ่งบาน มีตัวชี้วัด ดังนี้

- 1) ความไว้วางใจในเรื่องทั่วไป
- 2) ความไว้วางใจในสถาบันของสังคม
- 3) การแลกเปลี่ยนตอบแทนซึ่งกันและกัน
- 4) ความรู้สึกเชื่อมั่น (Sense of Efficacy)
- 5) ความร่วมมือกัน
- 6) การยอมรับความหลากหลายและการรวมเข้าด้วยกัน
- 7) ทักษะติดต่อสิทธิมนุษยชน
- 8) ทักษะติดต่อผู้อพยพชาวต่างชาติ
- 9) การยอมรับค่านิยมใหม่ๆ
- 10) การแสดงตัวตน
- 11) การมีส่วนร่วมทางการเมือง
- 12) การมีส่วนร่วมทางสังคม เช่น งานอาสาสมัคร การเป็นสมาชิก ชมรมและองค์กรทางสังคม ความสนใจในกิจกรรมสาธารณะและการเข้าร่วมกับชุมชน
- 13) การพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งอาจดูจากจำนวนเงินบริจาคเพื่อการกุศลที่ได้รับการลดหย่อนภาษีรายได้จากเงินเดือนหรือผลกำไร งบประมาณในกิจการเพื่อความผาสุกของสังคม

3.5 ดัชนีด้านทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สี่ของผลผลิตทุนทางวัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงกิจกรรมอันหลากหลายที่จัดขึ้นอย่างพิถีพิถันเกี่ยว ข้องกับวัฒนธรรม ศิลปะ ทุนทางสังคมและวิถีชีวิตโดยเชื่อว่าสภาวะแวดล้อมของสังคมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม จะก่อให้เกิดความคิดและการแสดงออกใหม่ๆอันเป็นการส่งเสริมทุนทางสังคมมีตัวชี้วัด 3 ตัว ได้แก่

- 1) การระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรม
- 2) ทักษะและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีต่อทุนทางสังคม ศิลปะและการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาโดยดูจากทักษะและค่านิยมต่อศิลปะวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน

3) ขอบเขตและระดับของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งดูจากจำนวนการใช้ห้องสมุดและอินเทอร์เน็ตของประชาชน จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์หรือการแสดงด้านวัฒนธรรมอื่นๆ ผู้เข้าร่วมเทศกาลแสดงภาพยนตร์หรือวิถีทัศน์ หรือจำนวนเงินค่าลิขสิทธิ์การที่ผู้นำให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีสินค้าวัฒนธรรมรวมถึงการส่งเสริมบริโภค วัฒนธรรมและค่านิยมในการไม่ซื้อสินค้าลอกเลียนแบบ

จะเห็นได้ว่าดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศ ในแถบยุโรปและเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ต่างมีแนวคิดที่คล้ายกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามบริบทของประเทศตน ดังเช่น ของประเทศสหรัฐอเมริกาและกลุ่มยุโรปและที่เพิ่มความสำคัญ ในเรื่องอื่นๆ เช่น ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศฮ่องกงเพิ่มความสำคัญของโครงสร้างและสถาบันในสังคม และวัฒนธรรมและมองถึงสิ่งที่มีอยู่ในสังคมในรูปของทุน คือ ทุนทางโครงสร้าง และสถาบัน ทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรม ซึ่งทุนทุกประเภทต่างก็มีความสัมพันธ์และ เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มุมมองเรื่องทุนในชุมชนได้รับการตอบรับจากประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา รวมถึงประเทศไทยด้วยในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการกล่าวถึงทุนในความหมายที่ไม่ใช่เฉพาะด้านเศรษฐศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวกันถึงการส่งเสริมให้ใช้ทุนในชุมชนด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนา

4. ดัชนีการพัฒนาความสร้างสรรค์ด้วยวัฒนธรรม

ปัญหาสังคมที่ซับซ้อนและรุนแรงของผู้คนในต้นศตวรรษที่ 21 ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การที่โลกถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มประเทศรวยที่พัฒนาอย่างก้าวกระโดดและกลุ่มประเทศยาก จนที่ไม่สามารถพัฒนาตามกระแสโลกได้ทันหรือแม้แต่ในประเทศที่เจริญแล้วช่องว่างระหว่างสังคมเมืองที่รวยและสังคมชนบทที่ยากจนก็มีให้เห็นอย่างเด่นชัด ทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ 21 จึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่มีความสมดุลระหว่างอารยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการเพิ่มพลังทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อันเป็นฐานรากสำคัญของแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง สัมมาแบบหยั่งรากลึก ปัจจุบันหลายประเทศใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นหรือเมืองและประสบความสำเร็จ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

4.1 ซิลิคอนวัลเลย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซิลิคอนวัลเลย์ (Silicon Valley)

เป็นตัวอย่างของชุมชนที่กล่าวได้ว่ามีความทันสมัยด้านเทคโนโลยีและมีแนวคิดในการพัฒนาความ สร้างสรรค์ของตนเองโดยเน้นด้านวัฒนธรรม จัดเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงระดับโลกในการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งในระดับบุคคลและระดับสถาบันชุมชนนี้ตั้งอยู่ใน เมืองซานฟรานซิสโกอันเป็นเมืองที่ร่ำรวย ฟลอริดา จัดอันดับความเป็นเมืองสร้างสรรค์ไว้ในลำดับต้นๆ บุคคลที่มีชื่อเสียงในชุมชน เช่น วิลเลียม ฮิวเลตต์ (William Hewlett) และเดวิด แพ็ค

การ์ด (David Packard) เจ้าของผลิตภัณฑ์ Hewlett Packard ส่วนสถาบันที่มีชื่อเสียงในชุมชน เช่น ศูนย์วิจัยเอเมส ขององค์การนาซา (NASA Ames Research Center) และมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีชื่อเสียงติดอันดับโลก ซิลิกอนวัลเลย์เป็นชุมชนที่ให้ ความสำคัญต่อศิลปะและวัฒนธรรม ภายใต้แนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อระบบเศรษฐกิจสังคมและชุมชนและเนื่องจากซิลิกอนวัลเลย์เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของประชากรเชื้อชาติและวัฒนธรรมในการส่งเสริมให้ชุมชนสร้างเอกลักษณ์และความเข้มแข็งของ ชุมชน จึงใช้วิธีการส่งเสริมให้มีการเรียนศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งกันและกันและร่วมกันสร้าง วัฒนธรรมของชุมชนซิลิกอนวัลเลย์ขึ้น ในการประเมินความสร้างสรรค์ของชุมชนได้มีการพัฒนาดัชนี ชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Community Index) ของซิลิกอนวัลเลย์ ซึ่งมีองค์ประกอบทาง วัฒนธรรม 3 ด้าน ที่ชุมชนต้องมีดังนี้

1) การรู้วัฒนธรรม (Cultural Literacy) หมายถึง คนในชุมชน ชนบทชนนิยม ประเพณีดั้งเดิม ธรรมเนียมปฏิบัติ กิริยามารยาท วัฒนธรรมการแต่งกาย การกินอยู่ ภาษา และศิลปะ รวมถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ของคนในชุมชน ซึ่งต้องอาศัยการ เรียนรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งในโรงเรียน ชุมชน สถาบันทางศาสนา แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือ แม้แต่ใน ครอบครัว

2) ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม (Participatory Cultural Practice) คือการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนทั้งระดับบุคคลหรือกลุ่ม อันเป็น กิจกรรมที่แตกต่างไปจากอาชีพการงานของตน เช่น การวาดภาพ การเขียนบทกวี การแต่งหน้า การ ร้องเพลงประสานเสียงในชุมชน การเต้นรำในงานสังคม การแสดงดนตรีกลางแจ้ง อาจเรียกได้ว่าเป็น ศิลปินสมัครเล่นในด้านต่างๆ

3) สินค้าและบริการวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเชี่ยวชาญ (Professional Cultural Goods and Services) ทั้งในระดับองค์กรผู้ผลิตและระดับบุคคล อาจเป็นองค์กรธุรกิจหรือ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เช่น ผู้ผลิตละครเวที ผู้ผลิตวิดีโอเกมส์ ผู้สร้างคอมพิวเตอร์กราฟฟิค ตัวแทนจำหน่าย ผู้ผลิตงานศิลปะตามสถานที่สาธารณะซึ่งแสดงและจำหน่ายไปด้วย ศิลปินในชุมชน เป็นต้น

องค์ประกอบพื้นฐานทั้ง 3 ด้าน ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ดังกล่าว อาจเรียกได้ว่าเป็นนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของชุมชนสร้างสรรค์ ที่ต้องมีการ ดำเนินการเป็นลำดับขั้นแบบปิรามิด ดังนี้

- ปิรามิดขั้นแรก คือการรู้วัฒนธรรมของคนในชุมชน เช่น มีความเข้าใจใน พื้นฐานของดนตรี รู้จักงานทัศนศิลป์ บทกวี งานออกแบบ งานคอมพิวเตอร์กราฟฟิค แฟชั่นเครื่องแต่ง

กาย มีความสามารถในการดูงานด้านศิลปะ หรือจำแนก คุณภาพของงานได้ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องมีการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดจนใน ครอบครัว ชุมชน และสังคม

- ปิรามิดขั้นที่สองคือการปฏิบัติทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม คือการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบสมัครเล่นของคนในชุมชน ตัวอย่างเช่นการเข้าร่วมกิจกรรม การทำผ้าคลุมเตียงด้วยศิลปะการตัดต่อผ้า ซึ่งจำเป็นต้องการทักษะความชำนาญด้านการเย็บผ้าและ สุนทรียภาพทางศิลปะ เป็นต้น

จากการรู้วัฒนธรรม ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและการเกิดสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญตามลำดับขั้นดังกล่าว มีข้อสังเกต ดังนี้

1. ผู้ที่มีทักษะความชำนาญทั้งหลาย ต่างก็เริ่มจากการทำแบบสมัครเล่น
2. ผู้ที่เข้าร่วมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ต่างก็เคยเป็นลูกค้าหรือรับบริการสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรมที่ใช้ความเชี่ยวชาญ
3. นวัตกรรมใหม่ๆของสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรมมักมีที่มาจากศิลปินสมัครเล่นเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น แนวเพลงและแฟชั่นใหม่ๆ

จากตัวอย่างการพัฒนาของซิลิกอนวัลเลย์จะเห็นได้ว่าความสร้างสรรค์ไม่เพียงก่อให้เกิดชุมชนที่มีความเป็นเลิศด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านศิลปะ วัฒนธรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน การส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ของซิลิกอนวัลเลย์ ประกอบด้วย การส่งเสริมการพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ การส่งเสริมให้รู้วัฒนธรรมส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือการบริโภควัฒนธรรม และการเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่มีเมืองเป็นเลิศ

5. ดัชนีความสร้างสรรค์ของเมืองโตรอนโต ประเทศแคนาดา

โตรอนโตเป็นมหานครที่มีผู้คนอาศัยอยู่มากแห่งหนึ่งในทวีปอเมริกาเหนือ ใกล้เคียงกับกรุงนิวยอร์กของประเทศสหรัฐอเมริกา ในรายงาน“แผนการพัฒนาเมืองโตรอนโต²⁴ วิเคราะห์ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลก กล่าวว่าเมื่อ 150 ปีที่ผ่านมาโลกมีลักษณะการบริหารรัฐเป็นแบบจักรวรรดินิยม ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตร กรรม ประชากรโลกอาศัยอยู่ในชนบทเทียบกับในเมืองเป็นสัดส่วน 80 ต่อ 20 เมื่อเวลาผ่านไป 100 ปี พบว่าลักษณะการบริหารรัฐเปลี่ยนเป็นแบบรัฐชาติ ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนเป็นแบบอุตสาหกรรมและการกระจายตัวของประชากรในชนบทเทียบกับในเมืองเป็นสัดส่วน 40 ต่อ 60 จนถึงปัจจุบันลักษณะการบริหารรัฐเป็นแบบเมือง

²⁴ Canadian Policy Research Networks, “CPRN A legacy of Citizen Engagement The Society We Want Wraps Up Research”, **The Society We Want Newsletter**, No. 6 (February 2001).

และภูมิภาคเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่พึ่งพาวัฒนธรรมและเทคโนโลยี และสัดส่วนของประชากรในชนบทและในเมืองกลายเป็น 20 ต่อ 80 จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าว ผู้บริหารและชาวเมืองโตรอนโตจึงให้ความสนใจต่อประเด็น “การพัฒนาเมืองใหญ่อย่างสร้างสรรค์” โดยมีเป้าหมายสูงสุดร่วมกันคือความเป็นอยู่ที่ดีของชาวเมืองในระยะยาว และได้จัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ ความ มั่งคั่ง (Prosperity) ความน่าอยู่ (Liveability) และโอกาส (Opportunity) โดยผู้บริหารเมืองได้ กำหนดให้ใช้ “ความคิดสร้างสรรค์” (Creativity) เป็นหัวใจในการวางแผนกลยุทธ์ต่างๆ ทั้งหมด และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบแนวคิดหลัก จึงมีการดำเนินการต่างๆ สรุปได้ดังนี้

5.1 ยกฐานะเมืองโตรอนโตเป็น “เมืองของโลก” (Internationalization- Global Toronto) เพื่อดึงดูดการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว รวมทั้งเสริมสร้างชื่อเสียงของเมือง ในด้านเอกลักษณ์เฉพาะและความหลากหลายในเชิงเศรษฐกิจ ทำให้เป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมของโลก (World Cultural Capital) โดยการสนับสนุนเทศกาลและกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนระบบโครงสร้างภายในเชิงวัฒนธรรมรวมถึงการสร้างพิพิธภัณฑ์และศูนย์ศิลปะวัฒนธรรม เพื่อแสดงความหลากหลายของเมืองโดยมุ่งให้โตรอนโตเป็นเมืองหลวงทางวัฒนธรรมของโลก

5.2 ส่งเสริมบรรยากาศการประกอบธุรกิจของเมือง (Business Climate Proactive Toronto) โดยขยายกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างศูนย์ปฏิบัติงานทั่วเมือง สนับสนุนให้เกิดการสร้างงานปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างผลผลิตจากการออกแบบโดยส่งเสริมการออกแบบด้านวัฒนธรรม สถานที่และเมือง (Culture, Place, and Urban Design) ทั้งคณะกรรมการการดูแลด้านการออกแบบ (Design Review Panel) เพื่อสนับสนุนและพัฒนาเครื่องมือและวิธีการในการวางแผนด้านวัฒนธรรมของเมือง เช่น การทำแผนที่แหล่งวัฒนธรรม การบริหารงานโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดเขตพื้นที่บูรณะเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้แข็งแกร่งและการขยายพื้นที่วัฒนธรรมไปรอบๆ เมืองเพื่อเผยแพร่ผลงานทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์

5.3 จัดทำแผนเชิงนโยบายและแผนปฏิบัติการเพื่อดึงดูดการลงทุนและการสร้างงานโดยสนับสนุนให้มีการสร้างศูนย์ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมสร้างสรรค์หลายแห่งและกำหนดกลยุทธ์ต่างๆที่ทำให้อุตสาหกรรมการออกแบบและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของเมืองเข้มแข็งขึ้น ส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และระบบโครงสร้างภายในเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างงานและความมั่งคั่ง พัฒนาเครื่องมือต่างๆที่จะช่วยดึงดูดและรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพเชิงพาณิชย์ของเมือง

5.4 พัฒนาศักยภาพของบุคคล โดยให้คำแนะนำและให้โอกาสการงานแก่เยาวชนโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมผ่านศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชุมชน กระตุ้นให้

เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ลดราคาหรือไม่คิดเงินในการเข้าชมละคร ภาพยนตร์ พิพิธภัณฑ์และกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ

นอกเหนือจากการขับเคลื่อนของภาครัฐ ประชาชนและภาคเอกชนของมหานครโตรอนโต เช่น วิทยาลัยศิลปะและการออกแบบ โรงเรียนสอนศิลปะการแสดง สถาบันสอนดนตรี หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์ต่างๆ มีการดำเนินงานคู่ขนานกับภาครัฐ เพื่อสนับสนุนนโยบายการ พัฒนาเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) โดยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การจัดเทศกาล ภาพยนตร์นานาชาติโตรอนโต ที่มีชื่อเสียงระดับโลก เป็นต้น

จากการดำเนินงานดังกล่าว เห็นได้ว่าการพัฒนาเมืองโตรอนโตเพื่อความมั่งคั่งและความอยู่ดีมีสุขของชาวเมืองนั้น ประเด็นเรื่องวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายให้ความสนใจนำมาต่อยอดและส่งเสริมอย่างจริงจังด้วยกระบวนการต่าง ๆ ทำให้ปัจจุบันประเทศแคนาดาเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำของโลกในการพัฒนาประเทศด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานของการพัฒนา

6. ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้วัฒนธรรม เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่สองประเทศกลับตัวจากภาวะสงครามอย่างรวดเร็วแต่สภาพบ้านเมืองเกิดความเหลื่อมล้ำอย่างรุนแรงจากการขยายตัวของเมืองใหญ่ ๆ ทำให้คนวัยหนุ่มสาวละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดในชนบทอพยพเข้าไปทำงานและใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ เหลือแต่คนชราและเด็กอยู่ในหมู่บ้าน แรงงานในภาคเกษตรลดลงเรื่อย ๆ ผลผลิตและราคาตกต่ำทำให้ชนบททรุดโทรมลงอีกทั้งวัฒนธรรมตะวันตกที่แทรกตัวเข้าไปในหมู่บ้าน ทำให้หลายชุมชนเริ่มสูญเสียอัตลักษณ์ของตนเอง รัฐบาลจึงเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศโดยหันมาใช้ชนบทเป็น ฐานในการพัฒนาส่งเสริมให้ท้องถิ่นแข่งขันกันค้นหาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น รื้อฟื้นภูมิปัญญาและสิ่งที่มีคุณค่าในอดีตนำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเพื่อใช้เป็นจุดขายของชุมชนทำให้ชุมชนหลายแห่งได้พัฒนาสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เกิดการพึ่งพาตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน คนหนุ่มสาวมีงานที่ท้าทายให้ทำและมีอนาคตที่สดใสขึ้น

สำหรับการพัฒนาเมืองใหญ่โดยใช้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ได้แก่ เมืองเกียวโต ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกรุงโตเกียวเมืองหลวงในปัจจุบัน ตามดัชนีความสร้างสรรค์ของริชาร์ด ฟลอริดา ซึ่งมี 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความสามารถของคนในเมือง เทคโนโลยีของเมืองและการมีความอดทนรับของสังคมจะเห็นได้ว่าทั้งสองเมืองมีลักษณะแตกต่างกัน กรุงโตเกียวเป็นเมืองที่ดึงดูดผู้คนทุกระดับชั้นจากที่ต่าง ๆ ทั่วโลกเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยจำนวนมากเป็นดัชนีด้านการมีความอดทนรับของสังคม และเป็นเมืองที่มีการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนา

เทคโนโลยีรวมถึงการใช้เทคโนโลยีอยู่ในระดับก้าวหน้าประเทศต่างๆในโลก เป็นดัชนีด้านความรู้ความสามารถและเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม กรุงโตเกียวก็มีบรรยากาศของความสับสนวุ่นวาย ในขณะที่เมืองเกียวโต เป็นเมืองที่มีประชากรส่วนหนึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่มีมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและมีนักศึกษาต่างชาติเป็นจำนวนมาก นักศึกษามีส่วนร่วมในการประชุมทางวิชาการในประเด็นทางสังคมต่าง ๆ มีผู้ประกอบการ ที่ใช้เทคโนโลยีในการสร้างเอกลักษณ์ของตนเองหลายแห่ง เช่น บริษัทเคียวเซรา (Kyocera) ที่ผลประกอบการมีกำไรมากกว่าสองเท่าของ บริษัทอื่น ๆ ในญี่ปุ่น²⁵

จะเห็นได้ว่าในกรณีของกรุงโตเกียว ผู้คนจากทั่วโลกเลือกที่จะเข้ามาอาศัย และทำงานเพราะเป็นเมืองที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับลักษณะงานและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ตนเองชอบ แต่ในกรณีของเมืองเกียวโตเป็นไปในทางกลับกัน ชาวเมืองเกียวโตได้ใช้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นสร้างสรรค์รูปแบบการทำงานและการใช้ชีวิตของตนเองขึ้นให้สอดคล้องกับ บริบทของเมือง และสิ่งนี้เองที่ดึงดูดให้ผู้คนเก่งๆ เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเกียวโต ตัวอย่างเช่น ลาร์รี่ เอลิสัน (Larry Ellison) ซึ่งเคยเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมสารสนเทศได้เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเกียวโตจนมีความพยายามที่จะหาซื้อบ้านในท่าเลใกล้ ๆ วัดนันเซนจิ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงของเมืองเกียวโต การมีคนเก่งหรือคนมีชื่อเสียงเข้ามาอยู่อาศัย จะยิ่งสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่อิงอยู่กับ วัฒนธรรมของเมืองเกียวโตยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่นธุรกิจเล็กๆ แห่งหนึ่ง ชื่อเอซิท (ACT) ซึ่งเชี่ยวชาญในการเคลือบซิกิคอนคาร์ไบด์บนผิวเซมิคอนดักเตอร์ที่ใช้เป็นฉนวนกันความร้อนในยานยนต์พลังงานไฟฟ้าแต่ขาดความเชี่ยวชาญด้านสาร เคมี ได้จ้างให้มหาวิทยาลัยเกียวโตที่มีผู้เชี่ยวชาญด้านสารเคมี และการทำงานผ่านกล้องจุลทรรศน์ในระดับอะตอมเป็นผู้ทำให้วัตถุดิบในการเคลือบมีความบริสุทธิ์ โดยการตรวจสอบในระดับอะตอมของโมเลกุล นับเป็นความร่วมมือในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ จากภาคส่วนต่างๆ ในชุมชนซึ่งปรากฏให้เห็นเสมอในเมืองเกียวโต สำหรับตัวอย่างของนวัตกรรมที่สะท้อน วัฒนธรรมของญี่ปุ่น เช่น โครงการก่อสร้างบ้านรูปแบบญี่ปุ่นผนวกเข้ากับศิลปะการออกแบบการ ควบคุมภายในบ้านด้วยคอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์ที่มีลักษณะสร้างสรรค์และสะท้อนถึงวัฒนธรรม ทั้งของญี่ปุ่นเองและของต่างชาติที่สามารถแสดงออกอย่างเสรีไม่มีการปิดกั้น เป็นต้น

ความเป็นตัวตนและความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นที่ประกอบ กันเป็นความสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นได้ในสินค้าต่างๆ ที่ญี่ปุ่นผลิตขึ้นและจำหน่ายไปทั่วโลก องค์การ ส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (JETRO) ได้ทำการศึกษาลักษณะของสินค้าญี่ปุ่น ในช่วง 400 ปี ที่ผ่านมามาตั้งแต่สมัยเอโดะในศตวรรษที่ 17 จนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และนำผลการศึกษามาจัดแสดงเป็น

²⁵ Ohmae, Kenichi., “Leading the World with Unique-New Kyoto Model Recognition of Creativity in Everyday Life”, GLOCOM PLATFORM, (March 29, 2004).

นิทรรศการ เรื่อง “ถอดรหัสญี่ปุ่น (DNA of Japan Design)” เคยมาจัดแสดงในประเทศไทย ณ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ในปี พ.ศ.2549 โดยสรุปกระบวนการคิดสร้างสรรค์ผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น 15 ประการสำคัญที่เป็นตัวร่วมของสินค้าญี่ปุ่นทุกประเภทดังนี้

- 1) ทำให้เล็กลงบ้างและเบาขึ้น (Making it smaller, thinner, and lighter)
- 2) ทำหน้าที่ได้หลากหลาย (Combining function)
- 3) พกพาได้แบบบูรณาการ (Mobility integration)
- 4) ขยายขอบเขตของพื้นที่ และเวลา (Expanding space and time)
- 5) ตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นทิ้ง (Doing away with frills)
- 6) สื่อสารแบบซับซ้อน (Interfacing communication)
- 7) อัตโนมัติและประหยัดแรงงาน (Automation and labor-saving)
- 8) ให้สาธารณชนเข้าถึงความเชี่ยวชาญ (Making expertise accessible by the public)
- 9) สร้างตัวแปรใหม่ๆ (Making new variations)
- 10) ทำให้ใครก็ใช้ได้ (Enabling anyone to use it)
- 11) สะท้อนธรรมชาติ (Mirroring nature)
- 12) จัดให้อยู่ในระบบหนึ่งระบบใด (Organizing into a system)
- 13) ใช้วัตถุดิบอย่างเต็มที่ (Exploiting materials)
- 14) บุกเบิกการใช้วัสดุต่างๆ (Pioneering materials)
- 15) บรรจุหีบห่ออย่างงดงาม (Beautiful wrapping)²⁶

จากกระบวนการคิดสร้างสรรค์สินค้าผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ทั้ง 15 ประการข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดในการรักษาความสมดุลใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ความสมดุลระหว่างของเดิมกับของใหม่ (tradition and innovation) ระหว่างการสัมผัสถึงคุณค่าสูงและการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (high touch and high tech) และระหว่างเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมจากตัวอย่างการพัฒนาทั้งในชนบทและในเมือง จะเห็นได้ว่าสังคมหรือชุมชนสร้างสรรค์ของญี่ปุ่นมีความเป็นชุมชนที่ทำให้เกิดงานและวิถีชีวิตที่คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นตัวของตัวเองเห็นได้จากสามารถใช้ชีวิตอย่างที่ตนเองชอบ ประเทศญี่ปุ่นใช้วัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อสร้างชุมชนสร้างสรรค์ และใช้ยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมเป็นตัวผลักดันให้เป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจเติบโตด้วย

²⁶ นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์, Global Village มหัศจรรย์แห่งหมู่บ้านหลังเขาพอเพียงและยั่งยืน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์, 2550), หน้า 24.

วัฒนธรรม เป็นเมืองที่ผู้คนจากทั่วโลกต้องการมาอาศัยและทำงาน เป็นที่รวมของนักคิดชั้นนำที่คิดค้นความเป็นตัวตนของญี่ปุ่นนำมาสร้างคุณค่าสู่สากล โดยมีกระบวนการและโครงการตลอดจนสินค้าและบริการสร้างสรรค์ต่างๆ สนองตอบแนวคิดดังกล่าวอย่างหลากหลายแตกต่างกันไป เป็นความสำเร็จของประเทศญี่ปุ่นที่ฝึกกำลังประชาชนฝ่าวิกฤตจนสามารถพลิกฟื้นกลับมาอยู่ในแถวหน้าของโลกได้อย่างภาคภูมิใจ

2.2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม คำว่า “การมีส่วนร่วม” ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายและความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งอาจจะมอง ทั้งในแง่ของแนวคิด หลักการ กระบวนการและวิธีการปฏิบัติ มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่การวิจัย การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารซึ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนควบคุมโดยตรงจากประชาชน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

โกวิท พวงงาม²⁷ กล่าวว่า วิธีการของทฤษฎีการมีส่วนร่วมพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. โครงการที่จัดทำขึ้นจะต้องแสดงให้เห็นกลุ่มเป้าหมายสนใจ จะสนองความต้องการของบุคคลได้อย่างแท้จริง
2. จะต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ให้มากที่สุด
3. การตัดสินใจหรือความคิดเห็นจะต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่และไม่ขัดแย้ง ต่อความเชื่อต่างๆ ในชุมชนนั้น

²⁷ โกวิท พวงงาม, การศึกษารูปแบบและแนวทางการเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2539), หน้า 57-63.

โคเฮน และนอร์แมน (John M.Cohen and Norman T)²⁸ ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในขั้นตอนการวางแผนและตัดสินใจไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจและวางแผนได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การวางแผนและตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย การวางแผนและตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของการรับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผล ในกิจการพัฒนาด้วย จะเห็นว่าการวางแผนและตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติและก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการตรวจสอบและประเมินผลด้วยนอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับจากการตรวจสอบและประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย โดยแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม ออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การคิดริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ การสนับสนุนทางทรัพยากรเข้าร่วมในการ บริหาร การประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ทางด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์²⁹ ได้แปลหนังสือของ เจมส์แอล เครตัน (James L.Creighton : 2005, 7) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการที่ความกังวลความต้องการ และคุณค่าของประชาชน ได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน "นอกจากนี้ผู้เขียนยังอภิปรายเพิ่มเติมถึงประเด็นว่าจริงหรือไม่ว่าการมีส่วนร่วมนั้นจะหมายถึงการที่ประชาชนมีโอกาสดูแลความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจจะเกิดขึ้นหรือหมายความว่าผู้มีอำนาจตัดสินใจจะสามารถตัดสินใจใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากประชาชนก่อนเท่านั้น

²⁸ Cohen, John M. and Uphoff, Norman T., “Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation”, In **Rural Development Monograph**, No. 2, (The Rural Development Committee Center for International Studies: Cornell University, January 1977), p. 66.

²⁹ วันชัย วัฒนศัพท์, แปลและเรียบเรียงหนังสือชื่อ **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน** / โดย James L. Creighton, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2543), หน้า 19-25.

ทองใบ สุดชาติ³⁰ (2547 : 21) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่ จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะทำให้พนักงานมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพอใจในการทำงานและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Selfesteem) นอกจากนี้ ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลให้เขามีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานในองค์กรได้ดียิ่งขึ้นอีก ทั้งจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา³¹ ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์³² ได้ให้ความหมายว่า Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ ความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การประสานงานหมายถึง ห่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการทำกิจกรรมหรือการงาน ความรับผิดชอบหมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

³⁰ ทองใบ สุดชาติ, **ภาวะผู้นำ : กลไกขับเคลื่อนองค์กรแห่งการเรียนรู้**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (อุบลราชธานี: คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2551).

³¹ นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา, **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**, (กรุงเทพมหานคร: 598 ปรีณ, 2547), หน้า 19.

³² นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527), หน้า 185.

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ³³ ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับศาสตร์หลายแขนงทั้งทางด้านจิตวิทยาสังคมซึ่งได้อธิบายถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทางจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของสังคม ทางด้านการเมืองให้ทัศนะว่าการมีส่วนร่วมเป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้แก่สมาชิกในสังคม สร้างความเท่าเทียมกันและเพิ่มพลังอำนาจให้แก่สมาชิกทุกคนทางด้านการพัฒนายังให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางในการพัฒนาด้วยตัวเอง พร้อมทั้งมีส่วนรับผลประโยชน์และผลเสียที่เกี่ยวข้องจากการพัฒนา

ปรัชญา เวสารัชช์³⁴ ได้ขยายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ต้องครอบคลุมในประเด็น

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน และสังคมได้ร่วมกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนา และทำให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนสะท้อนการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยความสมัครใจเป็นประชาธิปไตยในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผน และดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา การพิจารณาในมติดังกล่าวการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมระหว่างส่วนที่ ประชาชนลงทุน (แรงงานและทรัพยากร) เพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้างการบริหารนโยบายและลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์³⁵ ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชนสมาคม มูลนิธิและ

³³ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, **ประมวลชุดความรู้ การวิจัยและการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544), หน้า 150.

³⁴ ปรัชญา เวสารัชช์, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 3-5.

³⁵ ไพรัตน์ เตชะรินทร์, **กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิโสภณการพิมพ์, 2527), หน้า 6-7.

องค์การอาสาสมัครในรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน

เมธี จันทจารุภรณ์ และสุธิดา รัตนวณิชช์พันธ์³⁶ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้ทางที่ถูกต้อง

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ³⁷ ได้ให้ความหมายว่า คือ กระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มคนต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม โดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ มิใช่เข้ามาร่วมเพราะการหวังรางวัลตอบแทนและที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องไม่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก³⁸ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลที่ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจโดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอกและเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งที่ อำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจและผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

³⁶ เมธี จันทจารุภรณ์ และสุธิดา รัตนวณิชช์พันธ์, วิทยาการชุมชน: การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างประชาชน, (นครสวรรค์: สุขุมและบุตร, 2541), หน้า 5.

³⁷ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, ปัญหาและอุปสรรค ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชนข้าราชการและผู้นำรัฐบาล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530), หน้า 61.

³⁸ เสาวนิตย์ ชัยมุสิก, การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, 2544), หน้า 41.

อคิน รพีพัฒน์³⁹ แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา
2. ร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางการวางแผนพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหา
3. ร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. ร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ดังนั้นการเริ่มต้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการกำหนดตามความต้องการภายในของประชาชน มิใช่เกิดจากความต้องการภายนอก โดยที่ประชาชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้าร่วมในการดำเนินการมีความพร้อมและความสมัครใจที่จะเข้าร่วมและอำนาจในการตัดสินใจภายนอกเป็นเพียงผู้คอยสนับสนุนและช่วยชี้แนะเท่านั้น การที่ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรก คือ การค้นหาสาเหตุของปัญหา เมื่อพบสาเหตุของปัญหานั้นๆ แล้ว ก็ร่วมในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมในการลงทุนและปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นกองทุนด้วยเงินหรือแรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์และต้อง ร่วมติดตามและประเมินผลที่ได้ปฏิบัติไปแล้วด้วย

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่าในสภาพสังคมไทยที่กำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ปัญหาหลายด้าน ทั้งปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดจากช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน ปัญหาทางวัฒนธรรม ที่เป็นผลมาจากการเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกที่กำลังส่งผลให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมวัตถุนิยม ก่อให้เกิดภาวะของสังคมและศีลธรรมจรรยาที่มีความอ่อนแอ สถาบันครอบครัวและความสุขของชุมชนกำลังแตกสลาย ปัญหาวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดการแย่งชิงการใช้และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาดังกล่าวผู้รับผิดชอบในการบริหารประเทศมักแก้ปัญหาโดยการกำหนดนโยบายบริหารประเทศ ในกรณีการบริหารประเทศส่วนใหญ่จะมีกรอบแนวทางในการ แก้ไขปัญหาที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง ยังขาดการเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาระบบ โดยฝ่ายราชการประจำ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายมากกว่าฝ่ายการเมืองและภาคประชาชน การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังคงเป็นรูปแบบเดิมที่ยึดกรอบพันธกิจการปฏิบัติงาน (Functional Approach) โดยยึดติดคับกรอบของกลไกในการปฏิบัติงานตามโครงสร้างของกระทรวง ทบวง กรม นโยบายโดยรวมจึงขาดการบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงานภาครัฐที่เป็นองค์รวม อีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและไม่อาจแก้ไขปัญหาในระดับชาติได้สอดคล้อง และตรงกับทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง ดังนั้นสภาพปัญหาและอุปสรรคของการกำหนด นโยบายสาธารณะของประเทศไทยจึงต้องมีการประสานเชื่อมโยงนโยบายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม คือ ร่วม

³⁹ อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสการพิมพ์, 2527), หน้า 49.

คิดกำหนดนโยบาย ร่วมปฏิบัติและตรวจสอบทบทวนนโยบายของท้องถิ่นในการพัฒนาประเทศ เพื่อเป็นการสนองความต้องการของประชาชนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงและยังจะทำให้ประชาชน มีความตระหนักชัดเจนถึงความเป็นเจ้าของนโยบายและในทางตรงกันข้ามหากกำหนดนโยบาย ขึ้นมาบนพื้นฐานความไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมไทย ก็จะกลายเป็นนโยบายที่ไร้คุณภาพ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนและก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่องมาจนไม่รู้จบสิ้น

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายการมีส่วนร่วมมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลากหลายในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องมาทบทวน มีดังนี้

WHO / UNICEF ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากรและมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำโดยกลุ่ม และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการประชุม องค์การสหประชาชาติเคยระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วม อาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม หากจะให้เข้าใจชัดแล้ว การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกันเฉพาะในระบบเศรษฐกิจสังคมและการเมืองหนึ่งๆ เท่านั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ขยายความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ายังครอบคลุมถึง

1) การสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียม

2) การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในการเอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกันและการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3) การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรงและทรัพยากรเพื่อพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนลงแรงดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้

4) ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

หากอธิบายความหมายการมีส่วนร่วม (Participation) ในทางวิชาการ จะหมายถึงความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ ความรู้สึก นึกคิดของแต่ละคนที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้เกิดความสำเร็จ เกิดความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) เข้าไปช่วยเหลือ (Contribution) และมีความรับผิดชอบ (Responsibility) ซึ่งจะเกิดทุกระดับสายบังคับบัญชาใน 3 ลักษณะคือ มีการช่วยเหลือ มีการใช้อำนาจ และมีขอบเขตภาระงานในขณะที่ยังคงไทย แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม (A Theory of Participation) เป็นแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาชนบทที่ปรากฏในสังคมไทย นับตั้งแต่ปี 2520 และปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมาและมีการให้ความหมายไว้หลากหลายในแต่ละช่วงเวลาเช่นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ได้บรรจุการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการสนับสนุนการพัฒนาที่สนับสนุนให้ชาวบ้านช่วยเหลือตนเองได้ และสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมพัฒนาของสังคมสมัยใหม่และระบบตลาดอย่างแบบแน่น แต่ความหมายดังกล่าวต้องมาชะงักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2541-2545) เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมถูกเปลี่ยนนัยยะเป็นเรื่องของกระจายอำนาจทางการปกครองมีการตั้งเอจเอนซ์การพัฒนากอง (Ngos) และภาคสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภายในในกรอบเศรษฐกิจพอเพียง และยังคงนัยยะของความหมายเช่นนี้จนถึงปัจจุบัน (Rigg. Jonathan : 2008)

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา⁴⁰ ได้สรุปความหมายสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสระภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

พัฒน์ บุญรัตน์⁴¹ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การระดมทุนการที่ทำให้ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและมีส่วนดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ปรารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้การกำหนดกรอบแนวคิดจากบุคคลภายนอก

⁴⁰ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, หน้า 4.

⁴¹ พัฒน์ บุญรัตน์, การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: เลิฟแอนด์ลิฟเพลส จำกัด, 2549), หน้า 129.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ⁴² สรุปความหมายของ “การมีส่วนร่วม” ไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมิน รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2) การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

(2) การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาความเท่าเทียมกันของชายและหญิง (Gender) ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

จากความหมายการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปความหมายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหาร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนในการแก้ปัญหา ร่วมในการดำเนินงานตามแผนและร่วมในการประเมินผลวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ ตลอดจนร่วมพิจารณากำหนดปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาไปสู่ความสำเร็จด้วยความสมัครใจ

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม Cohen and Uphoff (1980 : 213-128) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ขั้นตอน

⁴² ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2543), หน้า 138-139.

1. การมีส่วนร่วมโดยการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้นประการแรกที่ต้องกระทำคือ การจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นจะเลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนั้นเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ คือ ประกอบการตัดสินใจ 3 ขั้นตอน คือ

1.1 การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น

1.2 การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน

1.3 การตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติการตามแผน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณากระจายผลประโยชน์เฉพาะตนและภายในกลุ่ม รวมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบของโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preference) ความคาดหวัง (Expectation)

อำนาจ อนันต์ชัย⁴³ กล่าวว่า ความสำเร็จของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ประเภท คือ

1. การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่แรกเริ่มว่ามีปัญหา สาเหตุของปัญหาการแก้ปัญหา ด้านการคิดจะนำโครงการอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยใช้แรงงานได้ถูกต้อง ตามเวลา สถานการณ์

2. การผสมผสานแผนงานและโครงการของส่วนราชการ ด้านการพัฒนา ความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านประชาชน และคุณภาพของเจ้าหน้าที่

3. การสร้างองค์กรท้องถิ่น กลไกการประสานงานงบประมาณ ปัจจัยการทำแผนการทั้งภาครัฐและเอกชน ความต้องการจำเป็นของประชาชน รวมทั้งการติดตามดูแลรักษาต่อไป

อศิน รพีพัฒน์⁴⁴ ได้จำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ : เป็นขั้นที่ที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน

⁴³ อำนาจ อนันต์ชัย, การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชนบท สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิวกเตอร์เพาเวอร์พอยด์, 2527), หน้า 161.

⁴⁴ อศิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย, หน้า 49.

2. การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ

4. การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามารับผลประโยชน์ที่พึงได้ของโครงการ

5. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

ระดับการมีส่วนร่วม International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำสุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนในภาครัฐขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชน

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นตอนที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

2. กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวถึง แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 ว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

(4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่ผนวกตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(5) ส่งเสริมและให้การศึกษากับประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นช่องทางอีกทางหนึ่งในการสร้างชุมชนชนิดต่างๆ สิ่งแรกก็คือการฝึกอบรมผู้ที่จะเป็นผู้นำในอนาคต ในขณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน เขาจะได้เรียนรู้วิธีที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่นได้อย่างไรและจะสร้างความร่วมมือ การฝึกอบรมจะเป็นการทำงานร่วมกัน วันนี้ปัจเจกชนอาจจะเป็นตัวแทนของเพื่อนบ้านหรือกลุ่มผลประโยชน์ แต่พรุ่งนี้เขาจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มซึ่งผู้นำของชุมชนจะถูกคัดเลือกขึ้นมาโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ ผู้นำในอนาคตก็จะได้เรียนรู้ทักษะของการทำงานร่วมกัน

ถวิลวดี บุรีกุล⁴⁵ กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน

⁴⁵ ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2552), หน้า 6.

และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คน การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน

ติน ปรัชญพฤทธิ์⁴⁶ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบทเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมไม่ได้มีผลเพียงสนับสนุนการพัฒนาโดยอาศัยพลังและทรัพยากรจากประชาชนเท่านั้น หากยังเป็นการส่งเสริมความสำนึกร่วมกันของประชาชน ในอันที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี เน้นการคำนึงถึงผลรวมและพัฒนาศักยภาพทางจิตใจ ทางปกครอง และความสามารถในการช่วยตนเอง มองในแง่นี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการและเป้าหมายในตัวเอง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทยังสะท้อนให้เห็นว่าคนในฐานะที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนานั้น มิใช่เป็นผู้ถูกกระทำแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังเป็นผู้กระทำได้ด้วย ซึ่งแนวความคิดนี้ย่อมสอดคล้องกับประชาธิปไตย และการพึ่งตัวเองอย่างแท้จริง

2.1 สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชนบทนั้นอาจมีหลายประการกล่าวคือ

1) การใช้สถาบันพื้นเมืองเป็นเครื่องมือที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ยกตัวอย่างเช่น ในฟิลิปปินส์ จะมีสถาบันเก่าแก่ที่ดั้งเดิมเรียกว่า อตอร์ (ator) อยู่หลายแห่งในหมู่บ้าน อตอร์ หนึ่งจะประกอบไปด้วย ครอบครัวหลายๆ ครอบครัว โดยมีหัวหน้าครอบครัวชายเป็นตัวแทน และคนที่อายุสูงสุดในอตอร์จะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในอตอร์นั้นๆ

2) การปรึกษาหารือกับประชาชนก่อนที่จะทำอะไร ซึ่งรวมถึง การอธิบายโครงการของรัฐบาลให้ประชาชนทราบ การทำสัญญาจ้างเอกชน การเป็นหุ้นส่วน การจัดหาความช่วยเหลือแก่ประชาชน

3) การเกณฑ์เอาฝ่ายอื่นเข้ามาเป็นพวกโดยยอมให้ประชาชนตั้งตัวแทน การแต่งตั้งผู้นำท้องถิ่นมาดำรงตำแหน่งของทางการ และการยอมให้ประชาชนสามารถตัดสินใจเลือกแผนใดแผนหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการมีส่วนร่วมแต่เพียงลวงๆ มิได้มีน้ำหนักต่อการพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง

⁴⁶ ติน ปรัชญพฤทธิ์, *ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร*, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527), หน้า 330-340.

ในทางตรงกันข้ามหน่วยรัฐบาลจะยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเช่น การยอมให้ประชาชนเข้ามาให้คำปรึกษาตลอดกระบวนการวางแผน การให้ตัวแทนประชาชน นั่งอยู่ในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่สำคัญ และการยอมให้ชุมชนเข้ามาควบคุมการเงินและค่าใช้จ่ายต่างๆ มองในแง่นี้จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบทนั้น มีตั้งแต่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมเลย การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามการที่ประชาชนจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการดังสมการในภาพด้านล่างนี้

$$P = (B \times Pr) - C$$

P = participation หรือ การมีส่วนร่วม

B = benefit hoped to gain หรือ ผลที่หวังจะได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วม

Pr = probability that they will actually be achieved

หรือความน่าจะเป็นหรือความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จ

C = cost of working for them หรือ ค่าใช้จ่ายที่ต้องลงทุนในการมีส่วนร่วม

ภาพประกอบที่ 3 แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลเหนือการมีส่วนร่วม
ที่มา : ดิน ปรัชญพฤทธิ การบริหารการพัฒนา, 2545 หน้า 341.

2.2 เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 3 ประการคือ

- 1) ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง ประชาชนมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับ ให้ร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม
- 2) ต้องมีความเสมอภาค ประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ
- 3) ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ มิเช่นนั้น ต้องเสริมสร้างความสามารถของประชาชนให้มีความสามารถเข้าร่วมได้

2.3 ส่วนองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มี 3 ด้าน คือ

1) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน ทั้งนี้มักพิจารณาผู้เข้าร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อาจได้รับความผลกระทบทั้งทางบวกและลบ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนผู้สนใจอีกด้วย

โดยแท้จริงนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจไม่สามารถทำได้ในทุก ๆ ประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางทั่ว ๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

- การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
- การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อคนมากกว่าคนอื่น
- การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
- การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
- ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่า ประชาชนต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาคและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย และต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) จึงเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ระบอบการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่ย่ำแย่ที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกลยุทธ์ที่นำไปใช้จะทำให้เกิดประโยชน์มากมายต่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ดังที่จะได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้คือ

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้น ๆ ได้อยู่เสมอ สาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้เห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุดบ่อยครั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่ได้ใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักจะมีข้อมูลที่สำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างในการที่จะไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่จะประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา แน่นอนกระบวนการหรือโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมาแต่ต้นสามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะดูว่าสิ้นเปลืองและเสียเวลากว่าที่จะตัดสินใจได้ แต่ว่าเมื่อตัดสินใจแล้วและเมื่อนำมาสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีการที่ประหยัดกว่าด้วยซ้ำไป การตัดสินใจ

อย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ไปอย่างรวดเร็วและดูเหมือนจะไม่สิ้นเปลืองอาจจะเสียค่าใช้จ่ายมากกว่า ถ้าการตัดสินใจนั้นไม่ได้ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างกลุ่ม แต่นำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต้องการตัดสินใจโดยกลุ่ม ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจนั้น ๆ ในการนี้ก็จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายในการทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. การสร้างฉันทามติ (Consensus Building) โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้้อาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้นและครั้งหนึ่ง เมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วเขาก็ยอมรับความต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้ไม่เพียงแต่จะมีความสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติ แต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจจะรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่ร้ายแรงที่สุด ครั้งหนึ่งเมื่อความขัดแย้งได้นำไปสู่ความขมขื่นและการเป็นปฏิปักษ์มันจะยากยิ่งขึ้นในการที่จะแก้ปัญหาประเด็นนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่กรณีที่จะแสดงความต้องการของกลุ่มเขา และความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษ มันไม่อาจลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุก ๆ กรณีได้

6. การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม วิธีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้งก็จะต้องใช้กระบวนการตัดสินใจซึ่งโปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนมีส่วนร่วมโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้น ๆ

7. การคาดคะเนความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน ในขณะที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทำงานกับสาธารณชนในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนเขาจะค่อย ๆ เพิ่มความรู้สึกที่ไวต่อความห่วงกังวลของสาธารณชนและต่อที่ว่าสาธารณชนมองการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างไร บ่อยครั้งที่ทัศนคติเหล่านี้ได้นำมาพูดกันภายใน เพื่อที่ว่าเจ้าหน้าที่ที่จะเกิดความตระหนักถึงการตอบสนองของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการและการตัดสินใจต่าง ๆ ถึงแม้ว่าประเด็นนั้นอาจจะไม่ใหญ่โตมากนักที่จะต้องทำโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ประโยชน์อันสำคัญอย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีขึ้นกว่าผู้มีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา แต่เขายังได้เรียนรู้ว่ากระบวนการตัดสินใจโดยองค์กรส่วนท้องถิ่นของเขาควรจะเป็นอย่างไร และทำไมจึงต้องตัดสินใจดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นเวทีการฝึกที่มีประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในอนาคตอีกด้วย

3. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน

World Health Organization⁴⁷ (WHO/ UNICE, 1978) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการคือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงของชาวชนบทจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่นๆนั้นจะมีเหตุผล 2 ประการคือ การมองเห็นว่าตนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญของการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจเป็นตัวนำซึ่งถือเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมแม้ว่าชาวชนบทจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ไม่อาจจะเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วม หรือเข้าร่วมแล้วไม่ได้รับผลดังที่คาดหวังไว้ เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมกันนั้นมิได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสมเช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบ แบบแผน ลักษณะการทำงานเงื่อนไขการเข้าร่วม เป็นต้น ดังนั้นพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วมจึงควรมีลักษณะดังนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยการเข้าร่วมอาจจะอยู่ในรูปแบบของการมีตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง

2.2 ควรมีเวลากำหนดที่ชัดเจนเพื่อผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน

2.3 กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

William W. Recder (1974 : 49-60) ได้อธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์โดยมีความเชื่อว่าปัจจัยภายนอก คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจ แต่บุคคลจะแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านั้นมาสู่

⁴⁷ WHO/ UNICE, Report of International Conference on Primary Health Care, (April 1978).

ตัวบุคคลในรูปของความเชื่อ (Beliefs) และความไม่เชื่อ (Disbeliefs) ซึ่งจะเป็นเหตุผลที่จะทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านคือ

1. ปัจจัยที่ดึงดูดให้เกิดการกระทำ

1.1 เป้าประสงค์ (Goals) การกระทำทุกอย่างต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อาจเป็นความเชื่อ ความรู้สึก แลกเปลี่ยนของทางราชการและอาจเป็นจากเงื่อนไขที่ตนเองหรือคนอื่นเป็นผู้กำหนดให้เป็นไปตามแนวทางความปรารถนา

1.2 ความเชื่อ (Belief Orientation) เป็นความคิดหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการอ้างอิงใดๆ ความเชื่อนี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เพราะคนส่วนมากจะเลือกกระทำ ความเชื่อพื้นฐานที่เขาเคยมีอยู่เดิม

1.3 ค่านิยม (Value Standards) เป็นระบบหนึ่งของความเชื่อ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นๆ จะต้องสร้างเงื่อนไขในการดำรงชีวิต การที่จะกระทำหรือไม่ทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีพื้นฐานมาจากสังคมนั้นตัดสินแล้วว่าดีหรือเลว

1.4 นิสัยและขนบธรรมเนียม (Habits and Custom) เป็นรูปแบบที่สร้างมาจากความรับผิดชอบภายในกลุ่ม ซึ่งคนในสังคมจะยอมรับด้วยความเต็มใจเป็นแบบอย่างที่มีเหตุผลและมีเหตุผล การกระทำที่แสดงออกมาเช่นนี้เพราะความเคยชิน และเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ยึดถือกันมานาน

2. ปัจจัยหลักให้เกิดการกระทำ

2.1 ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความรู้สึกภายในตัวเราหรือเกิดจากตัวบุคคล กลุ่ม และสังคม ที่ได้คิดหรือหวังให้ตัวเรามีความเชื่อ มีความรู้สึกหรือแสดงการกระทำออกมาตามความต้องการ

2.2 ข้อผูกพัน (Commitment) เมื่อมีการรวมกลุ่มกิจกรรมพิเศษขึ้นในสังคม ก็จะมีข้อผูกพันที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องทำตามสัญญา หรือข้อผูกพันตามที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น

2.3 การบังคับ (Force) เป็นความรู้สึกของคนที่จะกระทำสิ่งใดโดยไม่มีทางเลือกอาจถูกบังคับโดยกฎหมายหรือกฎหมายก็ได้ การบังคับนี้จะรุนแรงกว่าการสมัครใจทำเอง

3. ปัจจัยสนับสนุน

3.1 โอกาส (Opportunity) เป็นความเชื่อที่ว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามโอกาสที่ตนเองมีอยู่ แต่บางคนก็ไม่มีโอกาสที่จะเลือกกระทำได้ เพราะสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย

3.2 ความสามารถ (Ability) การที่คนยอมรับตนเองมีขีดความรู้ ความสามารถเพียงใดที่จะสามารถกระทำสิ่งที่ตนต้องการให้สำเร็จลุล่วงไปได้

3.3 การสนับสนุน (Support) เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือหรือต่อต้านซึ่งเกิดจากตัวบุคคลหรือกลุ่มให้ความสนับสนุนด้านความคิดเห็น หรือเป็นแรงกระตุ้นให้คนกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปเนื่องจากเขารู้สึกว่ามีคนสนับสนุนให้เขาทำ

เชื่อมโยงกับ **อำนาจ ข้างเคียง** (2540 : 33-34) กล่าวว่า ปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมกระทำการกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ ๆ คือ การติดต่อสื่อสารและลักษณะส่วนบุคคลของบุคคลนั้น ๆ โดยแบ่งเป็น

1. ปัจจัยช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารใน 2 ลักษณะ คือ

1.1 ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Chanel) เป็นวิธีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และสื่อสารประเภทอื่นๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ แพร่กระจายข่าวสาร และสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้

1.2 ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Chanel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristic) ประกอบด้วย อายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ขนาดที่ดิน การถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่างรวมถึงระดับการศึกษา

โกวิท พวงงาม⁴⁸ กล่าวถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีประเด็นดังนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ ทั้งในระดับนโยบายมาตรการและการปฏิบัติที่เอื้ออำนวยในการสร้าง หรือเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นจะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิด ความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและตรวจสอบได้

2. ปัจจัยด้านประชาชน ที่มีสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วม มีความสำนึกต่อความสามารถและภูมิปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่มองค์กร เครือข่าย และประชาสังคม

⁴⁸ โกวิท พวงงาม, การศึกษารูปแบบและแนวทางการเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), หน้า 78-79.

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้นสร้างจิตสำนึก และผู้อำนวยความสะดวกในการพัฒนาสนับสนุนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรและร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547 : 160) กล่าวว่า การที่ประชาชนจะเลือกเข้ามามีส่วนร่วมนั้นต้องรวมถึง

1. การให้ข้อมูลทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการกระทำที่ได้นำเสนอ เพื่อที่ประชาชนจะได้เลือกว่าเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่
2. ให้ข้อมูลโดยทั่วไปถึงผลที่ตามมาของการไม่กระทำตามกิจกรรมที่นำเสนอ
3. แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนของการมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะรู้ว่าเขาจะมีส่วนร่วมอย่างไร
4. จัดหาช่องทางที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจสำหรับทุกๆ ส่วนของสาธารณชน (เช่น การให้ข้อมูลทั้งผู้ที่สนับสนุนและคัดค้านของโครงการหรือให้ความมั่นใจว่าผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจนั้นสามารถเข้าถึงได้จากทั้งสองกลุ่ม)
5. สร้างความมั่นใจว่า ความคิดเห็นจากทุกๆ ส่วนในชุมชนจะได้รับการเก็บรวบรวมไม่เฉพาะเพียงจากชุมชน ธุรกิจ องค์กรหรือผู้สนับสนุนแต่มาจากชุมชนละแวกบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและผู้สนใจอื่นๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป

โกวิทย์ พวงงาม⁴⁹ กล่าวว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดัง เช่น

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาทั้งแผนพัฒนา 5 ปี และแผนพัฒนาประจำปีโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและกำหนดการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมเสนอปัญหาความต้องการและร่วมเสนอโครงการกิจกรรมเพื่อ การพัฒนาและในรูปแบบของกระบวนการทำประชาคมที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาในภาพรวมร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุ กำหนดให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมเป็นกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้เกิดความถูกต้องโปร่งใสและเป็นธรรม
3. การให้ประชาชนมีสิทธิในการเข้าร่วมประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งวาระการประชุมให้ประชาชนทราบทุกครั้งอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมสภาด้วย

⁴⁹ โกวิทย์ พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., 2545), หน้า 20.

4. การให้ประชาชนมีสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติเพื่อให้สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบังคับ ตาม พรบ.ว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น

5. ประชาชนมีสิทธิถอดถอนผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความประพฤติเสื่อมเสีย ตาม พรบ. ว่าด้วยการลงคะแนนเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากข้อมูลข้างต้นดังกล่าวได้ว่ามีปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่ง แต่ละปัจจัยนั้นมีการส่งเสริมเกื้อหนุนซึ่งกันและกันที่จะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านองค์กร และปัจจัยด้านชุมชน

4. แนวคิดของภาวะผู้นำในการมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายของภาวะผู้นำ

มิลตัน⁵⁰ (Milton) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่คณะในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้สมาชิกใช้ความพยายามในการทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามสถานการณ์ที่กำหนด

ดาฟท์⁵¹ (Daft) กล่าวว่า เป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Shared purposes)

เดวิส และ นิวส์ตรอม⁵² (Davis and Newstrom) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้อื่นทำงานด้วยความกระตือรือร้น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานและบังเกิดความก้าวหน้าแก่ผู้ร่วมงาน เป็นการเสริมสร้างองค์กรหรือหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

⁵⁰ Manion, J., “Joy at work: Creating a positive work place”, *Journal of Nursing Administration*, (2003): 151.

⁵¹ Daft, R.L., *Leadership : Theory and practice*. Forth Worth, (TX: Dryen Press, 1999), p. 5.

⁵² Davis and Newstrom, *Human Behavior at Work : Organizational Behavior*, (Instructor's Manual, 1985), p. 158.

เกศินี ปายะนันท์⁵³ กล่าวว่า ภาวะผู้นำหมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าหรือผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาที่มีความสามารถในการบังคับบัญชาลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อให้งานสำเร็จสมความมุ่งหมายขององค์กรหรือหน่วยงานนั้น

ทองใบ สุตขารี⁵⁴ กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบุคลิกภาพดีเด่น มีความสามารถพิเศษในชนบทหรือท้องถิ่นในขณะเดียวกันสมาชิกในกลุ่มมีความผูกพันและยอมรับในกันและกัน จะมีสถานการณ์หนึ่งเกิดขึ้นและจะทำให้เกิดผู้นำซึ่งทำให้ผู้ที่มีบุคลิกภาพดีเด่น มีความรู้ ความฉลาดกลายเป็นผู้นำในกลุ่มนั้น ลักษณะเช่นนี้เป็นการมาของผู้นำเป็นแง่สถานการณ์

จากความหมายของภาวะผู้นำที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกรรมวิธีที่บุคคลใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการโดยใช้กระบวนการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

4.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำ

รังสรรค์ ประเสริฐศรี⁵⁵ กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของการเป็นผู้นำจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่อไปนี้

1. อิทธิพล ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีอำนาจต่อกลุ่มทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ
2. ความตั้งใจ จะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. ผู้นำจะมีความรับผิดชอบส่วนบุคคล ผู้นำจะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในงานที่กระทำอยู่ในฐานะที่กระทำอยู่
4. การเปลี่ยนแปลง จะต้องจัดให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข และปรับปรุงให้ภารกิจที่เกี่ยวข้องดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

⁵³ เกศินี ปายะนันท์, การพัฒนาผู้นำเยาวชนและผู้นำท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2537), หน้า 518.

⁵⁴ ทองใบ สุตขารี, “การนำนโยบายของวิทยาลัยครูไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาสภวิทยาลัยอีสานใต้”, ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536), หน้า 126.

⁵⁵ รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ภาวะผู้นำ (Leadership), (กรุงเทพมหานคร: ธนธการพิมพ์, 2547), หน้า 12-13.

5. มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ทั้งผู้นำและสมาชิกกลุ่มจะต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการปฏิบัติงาน

6. มีการจูงใจตาม ผู้นำจะต้องมีความสามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติตาม ภารกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สรุปได้ว่า ผู้นำ เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อประสิทธิผลขององค์กร ดังนั้นความสำเร็จขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้นำ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความจำเป็นแก่องค์กรต่างๆ ที่จะต้องได้รับการชี้นำเกี่ยวกับกับวัตถุประสงค์ขององค์กร และบุคคลที่จะทำหน้าที่นี้ได้ก็คือ ผู้นำ ประสานงานองค์กรต่างๆ จะต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานและบุคคลหลายฝ่าย ภายนอกองค์กรผู้นำจะเป็นบุคคลที่สำคัญในการที่จะต้องรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานและบุคคลเหล่านั้น

4.3 หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบได้ว่าหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการหลากหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา⁵⁶ ได้ให้ความหมายว่า หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมมี 10 ประการที่ควรคำนึงถึง คือ

1. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
2. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วตัวมาตั้งแต่เกิดโดยเหตุที่เขาอาจจนอยู่นั้นมิใช่จากกรรม
3. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ เพราะถ้ามีการใช้เทคโนโลยีโดยที่มนุษย์ไม่มาร่วมคิด ร่วมกันรู้ หรือเข้าใจเพียงพอก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร หรือตรงข้ามกลับใช้เพื่อทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองหรือสิ่งแวดล้อมได้
4. เชื่อว่าชาวชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่งบางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อยๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับวิทยาการภายนอก
5. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการ (Active partner) เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การที่มนุษย์บางกลุ่มปฏิเสธเทคโนโลยีอย่างสิ้นเชิง ก็เป็นไปตามระดับการเข้าใจในเทคโนโลยีนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ และมีกลวิธีปรับความเข้าใจนั้นมาสู่ระดับที่แต่ละฝ่ายยอมรับได้เพียงใด ซึ่งต้องให้ได้รับโอกาสที่จะเข้าใจ และยอมปรับให้เหมาะสมกับตนอย่างเหมาะสม

⁵⁶ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง, หน้า 14-15.

6. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสมต่อไปนี้

6.1 ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้สึกว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง แทนที่จะเป็นบุคคลอื่นที่ “เขาไม่รู้จัก” หรือที่ “เขาไม่ไว้วางใจ” ที่บอกว่ามาช่วยเขา แต่บ่อยครั้งไม่ได้ช่วยจริงจัง

6.2 ผู้ที่จะเข้าร่วมต้องมีอิสรภาพ ได้รับความเสมอภาคและได้รับความจริงใจให้เข้ามีส่วนร่วม ดังนั้นการมีส่วนร่วมจะเกิดอย่างเต็มที่และจริงจังเมื่อบุคคลนั้นๆ ไม่ถูกบังคับให้จำยอมเข้าร่วมและที่สำคัญคือต้องเข้าร่วมด้วยโดยเท่าเทียมกับผู้มาร่วมด้วยทุกคนอีกทั้งโครงการให้ความจริงใจด้วย

6.3 ผู้ที่จะเข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมได้ กิจกรรมหลายเรื่องประชาชนทั่วไปอาจมีส่วนร่วมด้วยได้ แต่ที่เป็นกิจกรรมเฉพาะ เช่น การแพทย์ การก่อสร้างอาคารสูง การทหาร ฯลฯ หากประชาชนเข้าร่วมด้วย อาจไม่ได้ผล หรืออาจเกิดความเสียหาย

6.4 มีการสื่อสาร 2 ทางเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับข้อมูลอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ หากผู้มีส่วนได้-เสีย ได้รับข้อมูลไม่ถูกต้องและครบถ้วน หรือสื่อสารได้ไม่ดีพอก็จะไม่เข้าใจได้ดีพอว่าโครงการจะทำให้เกิด ผลดี-ผลเสีย อย่างไรเพียงใดอาจนำไปสู่การไม่ยอมรับโครงการได้

6.5 ประชาชนมีส่วนร่วมรับทราบ-ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจะทำให้ต้องการเข้ามาร่วมกับโครงการมากยิ่งขึ้น การร่วมงานกันตั้งแต่เริ่มต้น จนสิ้นสุดการตัดสินใจในโครงการนั้นๆ ในระยะยาวจะเกิดผลดียิ่งขึ้นกว่าการที่จะให้ร่วมด้วยเพียงบางส่วน หรือเข้าไป

6.6 ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการและต่อโครงการนั้นๆ และเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย

6.7 การมีส่วนร่วมนั้นต้อง ไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปจนเกินกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับ

6.8 เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงาน หรือทางสังคมให้ลดน้อยลง

6.9 มีกลวิธีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการและผู้มีส่วนได้เสีย

7. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อยและชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้างดังนั้นการจะให้มีส่วนร่วมจะเอาใจเราฝ่ายเดียวไม่ได้

8. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ เช่น (1) รูปแบบโดยตรง คือมีส่วนร่วมโดยตัวบุคคลแต่ละคน หรือ (2) ประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วม หรือ (3) ให้มีตัวแทนมามีส่วนร่วม โดยอ้อม ซึ่งย่อมขึ้นกับบริบทของแต่ละพื้นที่เช่น ในพื้นที่ที่ประชาชนมีศรัทธาในตัวแทนของเขามามีตัวแทนร่วมด้วยก็เพียงพอ แต่กรณีที่เป็นหมู่บ้านมีประชาชนหลากหลายกลุ่มจึงควรมีตัวแทนของกลุ่มจากหลายภาคส่วนมีส่วนร่วมเพิ่มเติม

9. ไม่มีสิ่งใด ได้มาฟรี ต้องแลกเปลี่ยนกัน มีเสียไปบ้าง เพื่อจะได้มา

10. การมีส่วนร่วมต้องนึกถึงใจของผู้อื่นให้มากมิใช่เอาแต่ใจเราฝ่ายเดียว

สรุปได้ว่า หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมโดยที่มนุษย์ได้มาร่วมคิดร่วมกันรู้เพื่อ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการเพื่อให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควรที่ได้ร่วมตัดสินใจในโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นการร่วมงานกันตั้งแต่เริ่มต้น จนสิ้นสุดการตัดสินใจในโครงการนั้นๆ

4.4 กระบวนการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการหลายๆ ท่านได้ กล่าวไว้ ดังนี้

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมประชาชนทุกคนต้องได้เข้ามามีส่วนร่วมเริ่มต้นจาก ขั้นตอนการวางแผน (Planning) ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหาและตัดสินใจกำหนดวิธีการแก้ไขร่วมกันและใช้ทรัพยากรในการบริหารให้เกิด ประโยชน์ร่วมกันการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์

4.5 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบได้ว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการหลายๆ ท่านได้ กล่าวไว้ ดังนี้

นันทวัฒน์ บรมานันท์⁵⁷ ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วม ในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการ ตัดสินใจเป็นประการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่มิพบาพบในทุกๆ เรื่อง ไม่ใช่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็น เรื่องของประชาชนที่จะคิด ซึ่งแนวความคิดนี้มีกรอบพื้นฐานและการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้าน ทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ

⁵⁷ นันทวัฒน์ บรมานันท์, บริการสาธารณะในระบบกฎหมายปกครองฝรั่งเศส, (กรุงเทพมหานคร: นิติ ธรรม, 2541), หน้า 6.

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม และส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 19) ได้กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาชุมชน คือ การค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน และเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชนร่วมกับประชาชนโดยวิธีการสังเกต และสัมภาษณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ข้อมูลบางส่วนอาจหาได้จากเอกสารและงานวิจัย

2. การวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีการรวมกลุ่มอภิปราย ถกเถียงแสดงความคิดเห็น ชาวบ้านควรได้มีโอกาสเข้ามาร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

3. การลงมือปฏิบัติตามแผน หรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วจากขั้นตอนที่ 2 โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จะต้องได้ร่วมด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นในตนเองที่จะพัฒนาชุมชน

4. การประเมินผลงาน โดยชาวบ้านและนักพัฒนาจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนต่างๆ ในการทำงานประเมินผล ตลอดจนดูแลปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างประเมินผลเพื่อที่จะแก้ไขได้ทันที

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมประชาชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์เพื่อทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความสามัคคี

4.6 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบได้ว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้กล่าวไว้ ดังนี้

ปิยะนุช เงินคล้าย (2536) แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 3 ลักษณะ คือ 1)การมีส่วนร่วม โดยความสมัครใจ และปราศจากการสนับสนุนจากภายนอก เป็นการมีส่วนร่วมแบบอุดมคติ 2) การมีส่วนร่วม โดยคนภายนอก พบมากในประเทศกำลังพัฒนาโดยรัฐมีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการริเริ่มให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน. 3) การมีส่วนร่วม โดยการบังคับ แบบนี้ไม่ต่างจากแบบที่ 2 มากนักในแง่ผลลัพธ์ ออกมาทันทีที่ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการคือ

1) การปรากฏตัว (Presence) หมายถึง การเข้าร่วมในโครงการที่องค์การสถาบันหรือหน่วยงานจัดให้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายเพียงการปรากฏตัวหรือเข้าร่วมในโครงการนั้นๆ ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ

2) การเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การมีส่วนร่วมในโครงการอย่างแข็งขันของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับตนและการนำไปใช้โดยเน้นที่ตัวผู้เข้าร่วมไม่เน้นสถาบันองค์การ

3) การควบคุม (Control) หมายถึง การมีบุคคลหรือกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็นผู้กำหนด หรือควบคุมกระบวนการศึกษาเอง เช่น ควบคุมองค์ประกอบ (เนื้อหาเป้าหมาย ผลที่ต้องการ) และควบคุมกระบวนการเรียนรู้ (จะเรียนอย่างไร)

ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของ การมีส่วนร่วม คือ 1) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ทุกด้านของชีวิตของประชาชนและชุมชน(Inclusiveness) 2) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อความเท่าเทียมกัน (Equity) ของปัจเจกชนและกลุ่มคนในการมีส่วนให้ (Give) และมีส่วนได้รับประโยชน์ (Take) จากการกระจายทรัพยากรสาธารณะ 3) เป็นการมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดความเป็นธรรม (Justice) แก่ปัจเจกชนและกลุ่มคนที่มีสถานภาพแตกต่างกันได้มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของการแบ่งปัน เกื้อกูลกัน อุ่มชูกัน และเรียนรู้ร่วมกัน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา⁵⁸ ได้ให้ความหมายของลักษณะการมีส่วนร่วมมีประเด็นสำคัญ 10 ประการ คือ

1. ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้ผู้มีส่วนได้-เสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ

2. การมีส่วนร่วมนั้น มีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดย (1) ทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก จากนั้นทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้นส่วน (2) ทางด้านคุณภาพ ควรให้มีการมีส่วนร่วม มีมิติที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล หรือ ความเป็นนาย-บ่าวกัน ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน จึงจะถือว่ามีความดี

3. จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (An end) หรือจะให้เป็นแนวทาง (a mean) คือจะให้เพียงบุคคลต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องก็พอใจคิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางสิ่งแล้ว หรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดี โดยตอบให้ได้ว่า “หลังจากการมีส่วนร่วมแล้วจะมีอะไรดีขึ้น อะไรควรเกิดขึ้นอีกบ้าง ” อันเป็นการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทำให้งานเกิดความสำเร็จดียิ่งขึ้น

4. การมีส่วนร่วมนี้ ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ เช่น เวลาเกิดภัยพิบัติคนก็มาช่วยกัน เมื่อหมดภัยแล้ว ก็แยกกันกลับไปเช่นเดิม แต่ถ้าตั้งองค์กรประชาชนเข้ามา

⁵⁸ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, หน้า 4-5.

มีส่วนร่วมแก้ปัญหาในภัยพิบัติต่างๆ ในพื้นที่กว้างขวางขึ้นอาจต้องการตัวแทนประชาชนมีส่วนร่วมในเวลาที่ยาวนานขึ้น และอาจใช้วิธีการมีจดหมายข่าวแจ้งเรื่องไปยังประชาชนทั่วไปได้

5. การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษา ซึ่งหากเกิดขึ้นได้คือให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคมไปในขณะเดียวกัน แต่หลายโอกาสต้องให้เกิดความพร้อมในแต่ละเรื่องต้องใช้เวลารอคอยบ้างเช่นกัน

6. สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่ เกิดขึ้นจากการออกคำสั่ง แต่จะต้องสร้างขึ้นเองจะให้มีผู้สั่งว่ามาร่วมกันให้เต็มที่ แล้วคนก็มาร่วม คงไม่ค่อยเกิดขึ้นได้ การมีส่วนร่วมมักต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดแนวคิดประชาสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพความหลากหลายทางความคิด เพราะทำให้มุมมองกว้างขึ้นและเกิดความรู้สึกรอบคอบขึ้นจนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน

7. มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณา เพื่อวางแผนดำเนินการให้เหมาะสมว่าจะให้บุคคลใด กลุ่มใด เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดและโดยวิธีใด โดยคณะผู้บริหารที่มีส่วนร่วมนี้ควรมีตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบในจำนวนมากพอสมควร และให้ความหลากหลายมากพอ

8. การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วมจะทำให้คนในชุมชนได้รับสภาพที่เป็นจริงมากขึ้นการมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหาทำให้เมื่อเห็นปัญหาแล้วจะหาความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไขด้วยกันและร่วมแก้ปัญหานั้นๆได้จะทำให้เป็นบทเรียนที่จะแก้ปัญหากันเองต่อไป

9. คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคน คล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น แต่คนในชุมชนหนึ่งๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรกันมีค่านิยมร่วมกัน

10. ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปณารมณ์ขึ้นประกอบไปบ้าง เพราะในสังคมไทย การมีอารมณ์ขัน จะช่วยให้บรรยากาศการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ดี ดังนั้นในการประชุมถ้าใช้อารมณ์ขัน คนตรี เกมส์ กีฬา เข้าร่วมด้วยจะสร้างการมีส่วนร่วมให้เพิ่มขึ้นได้

สรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมจะเห็นได้ว่าการเข้าร่วมในโครงการที่องค์การสถาบันหรือหน่วยงานจัดให้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายเพียงการปรากฏตัวหรือเข้าร่วมในโครงการนั้นๆ ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ทุกด้านของชีวิตของประชาชนและชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมเพื่อความเท่าเทียมกันของปัจเจกชนและกลุ่มคนในการมีส่วนให้และมีส่วนได้รับประโยชน์จากการกระจายทรัพยากรสาธารณะ

4.7 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

โดยทั่วไปแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการมากพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อดีของ

การมีส่วนร่วมคือก่อให้เกิดการผลิตนโยบายและบริการสาธารณะ ที่สอดคล้องกับความต้องการของสาธารณชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรของสาธารณะให้สูงขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้นๆ ได้อยู่เสมอสาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้มองเห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด

2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา โดยทั่วไปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจโดยกลุ่มซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจนั้นๆ

3. การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่มซึ่งก่อนหน้านี้อาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทางก่อนให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมืองและก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. ความสำเร็จและผลในการปฏิบัติของโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น ตลอดจนรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่รุนแรง ความขัดแย้งในโครงการอาจนำไปสู่การเป็นปฏิปักษ์อันยากที่จะแก้ไข กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่มเขา และความห่วงกลัวที่ปราศจาก ความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามก็ดีการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษมันไม่อาจ ที่จะละหรือกำจัดความขัดแย้งในทุกๆ กรณีได้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา⁵⁹ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมทำให้แต่ละฝ่ายได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จนไปสู่การยอมรับความแตกต่างใน

⁵⁹ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, หน้า 27-28.

รูปร่าง ความรู้ นิสัย ค่านิยมต่างๆ อันเป็นรากฐานสำคัญของชาติไทย

2. ทำให้งานที่ยากบางอย่างสำเร็จขึ้นมาได้ งานหลายอย่างหากทำเพียงผู้เดียว หรือทำน้อยคนอาจไม่สำเร็จ ต้องให้ผู้มาร่วมงานหลายคนจึงจะสำเร็จ เช่น การสร้างบ้าน สร้างเจดีย์ สร้างสิ่งมหัศจรรย์ของโลก เช่น ทักษิณฮอลล์ กาแพงเมืองจีน หรืองานบางอย่างต้องการความร่วมมือโดยตลอด เช่น การลดปริมาณขยะ จึงต้องให้คนทั้งชุมชนเห็นด้วยและร่วมมือกันปฏิบัติ

3. ทำให้บุคคลคิดช่วยตนเอง เพราะถ้ารัฐเป็นฝ่ายทำให้กระทำความช่วยเหลือหากมาร่วมกันพิจารณาอาจหาบางสิ่งได้เองและจะร่วมดูแลรักษาสิ่งนั้นมากขึ้น

4. ทำให้ความช่วยเหลือนั้นตรงกับที่ต้องการ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในขั้นการระบุประเด็นปัญหาและความต้องการ จึงไม่เกิดปัญหาที่สร้างไว้เพื่อใช้ แล้วไม่ใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นที่อ่านหนังสือในหมู่บ้าน สะพานลอยให้คนข้ามซึ่งทำแล้วไม่มีผู้ใช้ก็เสียประโยชน์

5. จะทำให้ประหยัดทรัพยากรลงได้ เพราะการช่วยตรงกับความต้องการที่จะใช้ จะทำและยังอาจมีแรงงานจากการมีส่วนร่วมมาช่วยได้ อาจมีบ้างถ้ามีส่วนร่วมจนเหนื่อย ไม่มีการจัดการที่ดีก็อาจสิ้นเปลืองทรัพยากรมากกว่าที่ควรหรืออาจเกิดความเสียหายก็ได้

6. ทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ การมาร่วมคิดร่วมทำ ทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ ก็มาร่วมกันดูแลรักษา ซ่อมแซม และมีความภูมิใจในสิ่งที่ตนร่วมกันทำขึ้นมา สิ่งของที่บุคคลได้ร่วมกันมาจึงอยู่คงทน

7. เพิ่มทางเลือกที่ดีเพื่อการตัดสินใจ การได้รับรู้ในโครงการอย่างละเอียดทำให้ช่วยกันค้นหาทางเลือก (ทางออก) หลายทางที่สมบูรณ์และเหมาะสมที่สุด ทำให้เกิดผลเสียหรือน้อยลงหรือเกิดผลดีมากกว่าการไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม

8. เกิดการสร้างฉันทามติ (Consensus building) หรือการเห็นพ้องต้องกันขึ้นมาได้โดยในประเทศตะวันตกการมีส่วนร่วมของประชาชน มักทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี เกิดการสร้างข้อตกลงที่มั่นคงยั่งยืนได้

9. ทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง เพราะชุมชนที่เข้มแข็งควรต้องมีส่วนร่วมกันตัดสินใจร่วมดูแลปกครองพิทักษ์ผลประโยชน์ของชุมชนหรือสังคมนั้นเองโดยการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเสมอๆ ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง แทนที่จะเป็นผู้ชำนาญที่อื่นที่ “เขาไม่รู้จัก” หรือไม่ไว้วางใจมาควบคุม-สั่งการ

10. ทำให้การดำเนินงานของชุมชนหรือสังคมนั้นโปร่งใส เพราะการมีส่วนร่วมเพื่อกิจการสาธารณะอยู่เสมอทำให้ผู้ที่ทุจริต คดโกงก็หวั่นเกรงกระทำได้ยากขึ้น กลัวพลังการมีส่วนร่วมของประชาสังคม (Civil society) แม้นักการเมือง ข้าราชการระดับสูงที่ไม่ค่อยปฏิบัติงานก็กลัวการเสนอให้ออกจากตำแหน่ง

11. ทำให้บุคคลที่อาจยอมรับยากยอมรับโครงการนั้นได้ โดยยอมรับว่าเมื่อมีโครงการแล้ว ตนอาจเสียประโยชน์ไปบ้างแต่เมื่อมีค่าชดเชยที่เหมาะสมและคนอื่นๆ ยอมรับโครงการนั้น ก็เห็นแก่ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการมากพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อดีของการมีส่วนร่วมคือก่อให้เกิดการผลิตนโยบายและบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสาธารณชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรของสาธารณะให้สูงขึ้น

4.8 ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

วีระชัย ชันรุ่ง⁶⁰ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี ได้ศึกษากลุ่มประชากรที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลของจังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 444,426 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างด้านการวิจัยเชิงปริมาณ เท่ากับ 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ ตามวิธีเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทดสอบโดยใช้เทคนิคทางสถิติได้แก่ t-test one-way Anova Factor Analysis และ Multiple Regression Analysis ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางสังคม อาชีพ รายได้ต่อเดือน ปัจจัยส่วนบุคคล ความเชื่อลักษณะทางบุคลิกภาพ การสืบลักษณะนิสัยปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมืองลักษณะของการรณรงค์หาเสียง และปัจจัยด้านสิ่งรื้อทางการเมืองการพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นเทศบาลของจังหวัดนนทบุรี ส่วนปัจจัยที่เหลืออื่นๆ ไม่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

เกรียงพล พัฒนรัฐ⁶¹ ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเมือง : ผลกระทบของปัจจัยการแข่งขันระหว่างเมืองและความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้นต่อบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะการบริหารจัดการใน 3 กรณีศึกษาได้แก่ (1)

⁶⁰ วีระชัย ชันรุ่ง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในระดับท้องถิ่นเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี”, ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 2552).

⁶¹ เกรียงพล พัฒนรัฐ, การจัดการเมือง : ผลกระทบของปัจจัยการแข่งขันระหว่างเมือง และความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้น ต่อบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: Digital “วช.”, 2550).

กรณีศึกษา "โครงการไปโอดีเซล เพื่อสังคมไทยสู่เศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา" การเข้าร่วมเป็นพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ ((Strategic Partnership) กับหน่วยงานภาคเอกชน (2) กรณีศึกษา "แผนปฏิบัติการสร้างราชการใสสะอาดของกรุงเทพมหานคร" เป็นการปฏิบัตินิติราชการ โดยยึดหลักค่านิยมที่มีความรับผิดชอบและพร้อมรับการตรวจสอบได้ (Accountability) (3) กรณีศึกษา "โครงการแผนชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนสุนทรธรรม เขตพระโขนง" เป็นกรณีตัวอย่างของการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมืองผู้วิจัยพบว่า การนำหลักการบริหารจัดการที่ดีมาใช้ในการบริหารจัดการกรุงเทพมหานคร มีผลกระทบต่อเนื่องต่อบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่เปลี่ยนจากเดิมไปสู่การผสมผสานระหว่างบทบาทของผู้ประกอบการ (Entrepreneur) กับบทบาทของการเป็นผู้ช่วยเหลือ (Facilitator) มากขึ้น แต่ก็พบว่า วิสัยทัศน์ด้านการแข่งขันระหว่างเมืองของกรุงเทพมหานครยังไม่ชัดเจนและมีข้อจำกัดด้วยอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการอย่างบูรณาการในการส่งเสริมศักยภาพของเมือง ขณะที่ยุทธศาสตร์การแข่งขันระดับประเทศก็ได้กำหนดบทบาทที่ชัดเจนของกรุงเทพมหานครไว้ รวมทั้งยังคงมีแนวคิดดั้งเดิมที่เห็นว่า กรุงเทพมหานครเป็นเพียงกลไกของรัฐบาลในระดับท้องถิ่น ส่วนผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ผ่านมามักเน้นงานโครงการที่เป็นกายภาพ เชิงปริมาณและการปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการมากกว่าการจัดทำโครงการเชิงคุณภาพที่ยึดค่านิยมประชาธิปไตย

กิตติศักดิ์ พรพรมวินิจ⁶² ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะตามหลักการบริหารจัดการที่ดีกรณีศึกษา เทศบาลตำบลในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะตามมาตรฐานการให้บริการสาธารณะประกอบด้วย 6 ด้าน คือ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (2) ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต (3) ด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย (4) ด้านการวางแผนส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว (5) ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (6) ด้านศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการที่ดีขององค์การประกอบด้วย 10 ด้าน คือ (1) ด้านหลักนิติธรรม (2) ด้านหลักคุณธรรม (3) ด้านหลักความโปร่งใส (4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม (5) ด้านหลักความพร้อมรับผิดชอบ (6) ด้านหลักความคุ้มค่า (7) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (8) ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ (9) ด้านการบริหารจัดการ และ (10) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่ดี 4) เพื่อสร้างรูปแบบใหม่เกี่ยวกับประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะตามหลักการบริหาร

⁶² กิตติศักดิ์ พรพรมวินิจ, การศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะตาม หลักการบริหารจัดการที่ดีกรมอนามัย, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข, 2553).

จัดการที่ดีของเทศบาลตำบลในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติในการบริหารจัดการที่ดีของเทศบาลตำบลในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่า มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ เมื่อพิจารณาการปฏิบัติในการบริหารจัดการที่ดีในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านหลักความโปร่งใส รองลงมาคือด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักการมีส่วนร่วมและด้านหลักคุณธรรม ตามลำดับ

พริสทิ์ คำนวนศิลป์ และศุภวัฒนาการ วงศ์ธนวุธ⁶³ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินระดับความรู้ ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในชนบท ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มเลือกหัวหน้าครัวเรือนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ รวมกันเป็นจำนวนทั้งสิ้น 3,000 คน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชนบทไทยที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นไม่มากนักที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการปกครองท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนและขององค์การบริหารส่วนตำบลดีพอ และมีความรู้ในเรื่องแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่นไม่มากนัก ถึงแม้ว่าจะมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการปกครองท้องถิ่นน้อย ประชาชนส่วนใหญ่ที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังคงมีทัศนคติที่ดี และมีความพึงพอใจในบริการขององค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติเป็นบวกและมีความพอใจในนโยบายการกระจายอำนาจให้ประชาชนดูแล และปกครองตนเองมากกว่าที่จะให้ส่วนกลางหรือตัวแทนของส่วนกลางมาบริหารและปกครองพวกตน

เสริมสุข บัวเจริญ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และพลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ตามแนวชายแดนอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีกระบวนการศึกษาวิจัย 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการสำรวจเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและเทคโนโลยีพลังงานทางเลือกในพื้นที่เป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการสร้างกระบวนการ การจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาพลังงานทางเลือกสร้างความตระหนักถึงคุณค่าพลังงานสร้างนวัตกรรมและสร้างสิ่งประดิษฐ์พลังงานทางเลือกภายใต้การอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อนำไปแก้ปัญหาลังงานไฟฟ้า ที่ใช้ระบบสื่อสารและแสงสว่างตลอดจนสร้างเครือข่ายการใช้ประโยชน์จากพลังงานธรรมชาติให้กับชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ ขั้นตอนที่ 3 การ

⁶³ พริสทิ์ คำนวนศิลป์ และศุภวัฒนาการ วงศ์ธนวุธ, **ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น**, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์พระธรรมขันธ์, 2548).

ประเมินผลและวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาเครือข่าย ผลจากการที่นักวิจัยได้นำข้อมูลจากการสำรวจ สามารถทำการพัฒนาติดตั้งเทคโนโลยีพลังงานทางเลือกให้กับหน่วยงานในพื้นที่เป้าหมายและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพลังงานทางเลือกธรรมชาติให้กับเครือข่ายประกอบด้วยหน่วยงานในพื้นที่และชุมชนสร้างเครือข่ายในการนำผลประโยชน์ในเชิงประจักษ์ควบคู่กับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สามารถสร้างความมั่นคงในพื้นที่และชีวิตความเป็นอยู่ตามแนวชายแดน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทวีศิลป์ กุลนาคดล (2553) ได้ทำการศึกษา เรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวน 200 คน และผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประสบความสำเร็จ 1 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ 1 แห่ง ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประสบความสำเร็จ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่ประสบความสำเร็จ ในทุกๆ ด้านโดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลและคนในชุมชนทุกคน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความหลากหลายของช่องทางในการสื่อสารในชุมชนการติดต่อสื่อสารในชุมชน การติดต่อสื่อสารในชุมชนของผู้บริหารส่วนตำบลที่ต้องสื่อสารกับกลุ่มทางสังคมและกลุ่มเศรษฐกิจหลักสูตรเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย การสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงองค์การและรายบุคคล การสร้างแรงจูงใจในการทำงานและการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิเคราะห์ตนเอง การเปลี่ยนกระบวนทัศน์และทัศนคติเชิงบวกในการทำงานและบริหาร ทักษะความเป็นผู้นำ ผลการประเมินหลักสูตรจากการทดลองใช้อยู่ในระดับเหมาะสมมากและปานกลาง

นภดล มินิสัย (2554) การเรียนรู้เพื่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ระดับการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและการพัฒนาของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน การทดสอบสมมติฐานพบว่า 1) เพศที่ต่างกันมีการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน 2) อายุที่ต่างกัน การมีส่วนร่วมต่างกัน 3) การศึกษาที่ต่างกัน มีการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและการมีความคิดเห็นในการพัฒนาท้องถิ่นที่ต่างกัน 4) รายได้ต่อเดือนของครอบครัวที่ต่างกันมีการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน 5) ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ ที่ต่างกัน มีการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและการมีความคิดเห็นในการพัฒนาท้องถิ่นที่ต่างกัน 6) การเรียนรู้ของคนในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีขนาดของความสัมพันธ์ 0.191 และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีขนาดของความสัมพันธ์ 0.241

สัณฐิตา กาญจนพันธุ์ (2534) ได้ศึกษาเรื่องป่าชุมชนพบว่า ชาวบ้านมีระบบการจัดการทรัพยากรป่า ซึ่งพัฒนามานานโดยปราศจากการส่งเสริมโดยรัฐ หลายชุมชนยังคงรักษารูปแบบ การจัดการป่าตามประเพณีไว้ได้และหลายชุมชนยังได้พัฒนาวิธีการใหม่ๆ ขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังมีความต่อเนื่องกับรูปแบบทางวัฒนธรรมในอดีต

สุริรัตน์ กฤษณะรังสรรค์ (2540) ศึกษาการจัดการป่าขององค์กรชุมชนที่อยู่ภายในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอแม่ปิง จังหวัดลำพูน พบว่า พัฒนาการในการจัดการป่าของหมู่บ้านก้อทุ่งนั้น เริ่มจากการเป็นชุมชนดั้งเดิม มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับป่า เคารพในสิ่งเหนือธรรมชาติ การจัดการป่าชุมชน ชาวบ้านก้อทุ่งนั้น ใช้ระบบชุมชนควบคุมกันเองในการดูแลรักษาป่า รวมไปถึงการใช้ประโยชน์จากป่าด้วย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาการจัดการร่วมภายใต้เงื่อนไขอื่น

สัณฐิตา กาญจนพันธุ์ (2540) ศึกษาโครงการทดลองความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างชุมชนกับรัฐ โดยมีวัดเป็นสื่อกลางที่จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนใกล้เมืองเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชน

ณัฐชัย ชีวะศิริ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ศึกษาบ้านท่าโป่ง ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเกิดจากการที่ทางราชการจัดให้มีการสัมปทานดูดทรายขึ้นบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงและบริษัทที่ดำเนินกิจการดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดปัญหาการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง มลพิษทางเสียงจากระบบรถบรรทุกที่วิ่งทั้งวันทั้งคืน อีกทั้งการบรรทุกเกินขนาด ทำให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมสุขภาพของคนในชุมชน เมื่อชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน จึงมีการพูดคุยกันในกลุ่มเครือญาติ กลุ่มเพื่อนบ้านและขยายวงกว้างขึ้น จึงมีการรวมกลุ่มประชุม ปรึกษาหารือทางแก้ไขร่วมกัน โดยมีผู้นำแบบไม่เป็นทางการเป็นผู้ประสานงาน เสนอแนวทางแก้ไขไปยังบริษัท โดยมีตัวแทนไปเจรจากับบริษัท แต่ไม่ประสบผลสำเร็จจึงมีการรวมตัวกันปิดถนน ทางบริษัทจึงยอมทำตามเงื่อนไขของชุมชน การศึกษาคครั้งนี้สะท้อนภาพการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยคนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกัน คิดหาแนวทางปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งการได้รับข้อมูล ข่าวสารจากภายนอก ประสพการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง การพึ่งพาตนเอง รวมทั้งการดำเนินการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ต่อชุมชนเป็นหลัก โดยมีกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นส่วนเชื่อมประสาน การแก้ไขปัญหาในกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองให้สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนจะเป็นแบบลงล่าง ซึ่งทำให้แผนที่ได้แปลกแยกไปจากเดิมด้วยเหตุนี้เองจึงมีการตั้งหน่วยงานเป็นกรรมการที่ปรึกษาประชาชน (Citizen Advisory Committees (CAC) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจแทนประชาชนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาที่มาจากประชาชน การมี

ส่วนร่วม โดยเฉพาะพฤติกรรมในการออกเสียงเลือกตั้ง ลักษณะหลากหลายของการมีส่วนร่วมจะแปรเปลี่ยนไปตามทัศนคติของประชาชน การตอบสนองของสถานการณ์ในแต่ละกาลเทศะต่าง ๆ กันที่น่าสนใจ ก็คือ การเปลี่ยนแปลงในทางสังคมที่ทันสมัยนั้น ความต้องการต่อการช่วยเหลืออุปถัมภ์ของปัจเจกบุคคลจะลดลง สำเนียงร่วมกลุ่มจะมากขึ้นและข้อเรียกร้องต่อระบบการเมืองจะขยายขอบเขตกว้างขึ้น วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน เช่น ระหว่างชุมชนเมืองและชนบทจะทำให้ทัศนคติที่แตกต่างกัน และภูมิภาคแหล่งภูมิสำเนาจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพศการศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.9 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

เป้าหมายสำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยว นั้น คือความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว 2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว 3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 4. ต้องขึ้นตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและประชาชนในชนบทท่องเที่ยว⁶⁴ โดยมีรายละเอียดดังจะกล่าวในประเด็นต่อไป

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับความตั้งใจและความจริงจังในการดำเนินกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการพัฒนาที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยตรง และมีผู้ให้ความหมาย ดังต่อไปนี้

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกันมีความสนใจในเรื่องต่างๆ คล้ายหรือร่วมกัน⁶⁵

⁶⁴ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2539), หน้า 12 – 13.

⁶⁵ ไพรัตน์ เดชะรินทร์, ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัชรินทร์การพิมพ์, 2516), หน้า 12.

1. แนวคิดในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามลักษณะการใช้ที่ดินตามผังเมืองรวม

แนวคิดเรื่องการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของชุมชนเมืองนั้น ควรมีความสอดคล้องกับนโยบายการใช้ที่ดินตามผังเมืองรวมเป็นอันดับแรก เนื่องจากผังเมืองรวมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนให้การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนเมือง โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น พื้นที่สำหรับอยู่อาศัย พื้นที่สำหรับการพาณิชยกรรม พื้นที่สำหรับการอุตสาหกรรม และพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม เป็นต้น การใช้ที่ดินตามผังเมืองรวมแบ่งออกตามลักษณะได้เป็น 4 หมวด⁶⁸ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548) ได้แก่

- 1) ที่ดินประเภทเพื่อการอยู่อาศัย
- 2) ที่ดินเพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพ
- 3) ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์และการพักผ่อนหย่อนใจ
- 4) ที่ดินเพื่อบริการสาธารณะ

2. แนวคิดในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ว่าง

นอกจากการพิจารณาเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามลักษณะการใช้ที่ดินแล้ว มาตรการสำคัญที่พยายามรณรงค์พื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ว่างและมีศักยภาพ ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนเมืองให้ได้มากพอสมควร ชุมชนเมืองยังคงมีนโยบายที่จะเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ที่สามารถดำเนินการได้ เช่น พื้นที่รกร้างว่างเปล่า พื้นที่ของส่วนงานราชการ พื้นที่ในสถานศึกษา พื้นที่สาธารณะของแผ่นดิน และพื้นที่ในศาสนสถาน ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

3. แนวคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียว หรือแนวคิดเมืองสีเขียวในอุดมคติ

เป็นมาตรการในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยการกำหนดสัดส่วนของการใช้พื้นที่ในชุมชนเมือง โดยมีการกำหนดสัดส่วนของการใช้พื้นที่ในชุมชนเมืองนั้นจะต้องมีพื้นที่สีเขียวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการใช้พื้นที่ต่างๆ เช่น

- ถนนสีเขียว ควรมีการปลูกต้นไม้ร้อยละ 30 – 40 ของพื้นที่
 - วัดสีเขียว ควรมีพื้นที่ปลูกต้นไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่
 - โรงเรียนสีขาว ควรกำหนดให้มีสัดส่วนพื้นที่ธรรมชาติ ที่สามารถใช้งานได้เหมาะสม
- เช่น พื้นที่ปฏิบัติการศูนย์การเรียนรู้ และลานกีฬา ร้อยละ 50-60 ของพื้นที่

⁶⁸ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รายงานฉบับสมบูรณ์มาตรการในการเพิ่มและการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547).

- สำนักงานสีเขียว คือ สถานประกอบการ อาคารสาธารณูปการต่างๆ ที่เป็นส่วนราชการ และเอกชน เช่น โรงพยาบาล ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอประชุม ควรเป็นพื้นที่ร่มรื่นด้วยรุกขชาติที่ทำให้ อากาศบริสุทธิ์ ช่วยกรองเสียงและฝุ่นละอองร้อยละ 30-50 ของพื้นที่

4. ความสำคัญของเมืองสีเขียว

ความเป็นเมืองสีเขียว หมายถึง การพัฒนาเมืองที่คำนึงถึงการใส่ใจสิ่งแวดล้อมและ สภาพแวดล้อมของเมืองอย่างถ่องแท้ เพราะความเป็นเมืองสีเขียวที่ดีนั้น ยังมีองค์ประกอบย่อยหรือ ข้อ คำนึงถึงรายละเอียดที่แตกต่างของพื้นที่เมืองในแต่ละแห่ง ทั้งปัจจัยในเรื่องของขนาดเมือง ลักษณะที่ตั้ง แผนและนโยบายการพัฒนาในระดับภาค โดยจัดการคำอธิบายของเมืองสีเขียวใน 3 ด้าน ดังนี้ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การพัฒนาเมืองที่คำนึงถึงด้านสิ่งแวดล้อมของ เมือง อย่างมีความรู้และความเข้าใจ ประกอบไปด้วย ระบบนิเวศวิทยา พื้นที่สีเขียว สวนสาธารณะ พลังงาน ชยะ การพัฒนาเมืองสีเขียว (GREEN CITY) การใช้พื้นที่ คุณค่าสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตคน ระยะยาว ยั่งยืน ไม่ยั่งยืน พืชพรรณท้องถิ่น การบำรุงรักษา อย่างต่อเนื่อง ระบบนิเวศ พื้นที่โล่งใน เมือง น้ำ คุณภาพอากาศ และของเสียเป็นต้น โดยในการออกแบบและพัฒนาเมืองสีเขียวต้องมี องค์ประกอบ เหล่านี้และให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกสุด

2. ด้านกายภาพและโครงสร้างของเมือง หมายถึง การพัฒนาเมืองสีเขียวที่ควรคำนึงและ ต้อง มีความรู้ความเข้าใจลักษณะกายภาพและโครงสร้างของเมือง ประกอบไปด้วย ลักษณะภูมิ ประเทศ การคมนาคม การออกแบบวางผัง อาคารและสิ่งก่อสร้าง และโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

3. ด้านอัตลักษณ์ เศรษฐกิจสังคม หมายถึง การพัฒนาเมืองสีเขียวที่ควรคำนึงและต้อง มี ความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ เศรษฐกิจสังคม ประกอบไปด้วย บทบาทของเมือง เศรษฐกิจเมือง สภาพแวดล้อมสังคม และประชากร เป็นต้น

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง⁶⁹ ดำเนินโครงการวิจัยเมืองยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของแนวคิดเมืองยั่งยืนในสังคมตะวันตก กระบวนการพัฒนาเมือง และ

⁶⁹ ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง, เมืองยั่งยืน: ประสบการณ์ของตะวันตก, (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิร์ทสแนบสซุน, 2545), หน้า 178.

ผลกระทบของกระบวนการพัฒนาต่อความยั่งยืนของเมืองโดยศึกษาตัวแปรที่สำคัญต่อ ความยั่งยืนของเมืองจากประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ พบว่าเมืองส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงหลัง ยุคศักดินาจากการรวมตัวของกลุ่มพ่อค้าในบริเวณที่เป็นจุดแลกเปลี่ยนขนถ่ายสินค้า มีขนาดของเมืองแตกต่างกันไป และเนื่องจากไม่ใช่เมืองที่ปกครองโดยระบบศักดินา ชาวเมืองจึงช่วยกันดูแลเมือง การมีส่วนร่วมบริหารจัดการเมืองในอดีตเป็นรากฐานที่ดีของประชาธิปไตยในท้องถิ่นและการมีธรรมาภิบาลของเมือง ในตะวันตกจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้พัฒนาการด้านแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์ใหม่ ๆ ล้วนส่งผลให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของคนในเมืองตะวันตกในเวลาต่อมา แนวคิดเมืองยั่งยืนเริ่มเกิดขึ้นใน ประเทศอังกฤษ จากการปฏิบัติอุตสาหกรรมที่ส่งผลให้ชาวเมืองเจ็บป่วยและเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจำนวนมาก สาเหตุจากขาดน้ำสะอาดขาดระบบสุขาภิบาลที่ดี และขาดการควบคุมมลภาวะจากการผลิต ชาวเมืองเอกเซเตอร์ (Exeter) ในประเทศอังกฤษจึงเคลื่อนไหวเรียกร้อง ให้มีเมืองสุขภาพดี (Healthy Cities) เป็นเมืองนำอยู่และให้มีการปรับปรุงการบริหารจัดการเมือง การ เคลื่อนไหวขยายตัวไปทั่วยุโรปทำให้รัฐบาลของประเทศต่างๆหันมาสนใจนโยบายสาธารณะ ออกกฎหมาย และระเบียบต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แนวคิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางอีกครั้งในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกครั้งที่ 2 ปีค.ศ. 1992 มีการเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกหันมาพัฒนาประเทศตามแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเมือง ต้องก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างระบบเศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และความเท่าเทียมกันในสังคม ดังที่องค์การสหประชาชาติรณรงค์ให้เมืองต่าง ๆ มีการบริหารจัดการเมืองอย่างมีธรรมาภิบาลเพื่อบ่มบ่มสู่ความเป็นเมืองที่ยั่งยืน

ปัจจัยที่สำคัญต่อความยั่งยืนของเมือง ได้แก่กระบวนการพัฒนา (development paradigm) การประดิษฐ์เทคโนโลยีสมัยใหม่ระบบเศรษฐกิจของเมืองและประเทศ ระบบการเมือง การปกครองและการบริหาร การวางผังเมืองและการออกแบบทางสถาปัตยกรรม บทบาทของพลเมืองและวิสัยทัศน์ของผู้นำในการวัดความยั่งยืนของเมือง พิจารณาหลายตัวแปรประกอบกัน ตัวแปรที่สำคัญได้แก่ความสามารถในการรองรับระบบนิเวศของเมือง (Cities' ecological footprints) ความสามารถในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง คุณภาพชีวิตของชาวเมือง ในเรื่องการศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชน ความมั่นคงด้านการเงิน การคลังของเมือง การมีธรรมาภิบาล ความเข้มแข็งของประชาสังคม และความเท่าเทียมกันในสังคม ผลการศึกษายังพบว่า เมืองยั่งยืนทำให้ชาวเมืองที่อาศัยมีความสุขมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความมั่นคงในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น ตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการทำให้เมืองยั่งยืน คือความรู้สึกลึกซึ้งอย่างแรงกล้าของความสำนึกต่อท้องถิ่นของคนตะวันตก นอกจากนี้เมืองยั่งยืนไม่ควรสร้างผลกระทบทางด้านลบให้เกิดแก่พื้นที่โดยรอบและภูมิภาคที่ห่างไกลออกไป

จากผลการศึกษาดังกล่าว เห็นได้ว่าแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เน้นการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นแนวคิดที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนำมาใช้จนเห็นตัวอย่างปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาเมืองของตะวันตกที่สามารถนำมาปรับใช้กับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง⁷⁰ ได้ศึกษาการบริหารจัดการเมืองยั่งยืนตามแนวปรัชญาตะวันออกในเอเชีย 2 เมือง คือ เมืองนารา (Nara) ในประเทศญี่ปุ่น และเมืองบาหลิ (Bali) ในประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาเมืองนาราพบว่าปัจจัยทั้งภายในและภายนอกมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของเมือง

ปัจจัยที่หนึ่ง คือ นโยบายระดับชาติที่กำหนดให้นาราเป็นหนึ่งในสามของเมืองประวัติศาสตร์ และแผนพัฒนาที่ครอบคลุม 8 จังหวัด ซึ่งรวมทั้งเกียวโต นารา และโอซาก้า กำหนดให้มีการพัฒนาที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์พื้นที่

ปัจจัยที่สอง คือ วิสัยทัศน์ระดับเมืองของเทศบาลเมืองนารา ที่ต้องการเก็บรักษานาราในฐานะเมืองประวัติศาสตร์ โดยประกาศเทศบัญญัติหลายฉบับและกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ประวัติศาสตร์เพื่อช่วยให้เกิดการ อนุรักษ์เมืองเก่าของนารา

ปัจจัยที่สาม ความเชื่อดั้งเดิมและศาสนา ได้แก่ ชินโตและพุทธศาสนามีอิทธิพลเป็นอย่างสูงต่อคนนารายังผลให้คนนาราดูแลบ้านและเมืองให้สะอาดเรียบร้อยและอยู่อย่างอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ โดยเก็บรักษาต้นไม้ใหญ่และพื้นที่สีเขียวไว้เป็นอย่างดี

ปัจจัยที่สี่ ความภาคภูมิใจในรากเหง้าและภูมิใจที่ได้อาศัยอยู่ในเมืองหลวงแห่งแรกของญี่ปุ่น

ปัจจัยที่ห้า คือ กระบวนการสร้างสรรค์เมืองทำให้มีการก่อตั้งศูนย์สร้างสรรค์เมืองนาราหรือศูนย์นารามาชิซึคิวซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเก็บรักษาพื้นที่เก่าของเมือง รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองบรรยากาศ เมืองประวัติศาสตร์และม้านไม้แบบดั้งเดิม

ปัจจัยที่หก โซโนโก หรือสมาคมชุมชน โดยทุกคนที่อาศัยอยู่จะต้องเป็นสมาชิกและเสียค่าสมาชิก ซึ่งสมาคมนี้สร้างความตระหนัก และจิตสำนึกต่อชุมชน รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการดูแลชุมชนของตน

สำหรับเมืองบาหลิ ปัจจัยภายนอกระดับนานาชาติมีความสำคัญใกล้เคียงกับปัจจัยภายใน กล่าวคือ

⁷⁰ ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง, เมืองยั่งยืน: ประสบการณ์ของตะวันตก, หน้า 209.

ปัจจัยที่หนึ่ง กระบวนการทำบาหลีให้เป็นบาหลีที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการเก็บรักษาวิถีชีวิตแบบบาหลี และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นในการที่จะดำรงอัตลักษณ์ของตน

ปัจจัยที่สอง การวางแผนแม่บทเพื่อการท่องเที่ยว

ปัจจัยที่สาม นโยบายรัฐบาลที่จะทำการท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและทำสังคมให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว

ปัจจัยที่สี่ อินดูแบบบาหลี เป็นปัจจัยภายในที่สำคัญที่สุด ความเชื่อในหลักศาสนาทำให้ชาวบาหลีดำรงอยู่อย่างอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ และไม่ใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือย

ปัจจัยที่ห้า กลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งรวมตัวกันแสดงรายการต่างๆ ที่เป็นพิธีกรรมดั้งเดิมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชม ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชาวบ้านอย่างแท้จริง ทำให้การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติเป็นไปอย่างยุติธรรม

จากกรณีศึกษาทั้งสองเมืองเห็นได้ว่าแนวคิดการพัฒนาเมืองของตะวันออกคล้ายกับของเมืองตะวันตกในเรื่องการมีวิสัยทัศน์ การกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาที่ชัดเจน เน้น การมีส่วนร่วม และความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของคนในเมือง นอกเหนือจากนี้เมืองกรณีศึกษาในตะวันออกทั้งสองเมืองมีเรื่องของความเชื่อในศาสนาที่ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีความอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีการดำรงรักษาประวัติศาสตร์เมืองและอัตลักษณ์ของเมืองทำให้เป็นที่สนใจของคนภายนอก โดยมุ่งเป้าหมายไปที่คุณภาพชีวิตที่ดีและความสุขของคนในเมือง โดยเฉพาะเมืองนาราที่มีได้มุ่งเป้าหมายไปที่การเป็นเมืองท่องเที่ยวแต่สิ่งที่ได้รับตามมามีความสนใจจากนักท่องเที่ยว

วันลพ สุขผดุง⁷¹ ศึกษาวิกฤตของการพัฒนากระแสหลักกับการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน กรณี ศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยศึกษาผลกระทบที่เกิดจากแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ต่อความเสื่อมถอยของเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและวัฒนธรรมชุมชน ศึกษาบทบาทหน้าที่การกำหนดนโยบายและการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนของเทศบาลตำบลปาย และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนของเทศบาลตำบลปาย โดยการสอบถามและ สัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลปาย ผู้บริหารและคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลปาย และผู้ประกอบการ ผลการศึกษาพบว่าผลกระทบจากการพัฒนากระแสหลักที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ชุมชนเทศบาลตำบลปาย เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ หน่วยงานภาครัฐเร่งดำเนินการ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งสาธารณูปโภค นักลงทุนจากต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนถูก

⁷¹ วันลพ สุขผดุง, “วิกฤตของการพัฒนากระแสหลัก กับการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานวิจัย, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550), หน้า 43.

ทำลายและเกิดปัญหาสังคมตามมา เทศบาลตำบลปาย จึงได้กำหนดเทศบัญญัติควบคุมสถานประกอบการทุกประเภทในการป้องกันมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม จัดให้ฝ่ายสาธารณสุขออกสำรวจสถานประกอบการทุกประเภทเพื่อสร้างสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ ความร่มรื่นของเมือง ตลอดจนสร้างความตระหนักให้ประชาชนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อม ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ได้แก่ การวางแผนจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่องขาดการวางระบบ ผังเมืองรวม การควบคุมอาคาร การก่อสร้างต่างๆ ไม่มีการวางมาตรการและการสร้างความร่วมมือจากประชาชน

ผลการศึกษาดังกล่าว สามารถใช้เป็นแนวทางและเป็นกรณีตัวอย่างในการพัฒนาชุมชนในประเทศไทยที่จะต้องคำนึงถึงการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับผลการศึกษการพัฒนาของเมืองในตะวันตกที่กล่าวมาข้างต้น

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC ออนไลน์) ศึกษาความเป็นเมืองสร้างสรรค์ของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเห็นว่าเป็นเมืองที่ดึงดูดทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เข้ามาท่องเที่ยวและทำงานหรือเพียงแค่พักผ่อนมาเป็นเวลานาน โดยมอบหมายให้กลุ่มวิจัยเมือง สร้างสรรค์หน่วยวิจัยเมืองคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ สำรวจพื้นที่หลักที่เห็นว่าสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจแบบเมืองสร้างสรรค์ ประกอบด้วย จตุจักร ทองหล่อ สยามสแควร์ ทาวน์อินทาวน์ อาร์ซีเอ และสุขุมวิท โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึก สังเกตแบบสอบถามและสัมภาษณ์เป็นระยะเวลา 4 เดือน ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2552 ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ พื้นที่จตุจักรเป็นตลาดนัดวันหยุดที่มีชื่อเสียงในระดับสากล และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้ประกอบการ ขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวนมากผลิตและสร้างผลงานสร้างสรรค์ ทั้งออกแบบ ผลิต และจำหน่ายภายในร้านและเป็นตัวแทนจำหน่ายให้กับผู้ผลิตงานสร้างสรรค์จากทั่วประเทศ ย่านทาวน์อินทาวน์ซึ่งได้แก่พื้นที่ย่านลาดพร้าว เชื่อมต่อรวมคำแห่งเป็นแหล่งรวมของบริษัทที่ทำงานทางด้านวงการบันเทิงตัดต่อภาพยนตร์ และเพลง ย่านทองหล่อเป็นแหล่งรวมบริษัท รับออกแบบสถาปัตยกรรมเป็นพื้นที่ขายอุปกรณ์ตกแต่งบ้านจำนวนมากและยังเป็นพื้นที่พบปะแลกเปลี่ยนทางความคิดมีคอมมูนิตี้อัฒกเกิดขึ้นจำนวนมาก และเชื่อมต่อบริเวณถนนเพชรบุรีและถนนสุขุมวิทที่มีลักษณะเด่นคือเป็นแหล่งชุมนุมของชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานและใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ อันเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นเมืองสร้าง สร้างสรรค์อย่างหนึ่งในการศึกษามีข้อเสนอให้นำผลการสำรวจไปใช้อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม รัฐบาลควรให้การสนับสนุนในพื้นที่ที่มีศักยภาพ เช่น อำนวยความสะดวกหรือให้การสนับสนุนด้านเงินทุนแก่ผู้ประกอบการหรือสนับสนุนให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ ดังกล่าวเพื่อสร้างรายได้ให้มากขึ้นจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สร้างชีวิตชีวาให้กับเมืองรวมถึงการปรับปรุงกฎระเบียบที่เสียให้คนทำงานสร้างสรรค์ทั้งชาวไทยและต่างชาติและควรมีการศึกษาพื้นที่บริเวณอื่นที่อาจจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ เช่น

ต่างจังหวัดที่อาจหยิบยกความสำคัญในพื้นที่ออกมาเป็นจุดขายเพื่อสร้างรายได้จากแนวคิดเมืองสร้างสรรค์

จากงานวิจัยดังกล่าวเห็นได้ว่าแนวคิดในการศึกษาความเป็นเมืองสร้างสรรค์ของกรุงเทพมหานครเป็นแนวคิดในการพัฒนาชุมชนในเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งลักษณะพื้นที่และการดำเนินการทางเศรษฐกิจย่อมแตกต่างไปจากชุมชนในชนบทแต่มีแนวทางในการพัฒนาที่คล้ายกันคือการหยิบยกความสำคัญของพื้นที่หรือลักษณะพิเศษของพื้นที่มาเป็นจุดขายและพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ⁷² ศึกษากระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็งรูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งโดยศึกษาความเป็นมากระบวนการจัดการรูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งของไทย และนำเสนอแนวทางและองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับกระบวนการเสริมสร้างตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งของไทย อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนอาศัยแนวทางผสมผสานทั้งการศึกษาในเชิงเอกสาร (documentary study) การศึกษาวิจัยในภาคสนามโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ผลการศึกษากระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทยพบว่ามีการบริหารจัดการที่สำคัญ 7 ประการ ที่ก่อให้เกิดศักยภาพของการพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง คือ

1) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) กระบวนการการฟื้นฟูผลิตซ้ำและสร้างใหม่ 4) กระบวนการใช้สิทธิชุมชนและข้อบัญญัติของชุมชน 5) กระบวนการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน 6) กระบวนการของเครือข่ายการพัฒนา และ 7) กระบวนการด้านการจัดการตนเอง นอกจากนี้ประเด็นผลการศึกษาเพื่อสร้างตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งแบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมและองค์กรชุมชน มิติด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดย่อย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ การผลิตและการบริโภคในชุมชน กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน 2) ด้านสังคมและองค์กรชุมชนมีตัวชี้วัดย่อย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน 3) ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้มีตัวชี้วัดรวม 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การจัดการตนเองทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี

⁷² วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, “กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด”, วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2553): 119.

ตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลจากการศึกษาทำให้เห็นกระบวนการในการจัดการชุมชนเข้มแข็งและองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ เป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย

พัชรวดี ตรีชัย⁷³ ศึกษาการวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การพลิกความเข้มแข็งของชุมชนบ้านหนองกลางดง และ 2) ศึกษาการวิเคราะห์กลยุทธ์ต่างๆ หรือเทคนิควิธีของผู้นำชุมชนที่สามารถพลิกสังคมอ่อนแอไปสู่สังคมแห่งความเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญของการพลิกจากสังคมที่มีปัญหาวิกฤติในด้านต่าง ๆ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญ คือ 1) ผู้นำมีภาวะ ผู้นำโดดเด่นในด้านขีดความสามารถของผู้นำในการสร้างกระบวนการประชาธิปไตย สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา มีจุดยืนทางความคิด วิถีคิด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเองลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตัวเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่นและมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่าง ชัดเจน 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนการสร้างพลังการทำงานเป็นทีม สร้างคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำในชุมชนประสานผืนภักดิ์ร่วมคิดร่วมทำ 3) การมีทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชน ความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบ อาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิด เก่งทำ เห็นผลได้ในทางปฏิบัติ 4) ทุนทางเศรษฐกิจสามารถ พึ่งตนเองได้มีการรวมกลุ่มทางอาชีพนำภูมิปัญญามาเพิ่มมูลค่าผลผลิต ลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้ชุมชนปลอดภัย สังคมมีความสุข กลยุทธ์ที่ผู้นำสามารถพลิกฟื้นชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง คือการจัดตั้งสภา 59 เป็นพื้นฐานที่มั่นคงในระบอบประชาธิปไตยและการจัดทำแผนชุมชน

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบ (types) ของการพัฒนาขบวนการชุมชนที่มาจากการฟื้นฟูชุมชน สามารถพิจารณาจากมิติการกำหนดรูปแบบใน 3 มิติ คือ 1) มิติด้านการนำทุนทรัพยากรของชุมชนขึ้นมาใช้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ต้นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม 2) มิติด้านวิธีการและเทคนิค คือการเรียนรู้ และ 3) มิติด้านเป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายทางเศรษฐกิจ

⁷³ พัชรวดี ตรีชัย, “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, *ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, 2552), หน้า 47.

เป้าหมายทางสังคม และวัฒนธรรม และเป้าหมายด้านความมั่นคง ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบที่ 1 รูปแบบการพัฒนาที่พึ่งพาตนเองได้หรือรูปแบบที่ดีที่สุด ที่เป็นรูปแบบที่สังคมคาดหวังในการพัฒนาขบวนการชุมชนให้ยั่งยืน 2) รูปแบบที่ 2 รูปแบบการพัฒนาที่ยังสามารถยกระดับไปสู่รูปแบบการพัฒนาที่พึ่งพาตนเองได้ หรือรูปแบบที่พึ่งประสงค์ และ 3) รูปแบบการพัฒนาที่ต้องเสี่ยงภัยหรือรูปแบบที่ต้องปรับปรุง ที่ถือว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาที่สังคมไม่พึงปรารถนา ถอยหลัง และประชาชนไม่สามารถลุกขึ้นมามีบทบาทในการจัดการตนเองได้ กระบวนการ (process) ในการฟื้นฟูชุมชนเริ่มจาก ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความตระหนัก เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ และตระหนักในการแก้ไขปัญหา ขั้นที่ 2 ขั้นจัดทำแผนการฟื้นฟูชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการเรียนรู้จากการลงมือทำ ที่คนทำงานได้รับการเรียนรู้ไปด้วย ขั้นที่ 4 การสรุปบทเรียนเพื่อพัฒนาความรู้ให้แก่คนในชุมชน และขั้นที่ 5 การขยายผลเพื่อยกระดับความรู้ที่เกิดจากการทำงานขยายไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง ปัจจัย (factors) สำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการฟื้นฟูชุมชน มาจาก 1) การมีทุนในสังคมอยู่ในชุมชน คือ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมและทุนทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม 2) การมีเครื่องมือและวิธีการเรียนรู้ที่คนในชุมชนได้ เรียนรู้ร่วมกัน และ 3) ผลที่เกิดขึ้นจากนโยบายการพัฒนาที่ส่วนหนึ่งมาจากรัฐ

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินการเกิดจาก ปัญหาภายในชุมชน คือคนในชุมชนขาดความสนใจและความใส่ใจในการดำเนินการตามกฎหมายหรือข้อตกลง คือ งบประมาณสนับสนุนมีความล่าช้า ไม่สอดคล้องกับแผนงานที่วางไว้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ คือ 1) การยก ระดับองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทุนในสังคมที่เกิดจากการระเบิดมาจากข้างในของคนในชุมชน 2) การจัดทำระบบเตือนภัยทางการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนรู้เท่าทัน สถานการณ์การพัฒนาทั้งภายในและภายนอกและเตรียมความพร้อมให้กับคนในชุมชนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง 3) การสร้างและพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อให้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล และ 4) การเชื่อมโยงแผนงานของชุมชนเข้าสู่แผนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยเน้นเป้าหมายการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรมและด้านความมั่นคง

สุภณ สมจิตปัญญา ศึกษาหาความรู้จากวรรณกรรมสื่องต่อการสร้างทุนทางวัฒนธรรมในภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงกลวิธีในการสร้างทุนวัฒนธรรมเพื่อปรับใช้ให้เกิดประโยชน์และมูลค่าเพิ่มแก่สังคมผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมสื่องเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่พระสงฆ์นำมาใช้เทศนาปลุกศรัทธาความเชื่อ มี 3 ประเภท คือ อสังหาริมทรัพย์สังหาริมทรัพย์และพิธีกรรมจารึกต้นฉบับเป็นหนังสือผูกใบลานไว้มีผู้คัดลอกเพื่อใช้เทศนาต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน เทศนาด้วยภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ 9 ประกอบคำอธิบายเป็นภาษาอื่น แสดงสำนวนโวหารด้วยวาจาศิลป์ ผู้อ่าน ผู้เทศน์และผู้ฟังเกิดภาพพจน์และศรัทธาตามเนื้อหาในด้านกระบวนการสร้างทุนทางวัฒนธรรมแค่สังคม

พบว่าหลังจากการเทศนามีการตัดสินใจสร้างทุนทางวัฒนธรรมอย่างสูง อาทิ เช่นอสังหาริมทรัพย์สร้างพระอุโบสถ กุฏิ ศาลาการเปรียญ ธาตุเจดีย์ บ่อน้ำ สัณหาภิรมย์ สร้างพระปฏิมากร เทียนบูชาเข้าพรรษา ปราสาทผึ้ง บุญกฐิน บังสุกุลผ้าป่า พิธีกรรม มีพิธีเข้าปริวาสกรรม การสร้างทุนวัฒนธรรมดังกล่าว เพื่อตอบสนองคุณพระพุทธานุภาพและบุพการีทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจที่ได้ทำหน้าที่และเป็นการสร้างสาธารณประโยชน์แก่สังคม⁷⁴

การจัดการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ให้เกิดมูลค่าเพิ่มในปัจจุบัน พบว่ามีการจัดการด้านประเพณี พิธีกรรม เช่นบุญกฐิน ผ้าป่า แห่ปราสาทผึ้ง แห่เทียนพรรษา และจัดงานประจำปี ของแต่ละจังหวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทำบุญกุศลประจำปี แบ่งเป็น 6 ด้าน ด้านเศรษฐกิจคือการบริจาคทรัพย์ทำบุญ การขายสินค้า ด้านสังคมพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส ได้รับตำแหน่งพระสังฆาธิการสูงขึ้น ทำให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีมากขึ้น ด้านวัฒนธรรมได้คดิธรรมนำชีวิต ด้านสุนทรียะ ได้รับความงามเกี่ยวกับการออกแบบก่อสร้างและจัดกิจกรรม ทำให้ผู้ชมเกิดความสุขใจ ด้านความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดออกแบบก่อสร้างได้เป็นเอกลักษณ์และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวและผู้แสวงบุญ ด้านความภาคภูมิใจชุมชนได้รับการยกย่องมูลค่าเพิ่มจากทุนทางวัฒนธรรม เกิดจากการสร้างสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมเป็นทุนขึ้นมาเกิดกำไรทั้งทางวัตถุและจิตใจ

โดยสรุปจะเห็นได้ถึงกระบวนการสร้างทุนทางวัฒนธรรมจากวรรณกรรมสองซึ่งเป็นสิ่งที่มียุติเดิมในท้องถิ่นและเป็นทุนวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเพิ่มมูลค่า เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สุนทรียะ ความคิดสร้างสรรค์และความภาคภูมิใจของชุมชน อันจะทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีแรงผลักดันให้เกิดการพึ่งพาตนเองมากขึ้น

⁷⁴ สุภณ สมจิตปัญญา, “วาทกรรมจากวรรณกรรมสองต่อการก่อสร้างทุนทางวัฒนธรรมในภาคอีสาน”, ปรินญาปรัชญาดุขภักดิ์บัณฑิต สาขาวัฒนธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551), บทคัดย่อ.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย 2) เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต การลงพื้นที่จัดประชุมสัมมนาถ่ายทอดความรู้ เพื่อเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ร่วมกับผลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ มีรายละเอียด ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 พื้นที่การวิจัย
- 3.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัย
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สรุปภาพรวมการวิจัย
- 3.8 การนำเสนอผลการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดขอบข่ายประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นเป้าหมายการวิจัยไว้ 2 ส่วน ด้วยกัน คือ

3.1.1 เป้าหมายเชิงคุณภาพ

1) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากหนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารราชการ และเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่

จะทำให้เกิดชุมชนสร้างสรรค์ ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีเมืองสร้างสรรค์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองสีเขียว

2) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในภาคสนามด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ คือ

2.1 การสังเกต เป็นการเตรียมพร้อมก่อนลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสำรวจสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ บริบทของความเป็นชุมชนและความเป็นไปในการขับเคลื่อนชุมชน กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน สันทนากับสมาชิกในชุมชนถึงสภาพโดยรวมและการปรับประยุกต์รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตว่าเป็นอย่างไร และมีแนวโน้มไปในทิศทางใด

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้จัดประชุมสัมมนาให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนและผู้ให้ข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยเป็นชุดสัมภาษณ์ เพื่อใช้สัมภาษณ์กับสมาชิกในชุมชนเป้าหมายทั้ง 2 ชุมชน จำนวน 26 รูป/คน ได้แก่ ชุมชนบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนบ้านไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับการขอสัมภาษณ์แบบเจาะจงรายบุคคลเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกสำหรับการจัดประชุมที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งหนังสือขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ซึ่งการสัมภาษณ์นั้นมีทั้งให้กรอกแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง การใช้เครื่องบันทึกเสียง และภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วย

3) วิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย จากกรณีศึกษาพื้นที่ ชุมชนบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนบ้านไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

4) สรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

3.1.2 เป้าหมายเชิงปฏิบัติการ

1) นำชุดความรู้ไปสู่กระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ นำไปสู่กระบวนการการสร้างความร่วมมือเชิงเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อนำเข้าสู่ชุมชนเข้มแข็ง อีกทั้งชุดความรู้ดังกล่าวเป็นข้อมูลสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐระดับท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภายใต้กรอบแนวคิดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

2) เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ให้เกิดกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชนอย่างทั่วถึง กระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง

3) เกิดการเสริมสร้างศักยภาพด้านการพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นนำไปขยายผลในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนสร้างสรรค์ใน 2 มิติคือ

3.1 เพื่อพัฒนากระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์สู่ความเข้มแข็ง

3.2 นำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปพร้อมแผนบูรณาการชุมชนเข้มแข็งเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างทั่วถึง

3.2 พื้นที่การวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนเมืองที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาชุมชนเมืองสร้างสรรค์ที่เหมาะสมและเป็นเมืองหรือชุมชนที่มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัยรวม 2 แห่ง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ พื้นที่ตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในที่แตกต่างกัน ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน ลักษณะการศึกษาจะวิเคราะห์ภาพรวมของจังหวัดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ ในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาตามลักษณะอัตลักษณ์ของสถานที่ จากนั้นจึงศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่ในชุมชนเมืองของแต่ละพื้นที่ ซึ่งชุมชนเมืองที่คัดเลือกมานี้ถูกคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเบื้องต้นแบบตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากชุมชนหรือเมืองที่มีต้นทุนและปัญหาทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว หรือสินค้าที่มีเอกลักษณ์ และเมืองที่มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจต่อชุมชน ที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีรูปแบบหรือกระบวนการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับการศึกษาเพื่อการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกมา 2 พื้นที่ในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อเป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษา ได้แก่

1) ชุมชนบ้านดอนคา อำเภอดูหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นชุมชนชาติพันธุ์ลาวเวียง ที่ยังคงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตไว้อย่างดี เป็นชุมชนที่ผลิตผ้าทอเป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) พร้อมทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดิงาม

2) ชุมชนบ้านไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี บ้านไผ่ขวางเป็นชุมชนชาติพันธุ์ลาวเวียง ที่ยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของตนไว้อย่างเข้มแข็งและดิงาม

โดยผู้วิจัยศึกษาเฉพาะพื้นที่ชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามดัชนีชี้วัดความเป็นชุมชนเมืองสร้างสรรค์เพราะเมืองสร้างสรรค์เกิดจากการรวมของย่านสร้างสรรค์หลายย่านเข้าด้วยกัน และย่านสร้างสรรค์เกิดจากการรวมของชุมชนเมืองสร้างสรรค์หลายชุมชนเมืองเข้าด้วยกันดังนั้นชุมชนเมืองจึงมีอยู่ทั้งในย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์

3.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล

เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณมุ่งเน้นการแจกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับเครือข่ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน
- 2) กลุ่มสมาชิกชุมชน
- 3) กลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัยชุมชนตำบลดอนคา อำเภอลำดวน จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 13 คน ประกอบด้วย

ลำดับ ที่	ชื่อ ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน 5 คน			
1.	พระสมุห์ศุภชัย ภทฺทจาโร	พระภิกษุวัดโศการาม (ดอนคา)	15 สิงหาคม 2563
2.	นายสมาน ปลัดม้า	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6	15 สิงหาคม 2563
3.	นางจันทร์เพ็ญ สุวรรณคร	ข้าราชการครูโรงเรียนดอนคาวิทยา	15 สิงหาคม 2563
4.	นายสลัก ทองเรือนดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	15 สิงหาคม 2563
5.	นายชาติชาติรี ธรรมโหรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล	15 สิงหาคม 2563
กลุ่มสมาชิกชุมชน 4 คน			
6.	นางสาวหัตยา ยศวิชัย	นักเรียนโรงเรียนดอนคาวิทยา	15 สิงหาคม 2563
7.	นายณัฐวุฒิ อุ่นทร	ปราชญ์พื้นบ้านตำบลดอนคา(ดนตรี)	15 สิงหาคม 2563
8.	นางบังอร นนท์แก้ว	ชาวบ้านหมู่ 1	15 สิงหาคม 2563
9.	นางธัญญรัตน์ พิมพ์พันธุ์ดี	อาสาสมัครสาธารณสุข	15 สิงหาคม 2563
กลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน 4 คน			
10.	นายสุภาพ สุขแก้ว	พัฒนาการชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี	17 กันยายน 2563
11.	นายอภัย เอียดชูทอง	หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเทคโนโลยี สารสนเทศพัฒนาชุมชน	17 กันยายน 2563
12.	นางกิตติมา ตั้งตระกูล	ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การ พัฒนาชุมชน	17 กันยายน 2563

ลำดับ ที่	ชื่อ ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
13.	นางสายใจ เรือนใจหลัก	นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ ชำนาญการ	17 กันยายน 2563

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัยชุมชนบ้านไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 13 คน ประกอบด้วย

ลำดับ ที่	ชื่อ ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน 5 คน			
1.	พระครูใบฎีกานันทพัชร อภิญญาโณ	พระภิกษุวัดไผ่ขวาง	30 กรกฎาคม 2563
2.	นางกฤษณา เวียงนนท์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2	30 กรกฎาคม 2563
3.	นางสาวเพ็ญพิชชา บุญธรรม	ข้าราชการครูโรงเรียนไผ่ขวาง	30 กรกฎาคม 2563
4.	นายปรีชา คชวงษ์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	30 กรกฎาคม 2563
5.	นายวินิจฉัย วิชัยยันต์	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล	30 กรกฎาคม 2563
กลุ่มสมาชิกชุมชน 4 คน			
6.	เด็กชายธนกร เปียจันทิก	นักเรียนโรงเรียนไผ่ขวาง	30 กรกฎาคม 2563
7.	นางทองย้อย ขาวด่อง	ปราชญ์พื้นบ้าน (วัฒนธรรม)	30 กรกฎาคม 2563
8.	นางสาวเบญจวรรณ กลิ่นเกตุ	ชาวบ้านหมู่ 5	30 กรกฎาคม 2563
9.	นางลาวัลย์ เต่าทอง	ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง	30 กรกฎาคม 2563
กลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน 4 คน			
10.	นายสุภาพ สุขแก้ว	พัฒนาการชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี	17 กันยายน 2563
11.	นายอภัย เอียดชูทอง	หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเทคโนโลยี สารสนเทศพัฒนาชุมชน	17 กันยายน 2563
12.	นางกิตติมา ตั้งตระกูล	ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์ การพัฒนาชุมชน	17 กันยายน 2563

ลำดับ ที่	ชื่อ ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
13.	นางสายใจ เรือนใจหลัก	นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ ชำนาญการ	17 กันยายน 2563

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน สมบูรณ์ ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การปฏิบัติการในพื้นที่ การจัดเวทีสนทนาระดับชุมชน โดยมีเครื่องมือที่สำคัญได้แก่

3.4.1 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยและคณะใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำขึ้น นำไปแจกให้กับผู้ให้ข้อมูลวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทั้งแบบสัมภาษณ์ที่เป็นการสนทนาพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ (Non-formal Interview) และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Informal Interview) โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ด้วยการกำหนดประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประเด็นต่อไปนี้

- 1) ชุมชนของท่านมีกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างไร และด้านใดบ้าง
- 2) องค์กรที่ดูแลชุมชนหรือสมาชิกในชุมชนของท่านมีบทบาทอะไรบ้างหรือไม่
อย่างไร
- 3) การมีส่วนร่วมขององค์กรที่ดูแลชุมชนหรือสมาชิกของท่านมีอะไรบ้างหรือไม่
อย่างไร
- 4) หมู่บ้านของท่านมีวิธีการถ่ายทอดวิถีชุมชนอย่างไรบ้าง เช่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา
วัฒนธรรม
- 5) แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในหมู่บ้านของท่านมีอะไรบ้าง
- 6) ปัญหา / อุปสรรคในการพัฒนาการเป็นชุมชนสร้างสรรค์ของหมู่บ้าน / ชุมชนของ
ท่านมีอะไรบ้าง อย่างไร
- 7) ในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิกของชุมชน (ชุมชนบ้านไผ่ขวาง , ชุมชนบ้านดอนคา)
หากมีโอกาสเสนอแนวคิดการจัดการชุมชนสร้างสรรค์ท่านจะเสนออะไร อย่างไร เช่น สินค้าชุมชน
พื้นที่ท่องเที่ยว

8) ในชุมชนของท่านได้รับความร่วมมือการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การสร้างเครือข่ายชุมชน จากส่วนราชการ/หน่วยงานภาครัฐเอกชนหรือชุมชนอื่นๆ หรือไม่อย่างไร

3.4.2 การสังเกต สภาพบริบททางสังคมในชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี อัตลักษณ์ ชุมชนก่อนการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินงานวิจัย

3.4.3 การปฏิบัติการเชิงพื้นที่จำนวน 2 ชุมชน คือ ชุมชนตำบลตอนคา อำเภออุ้มผาง และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในลักษณะของโครงการเชิงพัฒนาและประยุกต์

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และดำเนินการดังนี้

3.5.1 ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเชิงกายภาพ และสนทนากับสมาชิกในชุมชน เก็บข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเอง โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้เข้าพบผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในภาครัฐ (กำนัน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น) และภาคประชาชนที่เป็นตัวแทน (Key Information) ในชุมชน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ หลังจากนั้นก็ได้นัดหมายจัดการประชุมเพื่อสอบถามข้อมูลวิจัย และรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมในทุกด้าน ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลที่จำเป็นโดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล/การดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- 1) การจัดทำชุดความรู้
- 2) การจัดทำสื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี
- 3) เอกสารแผ่นพับชุดความรู้

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

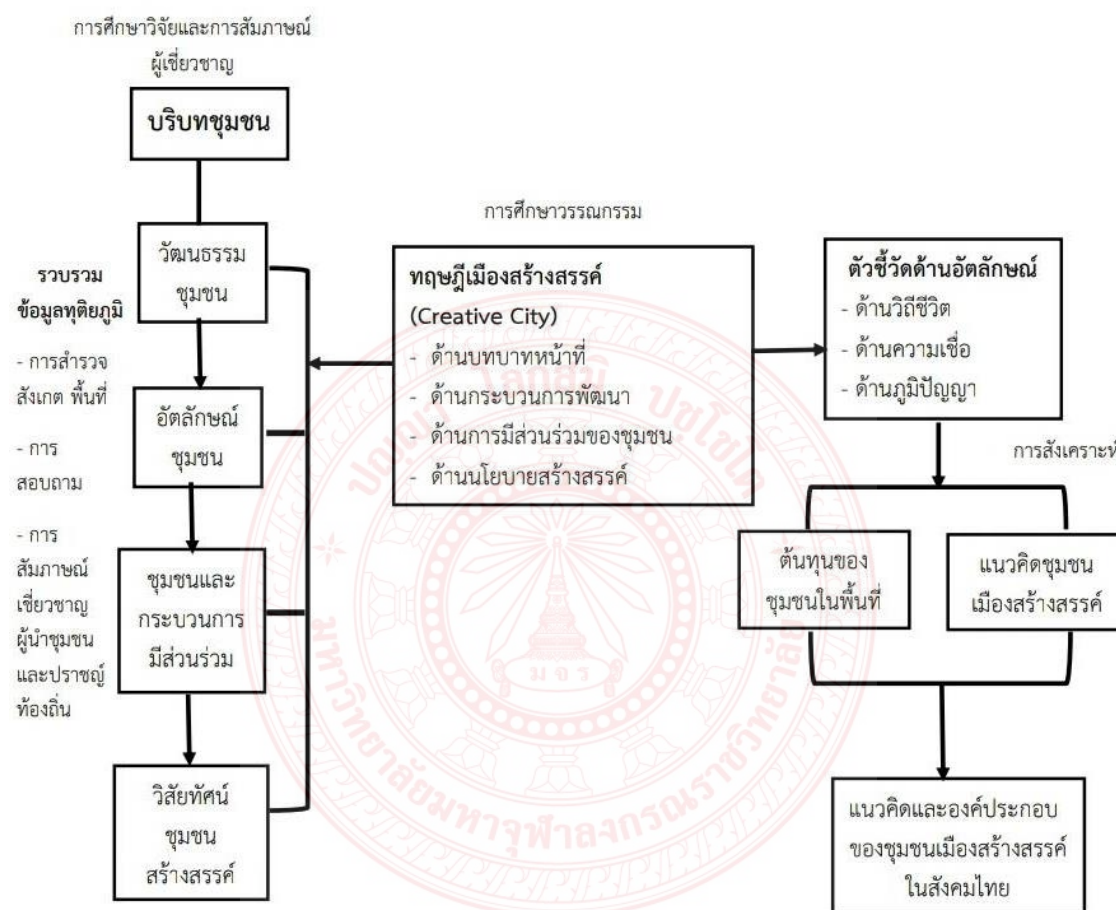
การศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การปฏิบัติการแจกแบบสอบถามในพื้นที่ เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติ (Qualitative/action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและหาคำร้อยละ (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

3.6.1 วิเคราะห์แนวคิด บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย

3.6.2 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาทำการสังเคราะห์ และเชิงปริมาณหาคำร้อยละ เพื่อจัดทำชุดข้อมูล

3.6.3 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเป็นการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วเพื่อให้เห็นถึงกระบวนการและแนวทางในการดำเนินงาน

3.7 สรุปภาพรวมการวิจัย

3.8 การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) และการหาค่าร้อยละเปรียบเทียบและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ชุมชนสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมุ่งเน้นศึกษากระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การยกระดับทุนทั้งที่อยู่ในตัวคน และกระจายอยู่ในสถานที่ต่างๆ ให้รวบรวมเป็นหมวดหมู่ และง่ายต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของเยาวชนในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความรักและหวงแหนวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเพื่อต่อยอดการ

พัฒนาขีดความสามารถของเมืองและชุมชนในการจัดพื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์ และสร้าง (Application) แผนที่ บูรณาการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงกับเครือข่ายในท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์การวิจัยในประเด็น 1) การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย 2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย 3) การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการศึกษาออกเป็นประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คือ

1. บทบาทหน้าที่ของชุมชน
2. บทบาทหน้าที่ต่อการพัฒนาชุมชน

4.1.1 บทบาทหน้าที่ของชุมชน

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิจัยบริบทของชุมชนและสมาชิกในชุมชนของพื้นที่ 2 พื้นที่ คือ ตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

1. บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน

1.1 ชุมชนตำบลดอนคา

จากการลงพื้นที่ภาคสนามจัดประชุมสัมมนาให้ความรู้เรื่อง บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของชุมชน ณ ศาลาการเปรียญวัดโคกอาราม (ดอนคา) โดยวิทยากรกระบวนการ หลังจากนั้นจึงสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย/กลุ่มตัวอย่าง ด้วยการสัมภาษณ์แบบสนทนาแสดงความคิดเห็น แล้วจึงสัมภาษณ์แบบเจาะลึกด้วยชุดสัมภาษณ์ที่เป็นเครื่องมือวิจัย ในบริบทสภาพสังคม วัฒนธรรมของชุมชน การบริหารจัดการชุมชน และมีส่วนร่วมของชุมชน ในส่วนของข้อมูลวิเคราะห์บทบาทหน้าที่

และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย กันผู้ให้ข้อมูลวิจัย/กลุ่มตัวอย่าง จากสมาชิกชุมชน บ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 รูป/คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน

องค์กรในชุมชน ถือว่าเป็นโครงสร้างสำคัญ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เป็นไปตามบทบาทของสมาชิกในชุมชนนั้น กลุ่มสมาชิกจากองค์กรที่มีบทบาทต่อชุมชน และบทบาทนั้นมีผลต่อโครงสร้างทางสังคมของชุมชน¹ สำหรับงานวิจัยนี้จำแนกไว้เป็น 4 กลุ่ม คือ วัด องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และโรงเรียน

(1) วัด งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ตัวแทนจากวัดโกศาราม (วัดดอนคา) ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นวัดที่ชาวบ้านในตำบลดอนคา ใช้เป็นศาสนสถานในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีหลวงพ่อบุญใหญ่ พระพุทธรูปซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านตำบลดอนคาเป็นอย่างมาก สันนิษฐานว่าน่าจะมีอายุเก่าแก่ประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว น่าจะตั้งขึ้นพร้อมกับการเกิดชุมชนดอนคา โดยมีหลวงพ่อบุญใหญ่เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ท่านเป็นบุตรของ คุณพ่อหงษ์ สถานที่ตั้งวัดในอดีตนั้นอยู่บริเวณตลาดวัดเก่ามีแม่น้ำไหลผ่าน ทำให้การเดินทางของผู้คนในสมัยนั้นสะดวกสบายในการติดต่อค้าขาย และไปมาหาสู่กัน หลวงพ่อบุญใหญ่ ได้เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธ เป็นผู้วางรากฐานการปฏิบัติที่ดีตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแก่ชาวบ้านดอนคา ในยุคปัจจุบันมีพระครูกิตติสุวรรณ์² เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ 8 ท่านได้ยึดแนวทางของหลวงพ่อบุญใหญ่ อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 7 ในการบริหารปกครองวัดโกศารามด้วยดีตลอดมา ท่านได้วางกฎระเบียบ แบบแผน การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีของหมู่บ้านชุมชน ด้วยท่านเห็นความสำคัญทางการศึกษา จึงสนับสนุนส่งเสริมพระสงฆ์ของวัดมาศึกษาในระดับปริญญาตรี และประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อีกทั้งท่านยังส่งเสริมพระสงฆ์ของวัดดอนคาแห่งนี้ให้ไปเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่าง ๆ ของตำบลดอนคา รวมถึงการไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนลาวเวียงดอนคาเป็นประจำ

จะเห็นได้ว่า หน้าที่ของพระสงฆ์ทั้ง การทำกิจวัตรของพระสงฆ์ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นครู เป็นนักศึกษา เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ รวมถึงการสร้างความกลมกลืนทางสังคมในชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งบทบาท

¹ นฤมล วรรณเศรษฐี, “ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, หน้า 18.

² บุคคลสำคัญทางศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.donkha.com>

ทั้งหมดนี้เป็นพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความคาดหวังจากสังคม เพราะสังคมได้กำหนดสถานภาพและการครองสถานภาพนั้นอย่างมีศักยภาพ³

การสัมภาษณ์พระสงฆ์ของวัดโกคาราม (ดอนคา)⁴ ท่านได้ให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า กิจกรรมต่างๆ ทั้งงานประเพณี งานสาธารณะสงเคราะห์ งานสาธารณประโยชน์ พระสงฆ์ สมาชิกในชุมชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมักจะเข้ามาร่วมทำกิจกรรมที่วัดเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกทุกคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีมีความประนีประนอม ไม่ขัดแย้ง และให้การช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เช่น งานบุญข้าวจี ชาวบ้านจะเข้ามาทำกิจกรรมในวัด ตั้งแต่ทำความสะอาดพื้นที่วัดเตรียมงาน หรือแม้แต่เสร็จงานแล้วก็จะช่วยกันเก็บและทำความสะอาดสถานที่อย่างเต็มที่

(2) โรงเรียน งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ข้าราชการครูโรงเรียนดอนคาวิทยา โรงเรียนแห่งนี้ตั้งอยู่ที่หมู่ 17 ตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี โดยมีพันธกิจที่ชัดเจน คือ 1) จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ 2) พัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพ 3) บริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและความพึงพอใจของผู้รับบริการ⁵ การทำงานของครูนอกจากจะมีภาระงานในการสอนหนังสือแล้ว ครูจะต้องพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ของชุมชน และในระดับที่สูงขึ้น ก็เพื่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนซึ่งถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของครูอีกประการหนึ่ง เพราะครูก็เปรียบเหมือนต้นแบบของนักเรียน เมื่อชุมชนมีโครงการจะทำกิจกรรมอะไร ทางโรงเรียนมอบหมายครูพานักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยเสมอ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ คือ เริ่มตั้งแต่ 1) เข้าร่วมริเริ่มโครงการ 2) เข้าไปร่วมวางแผน 3) เข้าร่วมดำเนินการ 4) มีส่วนร่วมรับผลที่เกิดขึ้น และ 5) เข้าร่วมประเมินผล⁶

³ Linton, Ralph., *The Study of Man*, (New York: D.Appleton Century Groups, 1964), p. 175.

⁴ สัมภาษณ์ พระสมุห์ศุภชัย ภูททจาโร, พระภิกษุสงฆ์วัดโกคาราม (ดอนคา) ตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

⁵ โรงเรียนดอนคาวิทยา, *พันธกิจ/เป้าหมาย*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.donkhwittaya.ac.th/>

⁶ อคิน รพีพัฒน์, *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย*, หน้า 49.

จากการสัมภาษณ์ข้าราชการครูของโรงเรียนดอนคาวิทยา⁷ พบข้อสังเกตว่า นักเรียนและผู้ปกครองในโรงเรียนดอนคาวิทยาส่วนใหญ่มีชาติพันธุ์ลาวเวียง มีวัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษาพูด ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ สมาชิกในชุมชนไม่ค่อยมีความขัดแย้ง ไม่มีการแต่งตั้งใครเป็น หัวหน้าหรือผู้นำอื่นนอกจาก ผู้ใหญ่บ้านที่คอยดูแลประสานงาน แต่สมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือสูง กว่าการมีหัวหน้าหรือตัวแทนชุมชน ในฐานะของสถานศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับเยาวชนในชุมชน จึง จำเป็นต้องนำบริบทของชุมชนในเรื่องภาษา การแต่งกายเข้ามาเป็นสื่อเรียนรู้ในโรงเรียนด้วย การเข้ามาเป็นครูในพื้นที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนอย่างมาก หากชุมชนดอนคา วัดดอนคา จำทำกิจกรรมงานใดๆ จะแจ้งข่าวไปทางโรงเรียนเพื่อให้มาเข้าร่วมประชุมตั้งแต่ ร่วมกันทำการวางแผนการทำงาน แบ่งหน้าที่ดำเนินงาน หรือแม้แต่การสรุปงาน ก็ต้องเข้าร่วมเป็นประจำ

(3) **กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน** งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ซึ่งเป็นตัวแทน ข้าราชการฝ่ายปกครอง กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครอง บรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้านให้มีความสงบ ปลอดภัย และได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในหมู่บ้านหนึ่งกำหนดให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่บ้านละสองคน⁸ ในการทำกิจกรรมในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยจะเข้าไปร่วมมือ โดยร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมส่งเสริมให้กิจกรรมนั้นๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ปราศจากอุปสรรคทั้งปวง อีกทั้งยังส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ด้วยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความคิด มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน มนุษย์ทุกคนจึงมีความสามารถพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ถ้าได้รับโอกาสร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการ (Active Partner) แต่ต้องมีกลวิธีปรับความเข้าใจให้มาสู่ระดับที่แต่ละฝ่ายยอมรับได้⁹

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะตัวแทนจากองค์กรในชุมชน การทำหน้าที่ผู้นำของชุมชนจึงถือว่าเป็นภาระงานในหน้าที่และการทำอย่างเต็มที่ เสียสละ พร้อมช่วยเหลือในทุกกรณี ทั้งกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนและกิจกรรมส่วนตัวของสมาชิกในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6¹⁰ พบข้อสังเกตว่า ชุมชนตำบลดอนคาเป็น กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ลาวเวียง ที่มีความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ของตนเองสูง กิจกรรมที่แสดงออกเรื่อง

⁷ สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ สุวรรณคร, ข้าราชการครูโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภอดูหมัด จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

⁸ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับที่ 11, มาตรา 12 (15), พ.ศ. 2551.

⁹ นรินทร์ชัย พัฒนาพงศ์, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, หน้า 14-15.

¹⁰ สัมภาษณ์ นายสมาน ปลัดม้า, ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลดอนคา อำเภอดูหมัด จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

ประเพณีวัฒนธรรมเข้มแข็ง ในฐานะของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของรัฐ และมรดกเกี่ยวข้อใกล้เคียงกับชุมชนอย่างมากจึงต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มโครงการกิจกรรม จัดเตรียมดำเนินการร่วมกิจกรรมและการติดตามประเมินผลกิจกรรมที่ทำแล้วทุกครั้งด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งพยายามสนับสนุนการสร้างภาคีเครือข่ายเชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในพื้นที่อื่น ๆ ให้ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในภาพรวมของชุมชนแห่งนี้

(4) องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทหน้าสำคัญหลายประการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งสิ้น ดังปรากฏใน พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล¹¹ ระบุว่า อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 66 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบล ดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น¹²

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

¹¹ พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 11, เล่ม 111/ตอนที่ 53 ก/2 ธันวาคม 2537.

¹² พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542. แก้ไขเพิ่มเติม.

มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบล ดังต่อไปนี้

- (1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- (2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- (3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- (4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- (5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- (6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- (7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- (11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- (12) การท่องเที่ยว
- (13) การผังเมือง

จะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งปรากฏในเบื้องต้นแล้วนั้น ถือได้ว่ามีความครอบคลุมกิจกรรมทุกด้านของชุมชน ในงานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล 2 ท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวแทนขององค์กรในชุมชน ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา¹³ ท่านให้ข้อสังเกตว่าเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนคาทุกคน มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่อย่างมาก ลักษณะเด่นของชุมชนนี้ก็คือ สมาชิกทุกคนของชุมชนตำบลดอนคาจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ในการทำกิจกรรมกันเป็นอย่างดีมี เพราะสมาชิกในชุมชนดอนคาส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน พูดภาษาเดียวกัน การประสานงานหรือการขอความร่วมมือต่าง ๆ จึงมีความชัดเจนและคล้อยตามไปในทิศทางเดียวกัน ภาระหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงได้รับความสะดวก

¹³ สัมภาษณ์ นายชาติชาติ ธรรมโหรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จ. พะเยา, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

และสำเร็จเรียบร้อยด้วยดีทุกเรื่อง สมาชิกในชุมชนตำบลดอนคาถือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพราะมีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้การใช้ระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคาได้นำระบบสารสนเทศแบบไลน์ และเฟสบุ๊คมาใช้ในการติดต่อสารกัน ทำให้เกิดการประสานงานที่รวดเร็ว ไม่ต้องเดินทางไปพบปะกันเหมือนแต่ก่อน เวลาว่างก็มีกิจกรรมต่าง ๆ บางครั้งคนที่ไม่สามารถมาได้ก็ใช้การประชุมแบบออนไลน์ ดังนั้นพื้นฐานเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญโดยเฉพาะทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ในชุมชนนำไปสู่การร่วมมือ อีกทั้งยังเปิดช่องทางประชาสัมพันธ์ชุมชนในพื้นที่ ผลิตภัณฑ์ชุมชน สินค้า OTOP ของตำบลดอนคาให้เป็นที่รู้จักอีกช่องทางหนึ่ง

และจากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา¹⁴ พบข้อสังเกตว่า หน้าที่ของท่านนั้นจะเน้นการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ นอกเหนือจากภาระหน้าที่แล้ว สมาชิกของชุมชนตำบลดอนคานี้ก็เปรียบเหมือนพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน เพราะตำแหน่งนายกนี้ได้มาจากการเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน การทำงานจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก การส่งเสริมอาชีพสมาชิกในชุมชน ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และเพียงพอต่อการดำรงชีพถือเป็นหน้าที่สำคัญ เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ ได้แก่ ข้าวหอม กุ้ง ส่งเสริมช่องทางการตลาดให้เป็นที่ยอมรับ ถึงกับพูดติดปากว่า “ถ้าจะได้รสชาติการกินข้าวหอมต้องไปชิมที่ดอนคา” เป็นต้น นอกจากนั้นยังส่งเสริมการทอผ้า โดยนำผ้าทอมาประยุกต์แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น กระเป๋า กางเกง ผ้าพันคอ ของใช้ส่วนตัวอื่นๆ บทบาทสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดหาวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ มาให้ความรู้เพิ่มทักษะทักษะเรื่อง การผลิต การออกแบบ เทคนิคการผลิต มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ จัดตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน เปิดช่องทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการขายสินค้าชุมชนขึ้น นอกจากนี้ยังร่วมกับพัฒนาชุมชนและสถานศึกษาเพื่อนำองค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาโดยเฉพาะ ด้านทักษะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการมีส่วนร่วมในระบบเครือข่ายของคนในชุมชนที่มีส่วนในการรวมกลุ่มกันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์นำไปสู่การสร้างสรรคผลผลิตให้สามารถแข่งขันกับภายนอกและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่อีกด้วย

สรุปได้ว่า ตัวแทนทุกคนจากกลุ่มองค์กรในชุมชน ทำตามบทบาทหน้าที่ของตนในชุมชนอย่างเต็มความสามารถ สมาชิกของทุกองค์กรในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความ

¹⁴ สัมภาษณ์ นายสลัก ทองเรือนดี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

ร่วมมือร่วมใจ สามัคคีกลมเกลียว เพราะอยากให้ชุมชนตำบลตอนคาเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีงามเป็นสำคัญ

2) กลุ่มสมาชิกชุมชน

บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่าสมาชิกของชุมชนต่างทำหน้าที่ของตนเองตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายดังนี้

การสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชน¹⁵ พบข้อสังเกตว่า ความเป็นชาติพันธุ์ลาวเวียงของชุมชนตอนคา ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความผูกพันกันอย่างมากอยู่แล้ว การทำกิจกรรมร่วมกันจึงได้รับความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี ในฐานะที่ตนเองได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ชุมชนจึงมีความภาคภูมิใจในความเป็นมา แนวคิด วิถีชีวิตของบรรพบุรุษ ลักษณะเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมลาวเวียง เช่น เครื่องแต่งกาย อาหารการกิน ภาษา การละเล่น อย่างมากจึงพยายามสื่อสาร แสดงออก และถ่ายทอดสู่ภายนอกให้ชุมชนลาวเวียงตอนคาเป็นที่รู้จักของคนในสังคม เช่น เมื่อมีกิจกรรมของจังหวัด ชาวลาวเวียงตอนคาก็จะเข้าร่วมด้วยความเต็มใจโดยไม่มีข้อแม้เลย เพื่อฝังรากทางวัฒนธรรมของตนเองให้กับคนรุ่นต่อไป

การสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน¹⁶ ซึ่งได้ข้อสังเกตว่า หน้าที่ของตนเองนั้นมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะด้านสุขภาพ และอนามัยของสมาชิกในชุมชน ในฐานะของอาสาสมัคร การทำงานจำเป็นต้องเสียสละเวลา เสียสละตัวเอง เข้าร่วมวางแผน ร่วมประชุม และร่วมทำงานกับแพทย์พยาบาล และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนด้วยความเต็มใจ รวมถึงเมื่อประสบปัญหาที่จะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วย สำหรับกิจกรรมของชุมชนทั้งงานประเพณีต่าง ๆ ก็เข้าร่วมไม่เคยขาด โดยส่วนตัวเห็นว่าความร่วมมือต่าง ๆ ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ เต็มใจของบุคคลนั้น ๆ กิจกรรมหรือโครงการจึงจะดำเนินไปตามกรอบที่ได้วางไว้โดยไม่รู้สึกรัดแย้ง การบริหารจัดการหรือการขอความร่วมมือจึงจะไม่มีปัญหา และเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งชุมชน และเมื่อทุกคนให้ความร่วมมือการพัฒนาจะเกิดกับชุมชนอย่างแท้จริง

¹⁵ สัมภาษณ์ นายณัฐวุฒิ อุ่นทร, ปราชญ์พื้นบ้าน ตำบลตอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

¹⁶ สัมภาษณ์ นางธัญญรัตน์ พิมพ์พันธุ์ดี, อาสาสมัครสาธารณสุข หมู่ 5 ตำบลตอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

การสัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนดอนคาวิทยา¹⁷ พบข้อสังเกตว่า บทบาทหน้าที่ของนักเรียนนั้นมีหลายอย่างทั้งการมีหน้าที่เป็นบุตรหลานของพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เป็นสมาชิกของชุมชน เป็นผู้เรียนหนังสือในโรงเรียน การร่วมทำกิจกรรมของชุมชนจึงเป็นไปตามวาระและโอกาสที่สามารถทำได้ เช่น การทำหน้าที่ของตนเองขณะอยู่บ้านก็ต้องช่วยเหลืองานบ้าน ช่วยพ่อแม่ทำงานเท่าที่จะทำได้ เมื่ออยู่โรงเรียนก็จะช่วยงานคุณครูตามที่ได้รับมอบหมาย หรือเมื่องานกิจกรรมประเพณีของหมู่บ้านก็จะเข้าร่วมเองด้วยความเต็มใจ โดยเข้าไปนั่งฟังการประชุม ช่วยหยิบจับงานต่างๆ เพราะตามพ่อแม่ไปร่วมงาน อีกทั้งยังช่วยสอนการใช้สื่อเทคโนโลยีต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน เช่น ในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ผ่านระบบสารสนเทศออนไลน์ผ่านเว็บไซต์หรือเพจต่างๆ รวมถึง Facebook Youtube ถือเป็นการเรียนรู้เพื่อเปิดโลกทัศน์ ซึ่งการเรียนของนักเรียนแต่ละชั้นปีก็จำเป็นต้องใช้สัญญาณอินเทอร์เน็ตทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน นักเรียนผู้นี้กล่าวว่าสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ใช้อยู่ในชุมชนตำบลดอนคา มีความแรงสูง ใช้งานสืบค้นข้อมูลได้ดี และที่สำคัญสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในชุมชนไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ เลย

การสัมภาษณ์ชาวบ้านหมู่ 1 ตำบลดอนคา¹⁸ ได้ให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า ตนเองนั้นเป็นสมาชิกของหมู่ 1 กิจกรรมต่างๆ จะได้รับการประสานงาน แจ้งข่าวสารโดยผู้ใหญ่บ้าน ตนเองและครอบครัวสืบเชื้อสายลาวเวียงดอนคา การทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งงานบุญ งานประเพณี งานวัด งานโรงเรียน เมื่อรู้ข่าวจะไปช่วยเหลือ ไปต้องเชิญหรือให้ใครเข้ามาตาม โดยส่วนตัวคิดว่าการทำหน้าที่สมาชิกที่ดีของชุมชนคือการทำตัวให้เป็นต้นแบบของลูกหลาน ทั้งการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. แบบไม่ขายเสียง นอกจากนี้ยังช่วยดูแลความสวยงาม ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้เป็นรั้วบ้าน ซึ่งมีทั้งต้นไม้ใหญ่ๆ อยู่กลางทุ่ง และต้นไม้พุ่มเตี้ย ๆ ในหมู่บ้าน เพื่อลดปัญหาเรื่องมลพิษฝุ่นละอองของชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลฉีดพ่นน้ำตามต้นไม้ ดอกไม้ บริเวณริมถนนด้วย สำหรับการทำกิจกรรมของชุมชน หากได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ใดก็จะให้ความร่วมมือเต็มที่ นอกจากนี้ยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการครูและผู้ปกครองโรงเรียนดอนคา เป็นโอกาสที่ได้ตอบแทนโรงเรียนที่เคนเรียนมาก่อนอีกด้วย

¹⁷ สัมภาษณ์ นางสาวหทัยา ยศวิชัย, นักเรียนโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

¹⁸ สัมภาษณ์ นางบังอร นนท์แก้ว, ชาวบ้านหมู่ 1 ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

สรุปได้ว่า กลุ่มสมาชิกชุมชน มีกระบวนการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยไม่มีรูปแบบ ไม่มีการบังคับหรือระบุตัวบุคคล ทำด้วยความสมัครใจ ทำด้วยจิตสำนึกที่ดี ทำด้วยความสัมพันธ์ของความเป็นเครือญาติชาติพันธุ์ลาวเวียง และด้วยความรักและความภาคภูมิใจในชุมชนของตน และต้องการให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี

3) กลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน

งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต อาชีพ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การแปรรูปสินค้า และการหาช่องทางการตลาดให้กับสมาชิกชุมชนตำบลดอนคา มีรายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชน¹⁹ ในประเด็นเรื่อง กลุ่มผ้าทอบ้านดอนคา ได้ข้อสังเกตว่า การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นภาระหน้าที่ของตน อยู่แล้ว อีกทั้งยังเป็นไปเพื่อตอบสนองนโยบายของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงความสำเร็จของกิจกรรม การสร้างความสามัคคีในชุมชน และความเข้มแข็งในชุมชนด้านการพึ่งพาตนเองได้เป็นสำคัญ

การสัมภาษณ์นักวิชาการพัฒนาชุมชน²⁰ พบข้อสังเกตว่า นักวิชาการชำนาญการ เข้าพื้นที่เพราะเป็นภาระงาน แต่การทำงานนั้นต้องเริ่มตั้งแต่การให้ความรู้ เสริมทักษะ และเพิ่มศักยภาพให้สมาชิกในชุมชนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงค่อยต่อยอดตามความถนัดและความสามารถ เฉพาะกลุ่ม ชุมชนตำบลดอนคาถือว่าเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวเวียง มีจุดเด่นที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งกลุ่มทอผ้า กลุ่มแปรรูปผ้าทอ กลุ่มอาหารและขนม กลุ่มแปรรูปปัจจัยทางการเกษตร สู่การพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือสินค้าระดับ OTOP หน้าที่การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ และเพิ่มทักษะการเรียนรู้ ช่องทางการตลาดจึงเป็นบทบาทหน้าที่หลักของสำนักงานพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว ดังนั้นการมอบหมายให้พัฒนาชุมชนอำเภอ และพัฒนาชุมชนตำบลเข้ามาช่วยจัดกิจกรรม เช่น โครงการนวัตวิถี เพื่อกระตุ้นการผลิตและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย นอกจากนี้พัฒนาชุมชนยังถือว่ากลุ่มงานของตนเองนั้นเป็นนักจิตอาสาด้วยเช่นกัน เพราะต้องเข้าไปร่วมวางแผน ทำโครงการ แก้ปัญหาร่วมกับสมาชิกในชุมชนด้วยเสมอ

¹⁹ สัมภาษณ์ นางกิตติมา ตั้งตระกูล, ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, วันที่ 17 กันยายน 2563.

²⁰ สัมภาษณ์ นางสาวใจ เรือนใจหลัก, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563.

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนที่เข้ามาส่งเสริม สนับสนุนองค์ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของสมาชิกในชุมชนตอนคา รวมถึงการร่วมมือร่วมใจช่วย พัฒนาศักยภาพของชุมชน ผลักดันให้เกิดโครงการ กิจกรรม ความร่วมมือระหว่างชุมชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

1.2 ชุมชนตำบลไผ่ขวาง

ในการลงพื้นที่ภาคสนามตั้งแต่การสำรวจ สังเกตบริบทพื้นที่วิจัย และจัด ประชุมสัมมนาให้ความรู้เรื่อง บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของชุมชน ณ ห้องประชุมสำนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง ชั้น 2 โดยวิทยากรกระบวนการ หลังจากนั้นจึงสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล วิจัย/กลุ่มตัวอย่าง ด้วยการสัมภาษณ์แบบสนทนาแสดงความคิดเห็น แล้วจึงสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ด้วยชุดสัมภาษณ์ที่เป็นเครื่องมือวิจัย ในบริบทสภาพสังคม วัฒนธรรมของชุมชน การบริหารจัดการ ชุมชน และมีส่วนร่วมของชุมชน ในส่วนของข้อมูลวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชน สร้างสรรค์ในสังคมไทย กันผู้ให้ข้อมูลวิจัย/กลุ่มตัวอย่าง จากสมาชิกชุมชนบ้านตอนคา ตำบลตอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 รูป/คน แบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน

องค์กรในชุมชน ถือว่าเป็นโครงสร้างสำคัญ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ใน ชุมชน เป็นไปตามบทบาทของสมาชิกในชุมชนนั้น กลุ่มสมาชิกจากองค์กรที่มีบทบาทต่อชุมชน และ บทบาทนั้นมีผลต่อโครงสร้างทางสังคมของชุมชนตำบลไผ่ขวาง สำหรับงานวิจัยนี้จำแนกไว้เป็น 4 กลุ่ม คือ วัด องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และโรงเรียน

(1) วัด งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ตัวแทนจากวัดไผ่ขวาง ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลไผ่ ขวาง อำเภอดงหลวงสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นวัดที่ชาวบ้านในตำบลไผ่ขวางศรัทธาเลื่อมใสอย่าง มาก สมาชิกในชุมชนใช้วัดไผ่ขวางเป็นศาสนสถานในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีหลวงพ่อเชื่อม อดีตเจ้าอาวาส เชื้อสายลาวเวียงเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านตำบลไผ่ขวางเป็นอย่างมาก ในการบริหารปกครองวัดไผ่ขวาง ท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้วางกฎระเบียบ แบบแผน การดำเนิน ชีวิตที่ถูกต้องดีงาม อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีของหมู่บ้านชุมชน ด้วยท่านเห็นความสำคัญ ทางการศึกษา จึงสนับสนุนส่งเสริมพระสงฆ์ของวัดมาศึกษาในระดับปริญญาตรี และประกาศนียบัตรการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ อีกทั้งท่านยังส่งเสริมพระสงฆ์ของวัดไผ่ขวางให้ไปเป็นครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนต่าง ๆ ของตำบลไผ่ขวาง รวมถึงการไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นประจำ

หน้าที่ของพระสงฆ์คือการทำกิจวัตรของพระสงฆ์ ที่เรียกว่าสังฆกรรมแล้ว พระสงฆ์ยังต้องปฏิบัติตนให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็น

ครู เป็นนักศึกษา เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ รวมถึงการสร้างความกลมกลืนทางสังคมในชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งบทบาททั้งหมดนี้เป็นพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความคาดหวังจากสังคม เพราะสังคมได้กำหนดสถานภาพและการครองสถานภาพนั้นอย่างมีศักยภาพที่สมบูรณ์

การสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์จากวัดไผ่ขวาง²¹ ได้ให้ข้อสังเกตว่า พระสงฆ์จะช่วยดูแลเตรียมการจัดกิจกรรมของชุมชน ซึ่งกิจกรรมงานบุญ งานประเพณี งานศพจะจัดที่วัดต่าง ๆ ในตำบลไผ่ขวาง วัดจัดเป็นศูนย์กลางในการประสานงานร่วมกับสถานศึกษาในพื้นที่ พระสงฆ์และสมาชิกทุกคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือกันทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณีประจำปีของวัด กิจกรรมของหมู่บ้าน งานกิจกรรมของสถานศึกษา งานบุญและงานสาธารณะ โดยจะมีผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านต่าง ๆ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง คณะครูและนักเรียน เป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรม และจุดเด่นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ชุมชนไผ่ขวางผู้นำหมู่บ้านเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิด วางแผนการทำงาน แบ่งหน้าที่ และแนวทางการลงมือทำงาน จึงทำให้เวลาที่มีกิจกรรมต่าง ๆ สมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่

(2) โรงเรียน งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ข้าราชการครูโรงเรียนวัดไผ่ขวาง โรงเรียนแห่งนี้ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุพรรณบุรี จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล - ระดับประถมศึกษา เปิดสอนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2471 โดยเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ บริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและความพึงพอใจของผู้รับบริการ การทำงานของครูนอกจากจะมีภาระงานในการสอนหนังสือแล้ว ครูจะต้องพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ของชุมชน และในระดับที่สูงขึ้น ก็เพื่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนซึ่งถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของครูอีกประการหนึ่ง เพราะครูก็เปรียบเหมือนต้นแบบของนักเรียน เมื่อชุมชนมีโครงการจะทำกิจกรรมอะไร ทางโรงเรียนมอบหมายครูพานักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยเสมอ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

การสัมภาษณ์ข้าราชการครูโรงเรียนไผ่ขวาง²² ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในฐานะครูของสถานศึกษาซึ่งต้องมีความสัมพันธ์ทั้งผู้ปกครอง ญาติพี่น้องของนักเรียน และเยาวชนในชุมชน เพราะมีกิจกรรมร่วมกันอยู่บ่อย ๆ หากชุมชนจะมีกิจกรรมจะได้รับการประสานงานให้มาเข้าร่วม

²¹ สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกานันทพัชร อภิญาโณ, พระภิกษุวัดไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

²² สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญพิชชา บุญธรรม, ข้าราชการครูโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

ประชุม และในการเข้าร่วมกิจกรรมก็จะนำนักเรียนมาเข้าร่วมด้วย เพื่อสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดให้กับนักเรียนเสมอ เช่น ถ้ามีงานศพของคนในหมู่บ้าน งานกฐินผ้าป่าของทางวัด งานบุญสงกรานต์ ทางโรงเรียนจะมอบหมายให้ครูพานักเรียนมาเสิร์ฟน้ำดื่ม เก็บขยะ ทำความสะอาดโต๊ะเก้าอี้ หรือช่วยงานอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ ถือเป็นการปลูกความเป็นคนที่มีจิตอาสาให้กับเยาวชนอีกทางหนึ่ง ทั้งยังได้ช่วยเหลือเกื้อกูลคนในชุมชน ทางโรงเรียนเพื่อให้มาเข้าร่วมประชุมตั้งแต่ ร่วมกันทำการวางแผนการทำงาน แบ่งหน้าที่ดำเนินงาน หรือแม้แต่การสรุปงาน ก็ต้องเข้าร่วมเป็นประจำ เพราะส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน โดยเฉพาะคนลาวเวียงเฒ่าจะไม่แต่งงานกับคนภายนอกเลย

(3) **กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน** งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ซึ่งเป็นตัวแทนข้าราชการฝ่ายปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครอง บรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้านให้มีความสงบ ปลอดภัย และได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในหมู่บ้านหนึ่งกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง ในการทำกิจกรรมในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยจะเข้าไปร่วมมือ โดยร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมส่งเสริมให้กิจกรรมนั้น ๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ปราศจากอุปสรรคทั้งปวง อีกทั้งยังส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ด้วยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความคิด มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน มนุษย์ทุกคนจึงมีความสามารถพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ถ้าได้รับโอกาสร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการ (Active Partner) แต่ต้องมีกลวิธีปรับความเข้าใจให้มาสู่ระดับที่แต่ละฝ่ายยอมรับได้²³

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะตัวแทนจากองค์กรในชุมชน การทำหน้าที่ผู้นำของชุมชนจึงถือว่าเป็นภาระงานในหน้าที่และการทำอย่างเต็มที่ เสียสละ พร้อมช่วยเหลือในทุกกรณี ทั้งกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนและกิจกรรมส่วนตัวของสมาชิกในชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2²⁴ ได้ให้ข้อสังเกตว่า ทุกคนที่อยู่ในชุมชนตำบลไผ่ขวางจะให้ความร่วมมือกันอย่างสมัครใจและเป็นธรรมชาติ และเมื่อมีโครงการจะทำกิจกรรมผู้นำชุมชนจะประกาศผ่านเสียงตามสายโดยไม่ต้องมีการแต่งตั้งตัวแทนในการประสานงาน ทุกคนในชุมชนจึงรับรู้กิจกรรมและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในฐานะของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของรัฐ และมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับชุมชนอย่างมากจึงต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ริเริ่มโครงการกิจกรรมจัดเตรียมดำเนินการ ร่วมกิจกรรมและการติดตามประเมินผลกิจกรรมที่ทำแล้วทุกครั้งด้วยความตั้งใจ

²³ นรินทร์ชัย พัฒนาพงศ์, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, หน้า 14-15.

²⁴ สัมภาษณ์ นางกฤษณา เวียงนนท์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

(4) องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญหลายประการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งสิ้น ดังปรากฏใน พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล²⁵ ระบุว่า อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม เช่น การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การป้องกันโรค และระงับโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม การส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งปรากฏในเบื้องต้น แล้วนั้น ถือได้ว่ามีความครอบคลุมกิจกรรมทุกด้านของชุมชน ในงานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ตัวแทนจาก องค์การบริหารส่วนตำบล 2 ท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวแทนขององค์กรในชุมชน ดังนี้

การสัมภาษณ์รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง²⁶ ได้ข้อสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตอนคาทุกคน มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่อย่างมาก ลักษณะเด่นของชุมชนนี้ก็คือ สมาชิกทุกคนของชุมชนตำบลไผ่ขวางจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ในการทำกิจกรรมกันเป็นอย่างดีมี ประชาชนในพื้นที่ตำบลไผ่ขวางจะมีลักษณะเด่นอย่างหนึ่งคือ ทุกคนจะความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ด้วยเพราะมีความศรัทธามั่นคงกับความเป็นชาติพันธุ์ลาวเวียง มีความเกี่ยวพันเป็นเครือญาติ พูดภาษาเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน จึงให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการและผู้นำหมู่บ้านเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเชิญชวนให้มาร่วมกิจกรรมใด ก็จะเข้ามาร่วมด้วยความยินดีและเต็มใจ เช่น โครงการจิตอาสาเราทำดีด้วยหัวใจ ชาวบ้านในชุมชนตำบลไผ่ขวางก็ร่วมกันใส่เสื้อสีเหลืองออกมากวาดถนน เก็บขยะบริเวณถนนริมคลอง ทำความสะอาดคลอง เป็นต้น

การสัมภาษณ์รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง²⁷ ได้ข้อสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นของตำบลไผ่ขวางทุกคนมีความเต็มใจให้บริการ อำนวยความสะดวก ความปลอดภัยของสมาชิกในชุมชนด้วยความเท่าเทียมกัน ด้วยบทบาทภาระหน้าที่และจิตสำนึก ความรับผิดชอบ อยากให้ชุมชนตำบลไผ่ขวางมีความเจริญก้าวหน้า ได้รับการพัฒนาในทุก

²⁵ พระราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111/ตอนที่ 53 ก/หน้า 11/2 ธันวาคม 2537.

²⁶ สัมภาษณ์ นายปรีชา คชวงษ์, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

²⁷ สัมภาษณ์ นายปรีชา คชวงษ์, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2563.

ด้าน และเมื่อมีกิจกรรมในชุมชนสมาชิกในชุมชนลาวเวียงไผ่ขวางจะเข้าไปร่วมกิจกรรมเกือบทุกครั้ง ถือเป็นการสืบทอด ชิมชั๊บ รับรู้มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไปเป็นอย่างดีโดยไม่รู้ตัว ที่สังเกตเห็นได้ชัดคือ คนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่สามารถตอบคำถามหรืออธิบายความหมายทาง วัฒนธรรมประเพณีของตนเองได้อย่างถูกต้องแม่นยำ นอกจากนั้นสมาชิกในชุมชนลาวเวียงไผ่ขวางไม่ ว่าจะไปอยู่อาศัยในพื้นที่ใดก็ตาม เมื่อถึงเวลาถึงงานประเพณีประจำปีของหมู่บ้าน สมาชิกทุกคนสามารถ รับรู้วันเวลาและมาร่วมงานกันได้ทุกปี ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง องค์การบริหารส่วนตำบล ไผ่ขวาง จะส่งเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำและปรึกษาหารือกับกลุ่มตัวแทนที่จะจัดการแสดงโดยให้ความรู้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน ในการต่อยอดกิจกรรมประเพณี หรือฟื้นฟูประเพณีที่หายไปให้กลับมาเพื่อให้ เกิดการสร้างสรรคทางวัฒนธรรม การร่วมออกแบบทำพ็อนรำ เนื้อเพลงพื้นถิ่นให้สอดคล้องมีความ เป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้าให้ คำแนะนำเป็นประจำ

สรุปได้ว่า ตัวแทนทุกคนจากกลุ่มองค์กรในชุมชน ทำตามบทบาทหน้าที่ของตน ในชุมชนอย่างเต็มความสามารถ สมาชิกของทุกองค์กรในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความ ร่วมมือร่วมใจ สามัคคีกลมเกลียว เพราะอยากให้ชุมชนตำบลไผ่ขวางเกิดการพัฒนา มีความเจริญไปใน ทิศทางที่ดีงามเป็นสำคัญ

2) กลุ่มสมาชิกชุมชน

บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า สมาชิกของชุมชนต่างทำหน้าที่ของตนเองตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย ดังนี้

การสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น²⁸ ได้ข้อสังเกตว่า ปราชญ์ท้องถิ่นของตำบลไผ่ ขวานั้นกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้เดิมสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ สมาชิก ส่วนใหญ่ของชุมชนในพื้นที่ตำบลไผ่ขวางจะใช้ทั้งภาษากลางและภาษาลาวเวียงในการสื่อสาร และ ในพื้นที่หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 จะใช้ภาษาลาวเวียงเกือบทุกบ้าน ลักษณะสำเนียงของภาษาลาวเวียง บ้านไผ่ขวางจะคล้ายภาษาลาวเวียงจันทร์ เพราะบรรพบุรุษของชุมชนลาวเวียงบ้านไผ่ขวางนี้ถูกกวาด ต้อนมาจากเมืองเวียงจันทร์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชาวลาวเวียงไผ่ขวางมี วัฒนธรรมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตน ที่การสืบสานต่อเนื่องกันมายาวนาน เช่น ประเพณีข้าว ประดับดินเพื่อบูชาศาลตายาย (เจ้าที่) ประเพณีสารทลาว ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา ประเพณีตัก บาตรเทโวในวันออกพรรษา โดยมีการประยุกต์การเล่นเข้ากับดนตรีร่วมสมัย ในทุกกิจกรรมก็จะจัด

²⁸ สัมภาษณ์ นางเรณู ธิกุลวงษ์, ปราชญ์ท้องถิ่นตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัด สุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

ให้มีการรวมกลุ่มจัดการแสดง การฟ้อนรำ การร้องเพลงเล่นดนตรี สมาชิกเกือบทุกคนของชุมชนตำบลไผ่ขวางจะมีชุดพื้นเมืองประจำชาติพันธุ์ลาวเวียงของตนเองไว้แต่งกายเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม ทุกหมู่บ้านในชุมชนบ้านไผ่ขวางจะมีชุดการแสดงประจำของชาติพันธุ์ลาวเวียงของตัวเอง เวลามีกิจกรรมงานประจำปีก็จะนำมาแสดงกันทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ความเป็นมาของบรรพบุรุษตน ตนเองได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ชุมชนจึงมีความภาคภูมิใจในความเป็นมา แนวคิด วิถีชีวิตของบรรพบุรุษ ลักษณะเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมลาวเวียง เช่น เครื่องแต่งกาย อาหาร การกิน ภาษา การละเล่น อย่างมากจึงพยายามสื่อสาร แสดงออกให้มากที่สุด

การสัมภาษณ์ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง²⁹ ได้ข้อสังเกตว่า ด้วยบทบาทของประธานสภาสตรี ที่ต้องเพิ่มศักยภาพ ทักษะ ความรู้ ให้กับสตรีในชุมชน รวมถึงการประสานงานกับส่วนงานราชการเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง และบทบาทสมาชิกในชุมชนก็ต้องเข้าร่วมกิจกรรม งานบุญ งานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนในเขตตำบลไผ่ขวาง ซึ่งชุมชนไผ่ขวางมีเอกลักษณ์ที่เข้มแข็งอย่างมาก เพราะสมาชิกของชุมชนต้องการให้มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมโดยต่อเนื่องและแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงหรือคล้อยตามวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ เลย จึงทำให้เป็นจุดเด่นของชุมชนลาวเวียงบ้านไผ่ขวาง นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาในพื้นที่ เพื่อเรียนรู้ และสัมผัสอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ลาวเวียงชั้นสูง เนื่องจากรากเหง้าของบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายเจ้าจากวงศ์เวียงจันทน์ ผู้หญิงชาวลาวเวียงไผ่ขวางต้องเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของตน วัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย การทำอาหาร ภาษาพูด เพื่อซึมซับและอนุรักษ์เอกลักษณ์ความเป็นคนลาวเวียงต่อไป

จากการสัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนไผ่ขวาง³⁰ ได้ข้อสังเกตว่า บทบาทหน้าที่ของนักเรียนนั้นมีหลายอย่างทั้งการมีหน้าที่เป็นบุตรหลานของพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เป็นสมาชิกของชุมชน เป็นผู้เรียนหนังสือในโรงเรียน การร่วมทำกิจกรรมของชุมชนจึงเป็นไปตามวาระและโอกาสที่สามารถทำได้ เช่น การทำหน้าที่ของตนเองขณะอยู่บ้านก็ต้องช่วยเหลืองานบ้าน ช่วยพ่อแม่ทำงานเท่าที่จะทำได้ เมื่ออยู่โรงเรียนก็จะช่วยงานคุณครูตามที่ได้รับมอบหมาย หรือเมื่องานกิจกรรมประเพณีของหมู่บ้านก็จะเข้าร่วมเองด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้เยาวชนในชุมชนไผ่ขวางได้มีการอนุรักษ์การแต่งกายผ้า โดยมีกิจกรรมประกวดการแต่งกายผ้าทอพื้นบ้าน และการนำมาสวมใส่ออกงานต่าง ๆ ทำ

²⁹ สัมภาษณ์ นางลาวัลย์ เต่าทอง, ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

³⁰ สัมภาษณ์ เด็กชายธนากร เปี้ยจันทิก, นักเรียนโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

ให้เกิดความรู้สึกแปลกตากับคนรุ่นหลัง และเป็นความภาคภูมิใจ เป็นค่านิยมทางการแต่งกาย ด้วยความสวยงาม โดดเด่น ไม่มีใครเหมือน

การสัมภาษณ์ชาวบ้านหมู่ 5 ตำบลไผ่ขวาง³¹ ได้ให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า ตนเองนั้นเป็นสมาชิกของหมู่ 5 กิจกรรมต่างๆ จะได้รับการประสานงาน แจ้งข่าวสารโดยผู้ใหญ่บ้าน ตนเองและครอบครัวสืบเชื้อสายลาวเวียงดอนคา การทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งงานบุญ งานประเพณี งานวัด งานโรงเรียน เมื่อรู้ข่าวจะไปช่วยเหลือ ไปต้องเชิญหรือให้ใครเข้ามาตาม โดยส่วนตัวคิดว่าการทำหน้าที่สมาชิกที่ดีของชุมชนคือการทำให้เป็นต้นแบบของลูกหลาน ทั้งการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. แบบไม่ขายเสียง นอกจากนี้ยังช่วยดูแลความสวยงาม ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้เป็นรั้วบ้าน ซึ่งมีทั้งต้นไม้ใหญ่ๆ อยู่กลางทุ่ง และต้นไม้พุ่มเตี้ย ๆ ในหมู่บ้าน เพื่อลดปัญหาเรื่องมลพิษฝุ่นละอองของชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลฉีดพ่นน้ำตามต้นไม้ ดอกไม้ บริเวณริมถนนด้วย สำหรับการทำกิจกรรมของชุมชน หากได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ใดก็จะให้ความร่วมมือเต็มที่ นอกจากนี้ยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสถานศึกษา ถือเป็นโอกาสที่ได้ตอบแทนโรงเรียนที่เคยเรียนมาก่อนอีกด้วย

สรุปได้ว่า กลุ่มสมาชิกชุมชน มีกระบวนการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยไม่มีรูปแบบ ไม่มีการบังคับหรือระบุตัวบุคคล ทำด้วยความสมัครใจ ทำด้วยจิตสำนึกที่ดี ทำด้วยความสัมพันธ์ของความเป็นเครือญาติชาติพันธุ์ลาวเวียง และด้วยความรักและความภาคภูมิใจในชุมชนของตน และต้องการให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี

3) กลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน

งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต อาชีพ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การแปรรูปสินค้า และการหาช่องทางการตลาดให้กับสมาชิกชุมชนตำบลดอนคา มีรายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชน³² ในประเด็นเรื่องกลุ่มอาหาร และผลิตภัณฑ์จักสานตำบลไผ่ขวาง ได้ข้อสังเกตว่า การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นภาระหน้าที่ของตนอยู่แล้ว อีกทั้งยังเป็นไปเพื่อตอบสนองนโยบายของหน่วยงานภาครัฐหรือ

³¹ สัมภาษณ์ นางสาวเบญจวรรณ กลิ่นเกตุ, ชาวบ้านหมู่ 5 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

³² สัมภาษณ์ นางกิตติมา ตั้งตระกูล, ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563.

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงความสำเร็จของกิจกรรม การสร้างความสามัคคีในชุมชน และความเข้มแข็งในชุมชนด้านการพึ่งพาตนเองได้เป็นสำคัญ

การสัมภาษณ์นักวิชาการพัฒนาชุมชน³³ พบข้อสังเกตว่า นักวิชาการชำนาญการเข้าพื้นที่เพราะเป็นภาระงาน แต่การทำงานนั้นต้องเริ่มตั้งแต่การให้ความรู้ เสริมทักษะ และเพิ่มศักยภาพให้สมาชิกในชุมชนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงค่อยต่อยอดตามความถนัดและความสามารถ เฉพาะกลุ่ม ชุมชนตำบลตอนคาก็ถือว่าเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวเวียง มีจุดเด่นที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งกลุ่มทอผ้า กลุ่มแปรรูปผ้าทอ กลุ่มอาหารและขนม กลุ่มแปรรูปปัจจัยทางการเกษตร สู่การพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือสินค้าระดับ OTOP หน้าที่การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ และเพิ่มทักษะการเรียนรู้ ช่องทางการตลาดจึงเป็นบทบาทหน้าที่หลักของสำนักงานพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว ดังนั้นการมอบหมายให้พัฒนาชุมชนอำเภอ และพัฒนาชุมชนตำบลเข้ามาช่วยจัดกิจกรรม เช่น โครงการนวัตกรรม เพื่อกระตุ้นการผลิตและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย นอกจากนี้พัฒนาชุมชนยังถือว่ากลุ่มงานของตนเองนั้นเป็นนักจิตอาสาด้วยเช่นกัน เพราะต้องเข้าไปร่วมวางแผน ทำโครงการ แก้ปัญหาร่วมกับสมาชิกในชุมชนด้วยเสมอ

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนที่เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของสมาชิกในชุมชนตอนคา รวมถึงการร่วมมือร่วมใจช่วยพัฒนาศักยภาพของชุมชน ผลักดันให้เกิดโครงการ กิจกรรม ความร่วมมือระหว่างชุมชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

4.2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและการศึกษาในภาคสนาม พบว่า สมาชิกในชุมชนตำบลตอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และสมาชิกในชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งสิ้นแต่ละ 3 ครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 เป็นการลงพื้นที่เพื่อสำรวจบริบทเบื้องต้นทางสังคมของชุมชนทั้ง 2 แห่ง โดยมีการสนทนากับชาวบ้านแบบไม่เป็นทางการเพื่อตั้งข้อสังเกตโดยรวม

ครั้งที่ 2 เป็นการลงพื้นที่อย่างเป็นทางการโดยการทำความเข้าใจถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจดหมายขอใช้สถานที่การจัดสัมมนาให้ความรู้ทั้ง 2 แห่ง คือ

³³ สัมภาษณ์ นางสาวใจ เรือนใจหลัก, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563.

1) ชุมชนตำบลดอนคา จัดที่ศาลาการเปรียญวัดโคกคาราม (วัดดอนคา)

2) ชุมชนตำบลไผ่ขวาง จัดที่ห้องประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง ชั้น 2

ทั้ง 2 แห่ง เริ่มต้นด้วยการให้วิทยากรกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ทั้ง 5 ด้าน หลังจากนั้นจึงให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นการเก็บข้อมูลในภาพรวมเบื้องต้น เสร็จแล้วจึงสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลวิจัยเป็นรายบุคคลแบบเจาะลึก ผ่านองค์ประกอบซึ่งเป็นตัวบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้ผลสำเร็จจากการดำเนินงานการเกษตรตามแนวพระพุทธานุภาพเพื่อสังคม ทำให้วัดและชุมชนในเขต อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นศูนย์กลางในการศึกษาดูงานเกษตรแนวพุทธ และให้ความช่วยเหลือในด้านของจิตใจ แนวทางหรือการดำเนินการเกษตรแนวพุทธ ที่มีความเป็นวิถีพุทธ เช่น ใช้ระบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน³⁴ ใช้ระบบดูแลธาตุ 4 ให้สมดุล มุ่งใช้ธรรมชาติดูแลธรรมชาติ ยึดหลักธรรมชาติ (ธรรมะ) สรรพสิ่งในโลกล้วนพึ่งพิงกัน³⁵ โดยเน้นให้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการนำพา บุคคลที่เข้ารับการอบรม เป็นบุคคลที่อยู่กับสังคมมาโดยตลอด เมื่อมีปัญหาด้านวัตถุไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้หมดทุกอย่าง การแก้ปัญหาทางด้านนามธรรมจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เป็นสิ่งแก้ไขปัญหา³⁶ ฉะนั้น จึงทำให้แนวทางการดำเนินงานของชุมชนในเขต อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และการแก้ปัญหาชุมชน เศรษฐกิจครอบครัว ชุมชน ทางด้านการทำการเกษตรแนวพุทธ โดยให้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน
2. กลุ่มจิตอาสา
3. กลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

4.2.1 กลุ่มผู้นำชุมชน

กลุ่มผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งเป็นผู้ริเริ่ม ตัดสินใจ ผู้นำในการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งในชุมชนหนึ่ง ในที่นี้หมายถึง กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน นายก/รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในฐานะของผู้นำชุมชนในพื้นที่ย่อมต้องมีบทบาทเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน

³⁴ สัมภาษณ์ นายแสนสุริยา รักเสมอ, อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พูนผลเมือง เพชรบูรณ์.

³⁵ สัมภาษณ์ นายไสว คำพุด, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.

³⁶ สัมภาษณ์ นายวิชาญ ฉัตรวิโรจน์, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.

และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งต้องขับเคลื่อนให้คนในชุมชนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก หรือสถานการณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งพิทักษ์รักษาคุณลักษณะเด่นที่ดึงดูดของชุมชนเอาไว้ รวมถึงความพยายามปฏิบัติการปกป้อง ป้องกัน และแก้ปัญหาของชุมชน ด้วยการนำสมาชิกของชุมชนออกมาร่วมมือกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ของตน

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชน เป็นแบบแผน และความคาดหวัง ในสิ่งสมาชิกในชุมชนต้องการว่า ผู้นำชุมชนของตนควรเป็นอย่างไร มีพฤติกรรมแบบไหนนั่นเอง

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านตำบลดอนคา³⁷ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชน ในชุมชนของท่าน เพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ได้กล่าวว่า

“ตัวผมและชาวบ้านที่นี่ยินดีเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพราะหัวหน้าชุมชนของผมจะร่วมกันปรึกษาหารือ วางแผน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกัน และที่สำคัญ หัวหน้าชุมชนจะอยู่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งงานประเพณีของชุมชนหรืองานกิจกรรมที่จัดโดยส่วนงานอื่น ตั้งแต่ต้นยันเลิกลงาน เก็บกวาดสถานที่ด้วยกัน เมื่อจบงานแล้วก็จะนัดประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดอีกด้วย”

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา³⁸ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนของท่าน เพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ได้กล่าวไว้ว่า

“ส่วนตัวผมคิดว่า เมื่อชาวบ้านในตำบลดอนคาไว้วางใจผม เลือกผมให้มาทำหน้าที่ผู้นำของพวกเขาแล้ว ผมจำเป็นต้องทำหน้าที่ของผมให้ดีที่สุด ต้องเป็นผู้ที่มีจิตอาสาให้มากที่สุดเพื่อให้ชุมชนดอนคาบรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมให้ดีที่สุด และผมต้องบริหารจัดการทุกสิ่งทุกอย่างให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกในชุมชนดอนคาเท่าที่จะทำได้ ซึ่งตอนนี้ได้ประสานงานการติดตั้งระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต (ฟรี) ให้มีความเสถียรมากที่สุด เพราะเป็นเรื่องที่จำเป็นของชุมชน เพราะชุมชนตำบลดอนคา มีช่องทางการจำหน่ายสินค้าออนไลน์ด้วย นอกจากนี้อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวเวียง ความศรัทธาในประเพณีวัฒนธรรม

³⁷ สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ นนทข้าง, ชาวบ้านตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

³⁸ สัมภาษณ์ นายสลัก ทองเรือนดี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

ความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ในชุมชนยังเป็นเอกลักษณ์ และเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีอีกด้วย”

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุวัดไผ่ขวาง³⁹ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ท่านได้กล่าวไว้ว่า

“การที่ชุมชนมีผู้นำที่ดี ไม่ว่าจะเป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ท่านนายก รองนายก หรือท่านปลัด อบต. ก็ดี ชุมชนก็จะได้รับการพัฒนาที่ดีในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจิตอาสา เรื่อง วัฒนธรรมประเพณี การมีส่วนร่วม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี รวมถึงธรรมชาติที่ดี ต้นไม้ ดอกไม้ ในชุมชนก็จะได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี เท่าที่อาตมาสังเกตเห็นว่า ถ้าผู้นำชุมชนเป็นคนดี ซื่อสัตย์ โปร่งใส ประชาชนก็จะรัก และให้ความร่วมมือในทุกเรื่อง”

สรุปได้ว่า กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นผู้ที่มี บทบาท แบบแผน มีพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละบุคคล⁴⁰ เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อตัวผู้นำชุมชน เต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังว่า ผู้นำชุมชนของตนจะเป็นต้นแบบที่ดี และสามารถนำพาภารกิจต่าง ๆ ของชุมชนไปด้วยความสำเร็จ ยุติธรรม โปร่งใส และจริงใจกับสมาชิกในชุมชนอย่างจริงใจ แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวัง และสามารถยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

4.2.2 กลุ่มจิตอาสา

จิตอาสา หมายถึง การมีจิตสำนึกสาธารณะ คือ มีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งของที่ต้องใช้ หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นร่วมกันในชุมชน เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง ความสงบสุขของชุมชน เป็นต้น การเป็นผู้มีจิตอาสา นั้นจะสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม เพราะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ ต้องอาศัยคุณลักษณะของผู้มีจิตอาสาเป็นสำคัญ ในปัจจุบันการกระทำตามหน้าที่อาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนาชุมชนหรือสังคม จึงจำเป็นต้องอาศัยความเป็นผู้มีจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ของกลุ่มจิตอาสา ควรเป็นไปอย่างไร และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จะต้องเป็นแบบไหน

³⁹ สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกานันทพัชร อภิญาโณ, พระภิกษุวัดไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

⁴⁰ นฤมล วรธนเศรษฐี, “การศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, หน้า 18.

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ อสม. ชุมชนตำบลดอนคา⁴¹ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ได้กล่าวไว้ว่า

“การได้เข้ามาทำหน้าที่ อสม. ได้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขอนามัย บริการดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ตรวจวัดอุณหภูมิช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ตามจุดตรวจต่าง ๆ ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แพทย์ และพยาบาล ล้วนเป็นความสุขที่ได้มีส่วนช่วยเหลือชุมชน และความภาคภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่นี้ โดยส่วนตัวคิดว่า ไม่ว่าเราจะเป็นใคร มีสถานะภาพอะไรในสังคมก็ตาม ถ้าไม่รู้จักหน้าที่ของตน ไม่รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม แล้วชุมชนนั้นจะไม่สามารถพัฒนาหรือยกระดับได้เลย ดังนั้นเมื่อในชุมชนจะมีกิจกรรมใดก็ตาม ผู้นำชุมชนจะนัดหมายเข้ามาวางแผน เตรียมการ แบ่งหน้าที่ และเมื่อเสร็จงานแล้วจะประเมินงานกันอีกรอบ ทำแบบนี้ทุกครั้งจนเป็นระบบ แต่บางครั้งก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมเพราะติดภารกิจก็แจ้งผู้นำชุมชนก่อนเสมอ การนัดหมายหรือส่งข้อมูลข่าวสารก็จะใช้อินเทอร์เน็ตฟรีของหมู่บ้าน โดยตั้งเป็นไลน์กลุ่มขึ้นมา”

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี⁴² เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ได้กล่าวว่า

“โดยพื้นฐานของนักพัฒนาชุมชนทุกคนถือว่าเป็นนักจิตอาสาอยู่แล้ว เพราะนอกจากภาระงานในหน้าที่แล้วการเข้าไปร่วมขับเคลื่อน คลุกคลี ทำกิจกรรมในชุมชนล้วนเป็นไปด้วยความสมัครใจ การทำงานของพัฒนากรจะเน้นหลักประโยชน์ของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี โดยไม่แย่งแยกชาติพันธุ์ แต่จะนำจุดเด่นของชาติพันธุ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน หาช่องทางการตลาดในตลาดออนไลน์ สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยเน้นการขับเคลื่อนโดยทรัพยากรที่ชุมชนนั้นมีอยู่แล้ว โดยพัฒนากรจะส่งเสริมความรู้ กลุ่มออมทรัพย์ และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสินค้าชุมชนอีกด้วย”

⁴¹ สัมภาษณ์ นางธัญญรัตน์ พิมพ์พันธุ์ดี, อาสาสมัครสาธารณสุข หมู่ 5 ตำบลดอนคา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

⁴² สัมภาษณ์ นายอภัย เอียดชูทอง, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563.

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนตำบลไผ่ขวาง⁴³ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ได้กล่าวว่า

“การทำหน้าที่ปราชญ์ชุมชนนั้น ไม่ได้แต่งตั้งตัวเองขึ้นมา แต่เราต้องสะสมความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วิถีชีวิต แนวคิด ดนตรี พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชนอย่างแม่นยำ มีหลักฐานพร้อมจะนำเสนอสู่สาธารณชนได้ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้เรื่องชุมชนของตนเองเป็นอย่างดี สำหรับบทบาทหน้าที่ของฉันกับชุมชนแห่งนี้มีมากมาย เพราะฉันเป็นคนลาวเวียงไผ่ขวาง เกิดที่นี่ ได้เรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ จากปู่ย่าตายาย ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ พิธีกรรมที่ทำอยู่ เช่น พิธีบุญประดับดิน หรือสารทลาว ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกครั้ง หรือการไปถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนต่าง ๆ โดยไม่มีค่าตอบแทนน่ะไป เพราะต้องการถ่ายทอดเรื่องราวสู่คนรุ่นต่อไปด้วย หรือแม้แต่การฝึกทำรำให้กับเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน ฉันก็ทำเสมอ”

สรุปได้ว่า การทำหน้าที่ของจิตอาสา นั้น เป็นเรื่องจิตสำนึก จิตใจ และความศรัทธา เพราะการออกมาทำงานสาธารณประโยชน์ของจิตอาสา มักไม่มีค่าตอบแทน แต่ยังคงเสียสละเวลาเข้ามาร่วมกิจกรรมตั้งแต่การเสนอความคิดเห็น วางแผน ตลอดจนร่วมลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ากลุ่มจิตอาสา นั้นพร้อมจะเป็นฝ่ายปฏิบัติเพื่อให้เกิดกระบวนการของการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะการมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของกระบวนการพัฒนา⁴⁴ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน และเพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

4.2.3 กลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

พัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นส่วนงานหนึ่งของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนอย่างมาก โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสินค้าชุมชน สินค้าโอท็อป (OTOP) และสัมมาชีพชุมชน เช่น การสร้างความมั่นคงทางอาหารทั้ง 110 ตำบล และโครงการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างเวทีการรับรู้ร่วมกับประชาชนในแต่ละชุมชน เพื่อการส่งเสริมการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

⁴³ สัมภาษณ์ นางเรณู อิกุลวงษ์, ปราชญ์ท้องถิ่นตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563.

⁴⁴ ปาริชาติ วัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, หน้า 138-139.

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ของกลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรีนี้ ในความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ในองค์กร และภาคประชาชนควรเป็นไปอย่างไร และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน แบบไหน อย่างไร ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่จะยกระดับชุมชนได้

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี⁴⁵ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ซึ่งได้กล่าวว่า

“กรมการพัฒนาชุมชนส่งเสริมการปลูกผัก ในโครงการปลูกพืชปลูกผักปลูกรักกับพช โดยยึดหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) มีภารกิจในการเข้าไปรณรงค์การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โคกหนองนาโมเดล ก็บูรณาการกับเกษตรเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ ร่วมกับชุมชน เพราะไม่มีกิจกรรมไหนที่ทำได้เพียงผู้เดียวแล้วจะยั่งยืน กิจกรรมหรือโครงการที่ดีจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภายนอก ประชาชน จึงจะพัฒนาได้อย่างยั่งยืน”

จากการสัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา⁴⁶ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ซึ่งได้กล่าวว่า

“พัฒนาชุมชน ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนทั้งระบบ ไม่ใช่เพียงแค่การส่งเสริมอาชีพเท่านั้น เพราะพัฒนาชุมชนจะส่งพัฒนากรเข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา และร่วมเป็นที่ปรึกษา บางครั้งในสมาชิกในชุมชนเกิดปัญหาช่วงวันหยุด ก็ได้จัดส่งทีมงานพัฒนากรเข้ามาดูแลจัดการคลี่คลายปัญหา ในช่วงจัดกิจกรรมโอท็อป (OTOP) นวัตกรรม ทีมงานของพัฒนาชุมชนก็เข้ามาเตรียมงานตั้งแต่ต้น ในส่วนตัวเชื่อว่า พัฒนาการนั้นเป็นผู้ที่ทำงานด้วยจิตอาสา ยอมรับและเคารพในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ช่วยประชาสัมพันธ์และหาช่องทางตลาดอีกด้วย”

สรุปได้ว่า การทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดนั้น ทำงานด้วยจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมและเสียสละ หรือด้วยจิตอาสา ที่เข้าไปร่วมช่วยคิด ช่วยแนะนำ ช่วยวางแผน ช่วยลงมือ

⁴⁵ สัมภาษณ์ นางกิตติมา ตั้งตระกูล, ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563.

⁴⁶ สัมภาษณ์ นายชาติชาติ ธรรมโหรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563.

ทำ และช่วยขยาย ครอบคลุมทั้งกระบวนการของแต่ละกิจกรรม เพราะการพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากที่เคยเป็นอยู่เดิมให้ไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้⁴⁷ ทั้งนี้ หน่วยงานพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือกับส่วนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ กลุ่มพัฒนาชุมชนจังหวัดนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน เพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

4.2.4 วิเคราะห์โครงสร้างของกระบวนการชุมชนด้วย SWOT

การวิเคราะห์โครงสร้างของชุมชนด้วยเครื่องมือ SWOT เพื่อหาแนวทางการยกระดับชุมชนตำบลตอนคา และชุมชนตำบลไผ่ขวาง โดยการนำบริบทของชุมชนทั้ง 5 ด้าน กับ กระบวนการชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่ทั้ง 2 ชุมชน สู่การพัฒนาสู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ต่อไป

1) ชุมชนตำบลตอนคา อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

จุดแข็ง S (Strengths)	จุดอ่อน W (Weaknesses)
1. มีต้นทุนจิตอาสาสูง 2. มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เหนียวแน่น 3. มีต้นทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชน 4. มีต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี	1. ปัญหาด้านการจัดการขยะชุมชน 2. ผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยลง
โอกาส O (Opportunities)	อุปสรรค T (Threats)
1. ได้รับการสนับสนุนติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต 2. ได้รับการส่งเสริมเรียนรู้ระบบการใช้งานแอปพลิเคชันที่เอื้อประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสาร	1. ความเจริญของชุมชนที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว 2. เครื่องมือสื่อสารมีราคาแพง 3. ต้นทุนการผลิตสินค้าเพิ่มสูงขึ้น

⁴⁷ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, หน้า 10.

จากการตารางการวิเคราะห์ SWOT จะเห็นได้ว่าชุมชนตำบลดอนคา ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

1. จุดแข็ง S (Strengths)

- ชุมชนตำบลดอนคา มีต้นทุนจิตอาสาสูง สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการวางแผนและพัฒนาพื้นที่ จึงทำให้เวลาที่มีกิจกรรมต่าง ๆ สมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ ทุกคนจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการและผู้นำหมู่บ้านเป็นอย่างดี เมื่อมีกิจกรรมสาธารณประโยชน์ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมเป็นจำนวนมากโดยไม่ต้องมีการแต่งตั้งตัวแทนสมาชิกในชุมชนตระหนักถึงการสร้างความสามัคคีในชุมชนนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพึ่งพาตนเอง การร่วมมือ การประสานงาน การวางแผน การมีส่วนร่วมของชุมชน การขับเคลื่อนนโยบายของทางภาครัฐที่ต้องการให้ชุมชนเกิดการสร้างสรรค์

- ชุมชนตำบลดอนคา มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เหนียวแน่น เพราะชุมชนตำบลดอนคาเป็นชุมชนที่สืบเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน สมาชิกในชุมชนมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อที่สืบทอดกันมาแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงหรือคล้อยตามวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ จึงทำให้เป็นจุดเด่นในพื้นที่และทำให้คนภายนอกพื้นที่รับรู้ว่าจะสัมผัสวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวเวียง ทั้งในเรื่องผ้าทอ อาหารการกิน ต้องไปที่ตำบลดอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

- ชุมชนตำบลดอนคา มีต้นทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชนที่สามารถแปลงเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ก็คือ องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาโดยเฉพาะ ด้านทักษะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำแป้งข้าวหมากลาวเวียง การทอผ้า การร้องเพลง จากการมีส่วนร่วมในระบบเครือข่ายของคนในชุมชนที่มีส่วนในการรวมกลุ่มกันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์นำไปสู่การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์สามารถแข่งขันกับภายนอกและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่อีกด้วย

- ชุมชนตำบลดอนคา มีต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมถึงการบริหารจัดการและการใส่ใจสิ่งแวดล้อม การจัดการที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นสวนสาธารณะ การปรับปรุงภูมิทัศน์ การปลูกพืชผักต้นไม้ และการดูแลบำรุงรักษาแหล่งน้ำ แหล่งเก็บกักน้ำฝน หรือน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคทั้งของประชาชนและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งระบบเหล่านี้เป็นระบบส่งเสริมคุณภาพชีวิตและคำจูนความยั่งยืนของคุณภาพชีวิต⁴⁸

⁴⁸ วรณวิไล ะยะสุน, “ดรชนีความเชี่ยวชาญของเมืองเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ในภาคเหนือตอนล่างประเทศไทย”, ปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557), หน้า 8.

2. จุดอ่อน W (Weaknesses)

- ชุมชนตำบลดอนคา มีปัญหาด้านการจัดการขยะ ประเภทพลาสติก มีจำนวนมาก ถึงแม้ว่าในชุมชนจะรณรงค์ให้ลดการใช้ถุงพลาสติก และหันมาใช้วัสดุทางธรรมชาติแล้วก็ตาม เช่นการใช้ใบตองห่อขนมแทนการใช้กล่องพลาสติก หรือการใช้ข้อมไม้จิ้มขนมแทนข้อมพลาสติก แต่ชุมชนภายนอกยังใช้อยู่จำนวนมาก ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคาได้จัดหาถังเก็บขยะอย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าเก็บไม่ทันก็อาจจะทำให้เกิดมลพิษขึ้นในชุมชนได้

- ชุมชนตำบลดอนคา เกิดภาวะผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยลง หรือปราชญ์ท้องถิ่นลดน้อยลง เนื่องจากอายุมากขึ้น หรือเสียชีวิตลง ภูมิปัญญาที่ได้ถ่ายทอดไว้ให้คนรุ่นหลังก็สร้างความลึกซึ้งไม่เท่าเทียมคนรุ่นเก่า

3. โอกาส O (Opportunities)

- ชุมชนตำบลดอนคา ได้รับการสนับสนุนติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต โดยฝ่ายปกครองกระทรวงมหาดไทยได้เข้ามาสนับสนุนจัดตั้งอินเทอร์เน็ตประจำหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใช้ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอกไม่ว่าจะเป็นช่องทางด้านการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งที่เป็นในรูปแบบวัตถุดิบ การแปรรูป ช่องทางการจัดจำหน่าย โดยมีตัวแทนจากหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้สมาชิกในชุมชนให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งเข้ามาช่วยอบรมให้ความรู้วิธีการใช้ ตลอดจนคอยสนับสนุนเมื่อมีปัญหาการใช้งาน

- ชุมชนตำบลดอนคา ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันที่เอื้อประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสาร ด้านออนไลน์ เครือข่าย ให้มีความสะดวก จึงเป็นต้นทุนทางเทคโนโลยีที่คอยสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในการบริหารจัดการการขับเคลื่อนของชุมชนมีความต่อเนื่อง นอกจากนั้นประชาชนส่วนใหญ่ก็ให้ความสนใจในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ผ่านระบบสารสนเทศออนไลน์ ทั้ง Facebook Youtube เป็นที่นิยมทั้งเยาวชน วัยทำงาน วัยกลางคนจนไปถึงวัยผู้สูงอายุ บางท่าน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เปิดโลกทัศน์ได้เห็นแนวทางที่จะนำมาพัฒนาในพื้นที่ของตนเองของหลายท่าน เป็นการจุดประกายการสร้างสรรคผลงานและมีวิธีการใหม่ๆ

4. อุปสรรค T (Threats)

- ชุมชนตำบลดอนคา ประสบปัญหาจากความเจริญของชุมชนเมื่อที่ขยายตัวสู่ภายในชุมชนอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เด็ก เยาวชน วัยรุ่น และคนวัยทำงาน จำเป็นต้องแสพย์ความเจริญที่เข้ามาทั้งเรื่อง อาหารการกิน การแต่งกาย ภาษาพูด หรือแม้แต่การย้ายถิ่นฐาน ส่งผลให้อัตลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวเวียงถูกแทรกด้วยวัฒนธรรมอื่นจากภายนอก

- ชุมชนตำบลดอนคา ได้รับการสนับสนุนสัญญาณอินเทอร์เน็ตจากหน่วยงานภาครัฐก็เป็นสิ่งที่ดี หากแต่ราคาเครื่องมือสื่อสารมีราคาแพง ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวมี

ความแตกต่างกันทั้งฐานะ การเงิน และรายได้ ส่งผลต่อการพัฒนาการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแบบทั่วถึงได้

- ชุมชนตำบลตอนคา ประสบปัญหาจากการปรับตัวของราคาวัตถุดิบที่ใช้เป็นต้นทุนการผลิตสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ไม่สามารถควบคุมได้ สินค้าชุมชนบางชนิดที่ใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกมาเป็นส่วนประกอบจึงไม่สามารถดำเนินการได้ทันช่วงที่ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนแต่ละแห่งของตำบลตอนคา หรือธุรกิจภาคครัวเรือนก็ตามจะส่งผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมที่จะแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน

สรุปผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนตำบลตอนคา

ชุมชนตำบลตอนคา มีจุดแข็งและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีความต่อเนื่อง การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของตน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาหารเครื่องนุ่งห่ม โดยมีการรณรงค์ส่งเสริมทั้งจากผู้นำท้องถิ่นและหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมทำให้เกิดการรวมกลุ่มใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนสร้างรายได้ อีกทั้งสมาชิกในชุมชนมีจิตอาสา ร่วมมือกันอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จักจากภายนอก ถึงแม้ว่าชุมชนตำบลตอนคา จะมีจุดอ่อนและอุปสรรคอยู่บ้างแต่ก็เป็นส่วนที่สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ด้วยการเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น

2) ชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

จุดแข็ง S (Strengths)	จุดอ่อน W (Weaknesses)
1. มีต้นทุนจิตอาสาสูง 2. มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เหนียวแน่น 3. มีต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี	1. ชุมชนสังคมปิด 2. ผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยลง 3. ต้นทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติลดลง
โอกาส O (Opportunities)	อุปสรรค T (Threats)
1. ได้รับการสนับสนุนติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต 2. ได้รับการส่งเสริมเรียนรู้ระบบการใช้งานแอปพลิเคชันที่เอื้อประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสาร	1. ความเจริญของชุมชนที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว 2. เครื่องมือสื่อสารมีราคาแพง 3. ต้นทุนการผลิตสินค้าเพิ่มสูงขึ้น

จากการตารางการวิเคราะห์ SWOT จะเห็นได้ว่าชุมชนตำบลไผ่ขวาง ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

1. จุดแข็ง S (Strengths)

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง จัดเป็นชุมชนที่มีจิตอาสาสูง สมาชิกในชุมชนร่วมมือร่วมใจในการมีส่วนร่วมของกิจกรรมของชุมชน ในเรื่องการเสนอแนะแนวทาง การวางแผน และพัฒนาพื้นที่ของชุมชน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกทุกคนอย่างเต็มที่ ทุกคนจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการและผู้นำหมู่บ้านเป็นอย่างดี เมื่อมีกิจกรรมสาธารณประโยชน์ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ชุมชนตำบลไผ่ขวางจะวางใจให้ผู้ใหญ่บ้านของตนเป็นตัวแทน ของสมาชิกในชุมชน ทุกคนตระหนักถึงการสร้างความสามัคคีในชุมชนนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งในการพัฒนาพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพึ่งพาตนเอง การร่วมมือ การประสานงาน การวางแผน การมีส่วนร่วมของชุมชน การขับเคลื่อนนโยบายของทางภาครัฐที่ต้องการให้ชุมชนเกิดการสร้างสรรค์

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง มีความเข้มแข็งและเหนียวแน่นทางวัฒนธรรม เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลไผ่ขวางสืบเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน สมาชิกในชุมชนมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อที่สืบทอดกันมาแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงหรือคล้อยตามวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ จึงทำให้เป็นจุดเด่นในพื้นที่และทำให้คนภายนอกพื้นที่รับรู้ว่าจะสัมผัสวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวเวียง ทั้งในเรื่องประเพณีดั้งเดิม อาหารการกิน วิถีชีวิตต้องไปที่ชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง เป็นชุมชนที่มีต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมถึงการบริหารจัดการและการใส่ใจสิ่งแวดล้อม การจัดการที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นสวนสาธารณะ การปรับปรุงภูมิทัศน์ การปลูกพืชผัก ต้นไม้ และการดูแลบำรุงรักษาแหล่งน้ำ แหล่งเก็บกักน้ำฝน หรือน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคทั้งของประชาชนและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งระบบเหล่านี้เป็นระบบส่งเสริมคุณภาพชีวิตและค่าทุนความยั่งยืนของคุณภาพชีวิต⁴⁹

2. จุดอ่อน W (Weaknesses)

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง เป็นชุมชนที่ค่อนข้างปิด คือไม่สื่อสารกับสังคมภายนอกมากนัก ด้วยถือคติกันว่าตนเองนั้นสืบเชื้อสายลาวเจ้าจากเวียงจันทน์ จึงไม่อยากให้ชนชั้นอื่น หรือชาติพันธุ์อื่น ๆ นุ่งห่มผ้าที่เหมือนของตน อีกทั้งภาษาพูดที่ใช้ก็จะสื่อสารกันเฉพาะกลุ่มของตนเองเท่านั้น ถึงแม้ว่า

⁴⁹ วรณวิไล ะยะสุน, “ดรชนึความเชียวของเมืองเพือการจัการสึงแวดลอมเมือง ในภาคเหนือตอนล่างประเทศไทย”, หน้า 8.

ชุมชนลาวเวียงไผ่ขวางจะเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของตน แต่ก็ไม่สามารถสร้างความกลมกลืนได้อย่างแท้จริง

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง เกิดภาวะขาดแคลนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสภาวะของจำนวนปราชญ์ท้องถิ่นลดน้อยลง เนื่องจากปราชญ์ทั้งหลายอายุมากขึ้น หรือเสียงชีวิตลง ภูมิปัญญาที่ได้ถ่ายทอดไว้ให้คนรุ่นหลังก็สร้างความลึกซึ้งไม่เท่าเทียมคนรุ่นเก่า

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง อยู่ใกล้กับชุมชนเมือง เพราะห่างจากตัวจังหวัดเพียง 7 กิโลเมตรเท่านั้น ต้นทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชนที่มีลดน้อยลง เพราะพื้นที่ถูกปรับเปลี่ยนรองรับการขยายตัวของชุมชนเมือง ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่แปลงเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจก็ลดลง ผลิตภัณฑ์ชุมชนก็ไม่ได้มีหลากหลายมากนัก เพราะชุมชนไผ่ขวางผลิตสินค้าชุมชนจากการดำเนินชีวิตของตนเองเป็นหลักเท่านั้น

3. โอกาส O (Opportunities)

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง ได้รับการสนับสนุนติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต โดยฝ่ายปกครองกระทรวงมหาดไทยได้เข้ามาสนับสนุนจัดตั้งอินเทอร์เน็ตประจำหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาใช้ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอกไม่ว่าจะเป็นช่องทางด้านการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งที่เป็นในรูปแบบวัตถุดิบ การแปรรูป ช่องทางการจัดจำหน่าย โดยมีตัวแทนจากหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้สมาชิกในชุมชนให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งเข้ามาช่วยอบรมให้ความรู้วิธีการใช้ ตลอดจนคอยสนับสนุนเมื่อมีปัญหาการใช้งาน

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันที่เอื้อประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสาร ด้านออนไลน์ เครือข่าย ให้มีความสะดวก จึงเป็นต้นทุนทางเทคโนโลยีที่คอยสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในการบริหารจัดการการขับเคลื่อนของชุมชนมีความต่อเนื่อง นอกจากนั้นประชาชนส่วนใหญ่ก็ให้ความสนใจในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ผ่านระบบสารสนเทศออนไลน์ ทั้ง Facebook Youtube เป็นที่นิยมทั้งเยาวชน วัยทำงาน วัยกลางคนจนไปถึงวัยผู้สูงอายุ บางท่าน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เปิดโลกทัศน์ได้เห็นแนวทางที่จะนำมาพัฒนาในพื้นที่ของตนเองของหลายท่าน เป็นการจุดประกายการสร้างสรรค์ผลงานและมีวิธีการใหม่ ๆ

4. อุปสรรค T (Threats)

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง ประสบปัญหาจากความเจริญของชุมชนเมื่อที่ขยายตัวสู่ภายในชุมชนอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เด็ก เยาวชน วัยรุ่น และคนวัยทำงาน จำเป็นต้องแสวงหาความเจริญที่เข้ามาทั้งเรื่อง อาหารการกิน การแต่งกาย ภาษาพูด หรือแม้แต่การย้ายถิ่นฐาน ส่งผลให้อัตลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวเวียงถูกแทรกด้วยวัฒนธรรมอื่นจากภายนอก

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง ได้รับการสนับสนุนสัญญาณอินเทอร์เน็ตจากหน่วยงานภาครัฐก็เป็นสิ่งที่ดี หากแต่ราคาเครื่องมือสื่อสารมีราคาแพง ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกันทั้งฐานะ การเงิน และรายได้ ส่งผลต่อการพัฒนาการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแบบทั่วถึงได้

- ชุมชนตำบลไผ่ขวาง ประสบปัญหาจากการปรับตัวของราคาวัตถุดิบที่ใช้เป็นต้นทุนการผลิตสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ไม่สามารถควบคุมได้ สินค้าชุมชนบางชนิดที่ใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกมาเป็นส่วนประกอบจึงไม่สามารถดำเนินการได้ทันช่วงที่ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนแต่ละแห่งของตำบลตอนคา หรือธุรกิจภาคครัวเรือนก็ตามจะส่งผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมที่จะแก้ไขปัญหาคือความต้องการของชุมชน

สรุปผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนตำบลไผ่ขวาง

ชุมชนตำบลไผ่ขวาง มีจุดแข็งและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีความต่อเนื่อง การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของตน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม โดยมีการรณรงค์ส่งเสริมทั้งจากผู้นำท้องถิ่นและหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมทำให้เกิดการรวมกลุ่มใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนสร้างรายได้ อีกทั้งสมาชิกในชุมชนมีจิตอาสา ร่วมมือกันอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จักจากภายนอก ถึงแม้ว่าชุมชนตำบลไผ่ขวางจะมีจุดอ่อนและอุปสรรคอยู่บ้างแต่ก็เป็นส่วนที่สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ด้วยการเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น นอกจากนี้ทัศนคติส่วนตัวในเรื่องของการปิดกั้นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงไผ่ขวาง ที่อาจจะต้องสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เปิดกว้างมากขึ้น

4.3 การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นหัวข้อ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เพื่อพิจารณาเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย จากกรณีศึกษาในพื้นที่ 2 แห่ง คือ 1) ชุมชนตำบลตอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และ 2) ชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี นำมาพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

4.3.1 บริบทของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

จากการศึกษาบริบทชุมชนของตำบลตอนคา และตำบลไผ่ขวาง จากการวิเคราะห์ SWOT จึงขอเสนอในประเด็นต่อไปนี้

1) การส่งเสริมกิจกรรมบางอย่างโดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มหรือสร้างรายได้ของสมาชิกในชุมชนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดหาช่องทางการตลาด หรือจัดหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2) บริบทของความต้องการของชุมชนในพื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันทำให้ต้องมีการแยกการวางแผนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนที่มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นทางด้านอาชีพ สภาพเศรษฐกิจ และพื้นที่ซึ่งจะส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

3) การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ต่อยอดองค์ความรู้เดิมยังไม่มี ความชัดเจนและต่อเนื่องจะเห็นได้จากกลุ่มสมาชิกที่มีการรวมกลุ่มกันแบบหลวมไม่แน่น จึงทำให้ขาดการพัฒนาและสร้างสรรค์ไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควรโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ขาดการประยุกต์ปรับปรุงบางอย่าง และประชาชนชาวบ้านยังมีแนวคิดแบบเดิมบางคนจำเป็นจะต้องพัฒนาความรู้เสริมสร้างแนวคิด เพื่อที่จะเป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

4) บริบทของชุมชนแต่ละชุมชนไม่เหมือนกันในพื้นที่ตำบลตอนคาโดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวยังไม่สามารถส่งเสริมได้ทั่วถึงในการพัฒนากิจกรรมเนื่องจากภาระงานของสมาชิกในชุมชนมีความแตกต่างกันทั้งฐานะ การเงิน และรายได้ ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะและการให้ความรู้ไปต่อยอดขาดความต่อเนื่อง จำเป็นจะต้องมีการวิเคราะห์หรือปรับแผนการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในแต่ละแห่งของตำบลตอนคาจึงทำให้การส่งเสริมทุกกิจกรรมต้องมีการปรับแผนตลอดเวลาทำให้เกิดความล่าช้าและไม่สามารถดำเนินการได้ทันท่วงทีไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนแต่ละแห่งของตำบลตอนคาส่งผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมที่จะแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน

สรุปผลบริบทของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

การศึกษาบริบทกับวิถีชีวิตของแต่ละหมู่บ้านเป็นแบบ มีวิธีการทำงานอย่างไรซึ่งจะเห็นความแตกต่างของแต่ละหมู่บ้านซึ่งเวลาวางจะไม่ตรงกัน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจโดยการเชิญผู้นำหมู่บ้านมาพูดคุยกันก่อน อธิบายเรื่องหลักการและเหตุผลในกิจกรรมต่าง ๆ ทำเพื่ออะไร ประชาชนจะได้ประโยชน์อะไร โดยการสื่อสารระดับหมู่บ้านให้เข้าใจและไปช่วยแจ้งไปวางแผนโดยมีปฏิทินการทำงานที่ชัดเจนจนถึงปีงบประมาณว่าจะดำเนินกระบวนการอย่างไร โดยเฉพาะการวางแผนให้ตรงกับความพร้อมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเวลา ความต้องการ ก็จะทำให้เกิดความร่วมมือกัน แต่ถ้าเป็นลักษณะสั่งการหรือทำหนังสือไปก็จะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรเพราะเขาจะไม่เข้าใจในรายละเอียดเท่าที่ควร การเข้าไปพูดคุยและร่วมกันวางแผนจะมีผลตอบรับดีกว่าการทำหนังสือสั่งการเพราะมี

การแลกเปลี่ยนพูดคุยในรายละเอียดและข้อสงสัย โดยส่วนสำคัญที่สุดคือการรักษาวรรณธรรมท้องถิ่น และวางแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตนเอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลายรวมถึงกิจกรรมที่เสริมสร้างบรรยากาศการสร้างความรู้ร่วมกันของคนในชุมชน การสร้างแรงบันดาลใจ กิจกรรมที่เป็นการเพิ่มรายได้ และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์เข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์พัฒนาชุมชน เกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อยอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง และตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืนต่อไป

4.3.2 วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

จากการศึกษาบริบทชุมชนของตำบลดอนคา และตำบลไผ่ขวาง จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน
2. กลุ่มจิตอาสา
3. กลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

จึงขอเสนอวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในประเด็นต่อไปนี้

1) กลุ่มผู้นำชุมชน

กลุ่มผู้นำชุมชนทั้ง 2 ชุมชน คือ ชุมชนตำบลดอนคา และชุมชนตำบลไผ่ขวาง เป็นผู้ที่มีบทบาท แบบแผน มีพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละบุคคล⁵⁰ เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อตัวผู้นำชุมชน เต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังว่า ผู้นำชุมชนของตนจะเป็นต้นแบบที่ดี และสามารถนำพาภารกิจต่าง ๆ ของชุมชนไปด้วยความสำเร็จ ยุติธรรม โปร่งใส และจริงจังกับสมาชิกในชุมชนอย่างจริงจัง แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวัง และสามารถยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

⁵⁰ นฤมล วรรณเศรษฐี, “การศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, หน้า 18.

2) กลุ่มจิตอาสา

การทำหน้าที่ของจิตอาสาของทั้ง 2 ชุมชน คือ ชุมชนตำบลดอนคา และชุมชนตำบลไผ่ขวาง นั้น เป็นเรื่องจิตสำนึก จิตใจ และความศรัทธา เพราะการออกมาทำงานสาธารณประโยชน์ของจิตอาสา มักไม่มีค่าตอบแทน แต่จะต้องเสียสละเวลามาเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่การเสนอความคิดเห็น วางแผน ตลอดจนร่วมลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า กลุ่มจิตอาสาที่นี่พร้อมจะเป็นฝ่ายปฏิบัติ เพื่อให้เกิดกระบวนการของการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะการมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของกระบวนการพัฒนา⁵¹ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน และเพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

3) กลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

การทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดนั้น ทำงานด้วยจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม และเสียสละ หรือด้วยจิตอาสา ที่เข้าไปร่วมช่วยคิด ช่วยแนะนำ ช่วยวางแผน ช่วยลงมือทำ และช่วยขาย ครอบคลุมทั้งกระบวนการของแต่ละกิจกรรม เพราะการพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบของชุมชนจากที่เคยเป็นอยู่เดิมให้ไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้⁵² ทั้งนี้หน่วยงานพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือกับส่วนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ กลุ่มพัฒนาชุมชนจังหวัดนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน เพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

**สรุปผลวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชน
สร้างสรรค์**

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบลดอนคาและตำบลไผ่ขวาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านได้นำมาต่อยอดองค์ความรู้เดิมมาถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนกับทางราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่หลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทั้งการต่อยอดแนวคิดและการนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีกรอบระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลาย

⁵¹ ปาริชาติ วัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, หน้า 138-139.

⁵² สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, หน้า 10.

ลักษณะอักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริม
ชุมชนสามารถต่อยอดและสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงประสานงาน
จัดการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
2. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
3. การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยมีสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” สรุปผลตามประเด็นสำคัญของวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

5.1.1 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ว่า การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย มีรายละเอียดดังนี้

ชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดู่ฮ่ง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและศรัทธาในรากเหง้าและบรรพบุรุษของตน ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตน ดังนั้น การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปเพราะความสัมพันธ์ญาติพี่น้อง มีวัฒนธรรมเหมือนกัน ประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายเหมือนกัน การกินอยู่เหมือนกัน ความร่วมใจหรือเป็นชุมชนที่มีจิตอาสาอย่างสูง กิจกรรมต่างๆ จึงเป็นไปด้วยความสัมพันธ์อันดีของชุมชน เมื่อชุมชนมีการพัฒนาทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สมาชิกของทั้ง 2 ชุมชน ก็เรียนรู้ที่จะใช้

เครื่องมือชิ้นใหม่ในการติดต่อสื่อสาร หรือเพื่อเพิ่มช่องทางการหารายได้ในการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนต่าง ๆ และที่สำคัญทั้ง 2 ชุมชนนี้รักธรรมชาติ ต้นไม้ ดอกไม้ ไม่ทำลายป่าไม้ที่มี และพยายามปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นหรือทนแทนอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามทั้ง 2 ชุมชน แม้ว่าจะมีชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน แต่แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนยังแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย ชาวลาวเวียงอุทองทำการทอผ้าลาวลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาวเวียงเพื่อจำหน่าย และยังแปรรูปผ้าทอเป็นกระเป๋า หมวก ยามรองเท้าแตะ ที่รองแก้ว ม่าน ในขณะที่ลาวเวียงบ้านไผ่ขวาง ไม่นิยมให้ผู้อื่นสวมใส่เสื้อผ้าหรือแต่งกายเหมือนตนเอง จึงทอผ้าไว้เพื่อสวมใส่ และเพื่อเรียนรู้เท่านั้น หรือแม้แต่เรื่องอาหารการกิน ชุมชนลาวเวียงดอนคาจะมีการประยุกต์อาหารการกินให้ทันสมัยทั้งรูปลักษณ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่าย แต่ชาวลาวเวียงไผ่ขวางจะยึดถือคติความเป็นเชื้อสายลาวเจ้า จึงผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาและอนุรักษ์ไว้ในแบบนั้น ๆ จึงมีสินค้าในชุมชนไม่หลากหลายมากนัก

5.1.2 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ทั้ง 2 ชุมชนคือ ชุมชนตำบลดอนคา อำเภ่อูทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบซึ่งเป็นตัวบุคคล

1) กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นผู้มี บทบาท แบบแผน มีพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละบุคคล¹ เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อตัวผู้นำชุมชน เต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังว่า ผู้นำชุมชนของตนจะเป็นต้นแบบที่ดี และสามารถนำพาภารกิจต่าง ๆ ของชุมชนไปด้วยความสำเร็จ ยุติธรรม โปร่งใส และจริงใจกับสมาชิกในชุมชนอย่างจริงใจ แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวัง และสามารถยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

2) การทำหน้าที่ของจิตอาสา นั้น เป็นเรื่องจิตสำนึก จิตใจ และความศรัทธา เพราะการออกมาทำงานสาธารณประโยชน์ของจิตอาสา มักไม่มีค่าตอบแทน แต่ยังคงเสียสละเวลาเข้ามาเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่การเสนอความคิดเห็น วางแผน ตลอดจนร่วมลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า กลุ่มจิตอาสา นี้พร้อมจะเป็นฝ่ายปฏิบัติเพื่อให้เกิดกระบวนการของการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะการมีส่วนร่วม

¹ นฤมล วรรณเศรษฐี, “การศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, หน้า 18.

ร่วมเป็นลักษณะของกระบวนการพัฒนา² ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน และเพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

3) การทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดนั้น ทำงานด้วยจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมและเสียสละ หรือด้วยจิตอาสา ที่เข้าไปร่วมช่วยคิด ช่วยแนะนำ ช่วยวางแผน ช่วยลงมือทำ และช่วยขาย ครอบคลุมทั้งกระบวนการของแต่ละกิจกรรม เพราะการพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากที่เคยเป็นอยู่เดิมให้ไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้³ ทั้งนี้ หน่วยงานพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือกับส่วนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ กลุ่มพัฒนาชุมชนจังหวัดนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน เพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

2. วิเคราะห์โครงสร้างของกระบวนการชุมชนด้วย SWOT

1) สรุปผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนตำบลตอนคา

ชุมชนตำบลตอนคา มีจุดแข็งและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีความต่อเนื่อง การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของตน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม โดยมีการรณรงค์ส่งเสริมทั้งจากผู้นำท้องถิ่นและหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมทำให้เกิดการรวมกลุ่มใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนสร้างรายได้ อีกทั้งสมาชิกในชุมชนมีจิตอาสา ร่วมมือกันอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จักจากภายนอก ถึงแม้ว่าชุมชนตำบลตอนคา จะมีจุดอ่อนและอุปสรรคอยู่บ้างแต่ก็เป็นส่วนที่สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ด้วยการเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น

2) สรุปผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนตำบลไผ่ขวาง

ชุมชนตำบลไผ่ขวาง มีจุดแข็งและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีความต่อเนื่อง การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของตน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม โดยมีการรณรงค์ส่งเสริมทั้งจากผู้นำท้องถิ่นและหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมทำให้เกิดการรวมกลุ่มใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนสร้างรายได้ อีกทั้งสมาชิกในชุมชน

² ปาริชาติ วัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, หน้า 138-139.

³ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, หน้า 10.

มีจิตอาสา ร่วมมือกันอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จักจากภายนอก ถึงแม้ว่าชุมชนตำบลไผ่ขวางจะมีจุดอ่อนและอุปสรรคอยู่บ้างแต่ก็เป็นส่วนที่สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ด้วยการเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น นอกจากทัศนคติส่วนตัวในเรื่องของการปิดกั้นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงไผ่ขวาง ที่อาจจะต้องสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เปิดกว้างมากขึ้น

5.1.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ทั้ง 2 ชุมชนคือ ชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1) สรุปผลบริบทของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

การศึกษาบริบทกับวิถีชีวิตของแต่ละหมู่บ้านเป็นแบบ มีวิธีการทำงานอย่างไรซึ่งจะเห็นความแตกต่างของแต่ละหมู่บ้านซึ่งเวลาว่างจะไม่ตรงกัน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจโดยการเชิญผู้นำหมู่บ้านมาพูดคุยกันก่อน อธิบายเรื่องหลักการและเหตุผลในกิจกรรมต่างๆ ทำเพื่ออะไร ประชาชนจะได้ประโยชน์อะไร โดยการสื่อสารระดับหมู่บ้านให้เข้าใจและไปช่วยแจ้งไปวางแผนโดยมีปฏิทินการทำงานที่ชัดเจนจนถึงปีงบประมาณว่าจะดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะการวางแผนให้ตรงกับความพร้อมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเวลา ความต้องการ ก็จะเกิดความร่วมมือกัน แต่ถ้าเป็นลักษณะสั่งการหรือทำหนังสือไปก็จะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรเพราะเขาจะไม่เข้าใจในรายละเอียดเท่าที่ควร การเข้าไปพูดคุยและร่วมกันวางแผนจะมีผลตอบรับดีกว่าการทำหนังสือสั่งการเพราะมีการแลกเปลี่ยนพูดคุยในรายละเอียดและข้อสงสัย โดยส่วนสำคัญที่สุดคือการรักษาวินัยธรรมท้องถิ่นและวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตนเอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลายรวมถึงกิจกรรมที่เสริมสร้างบรรยากาศการสร้างความสำเร็จร่วมกันของคนในชุมชน การสร้างแรงบันดาลใจ กิจกรรมที่เป็นการเพิ่มรายได้ และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์เข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์พัฒนาชุมชน เกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อยอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง และตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืนต่อไป

2) สรุปผลวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบลดอนคา และตำบลไผ่ขวาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านได้นำมาต่อยอดองค์ความรู้

เดิมมาถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนกับทางราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่หลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทั้งการต่อยอดแนวคิดและการนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีกรอบระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนสามารถต่อยอดและสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงประสานงานจัดการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนต่อไป

5.2 อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นความสำคัญในการวิจัยที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลของการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยทำการศึกษาวิจัย 2 ชุมชนที่มีความใกล้เคียงกันทั้งทางด้าน ภาษา วัฒนธรรม อัตลักษณ์และเอกลักษณ์เพื่อให้เห็นความแตกต่างของการสร้างสรรค์ชุมชนและเห็นความสัมพันธ์ที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรค์ของชุมชนทั้งกระบวนการ การบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาทั้งทางด้านทักษะ แนวคิด การสร้างสรรค์ การแข่งขัน การอนุรักษ์ต่อยอดความเป็นตัวตนที่เป็นจุดแข็งนำไปสู่ชุมชนต้นแบบการสร้างสรรค์ในสังคมไทยและยกระดับเศรษฐกิจชุมชนก่อให้เกิดการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนโดยการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” ของตำบลดอนคาและตำบลไผ่ขวาง จากการศึกษาวิจัยและลงไปสำรวจสัมภาษณ์ข้อมูลทั้งสองพื้นที่พบว่า ทั้งสองพื้นที่ที่มีความใกล้เคียงกันคือ มีพื้นฐานทางด้านภาษาเดียวกัน โครงสร้างทางสังคมเหมือนกัน คือมีความใกล้ชิดกันแบบเครือญาติและการรวมกลุ่มทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประเพณี การจัดการสาธารณประโยชน์ การร่วมมือร่วมใจดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1) บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ชุมชนตำบลดอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและศรัทธาในรากเหง้าและบรรพบุรุษของตน ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตน ดังนั้น การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปได้เพราะความสัมพันธ์ญาติพี่น้อง มี

วัฒนธรรมเหมือนกัน ประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายเหมือนกัน การกินอยู่เหมือนกัน ความร่วมใจหรือความมีจิตอาสาจึงเป็นไปด้วยความสัมพันธ์อันดีของชุมชน เมื่อชุมชนมีการพัฒนาทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สมาชิกของทั้ง 2 ชุมชน ก็เรียนรู้ที่จะใช้เครื่องมือชิ้นใหม่ในการติดต่อสื่อสารหรือเพื่อเพิ่มช่องทางการหารายได้ในการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนต่าง ๆ และที่สำคัญทั้ง 2 ชุมชนนี้รักธรรมชาติ ต้นไม้ ดอกไม้ ไม่ทำลายป่าไม้ที่มี และพยายามปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นหรือทนแทนอยู่เสมอ ทั้ง 2 ชุมชน แม้ว่าจะมีชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน แต่แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนยังแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย ชาวลาวเวียงอุทองทำการทอผ้าลาวดล่ายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาวเวียงเพื่อจำหน่าย และยังแปรรูปผ้าทอเป็นกระเป๋า หมวก ยาม รองเท้าแตะ ที่รองแก้ว ม่าน ในขณะที่ลาวเวียงบ้านไผ่ขวาง ไม่นิยมให้ผู้อื่นสวมใส่เสื้อผ้าหรือแต่งกายเหมือนตนเอง จึงทอผ้าไว้เพื่อสวมใส่ และเพื่อเรียนรู้เท่านั้น หรือแม้แต่เรื่องอาหารการกิน ชุมชนลาวเวียงดอนคาจะมีการประยุกต์อาหารการกินให้ทันสมัยทั้งรูปลักษณ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่าย แต่ชาวลาวเวียงไผ่ขวางจะจะถือศักดิ์ความเป็นเชื้อสายลาวเจ้า จึงผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาและอนุรักษ์ไว้ในแบบนั้น ๆ จึงมีสินค้าในชุมชนไม่หลากหลายมากนักทำความเข้าใจและชี้ให้เห็นประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจะทำให้เกิดความเข้าใจและร่วมมือปฏิบัติโดยไม่มีข้อขัดแย้งซึ่งทั้งสองชุมชนในประเด็นด้านจิตอาสาจะไม่มี ความแตกต่างกัน

2) บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

2.1 กลุ่มผู้นำชุมชน ส่วนมากจะเน้นไปทางการประสานงานกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและระดับจังหวัดในการจัดกิจกรรมและเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาทั้งสาธารณประโยชน์ในพื้นที่และนอกพื้นที่ในการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนโดยจะเน้นการพูดคุยมากกว่าการสั่งการและชี้ให้เห็นประโยชน์ของกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านวัฒนธรรมหรือกิจกรรมอื่น ๆ ส่วนมากจะสื่อสารผ่านหอกระจายเสียงเพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้รับทราบร่วมกัน

2.2 กลุ่มจิตอาสา จะมีแกนนำคอยประสานงานกับกลุ่มอื่น ๆ เมื่อมีกิจกรรมทุกครั้งในพื้นที่หรือในบริเวณชุมชนของตนเองเพื่อนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมไปแจ้งให้สมาชิกในชุมชนทราบรายละเอียดต่อจากผู้นำชุมชนที่ได้มีการประกาศผ่านหอกระจายเสียง สมาชิกจะมีการเลือกแกนนำที่มีความคล่องตัวในการทำงานและเข้าระบบการประสานงานกับหน่วยงานของทางราชการและผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่จะเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ทั้งทางผู้นำชุมชนจัดและทั้งหน่วยงานราชการ นอกจากนั้นยังมีการรับสมัครจิตอาสาเพิ่มขึ้นตลอดทำให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น

2.3 กลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรีและองค์การบริหารส่วนตำบล จะเน้นหนักในด้านการส่งเสริม การจัดการความรู้ การสร้างความเข้าใจ โดยมีโครงการเข้ามาสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นโครงการโคกหนองนา โครงการอนุรักษ์การนุ่งห่มผ้าพื้นถิ่น การวางแผนโดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเน้นการพูดคุยเป็นหลักมากกว่าการสั่งการ ทั้งกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะและส่งเสริมรายได้ เช่น การเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นถิ่น จากหน่วยงานพัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุนวางแผนการบริหารจัดการในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและความต้องการของตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนตลอดจน ช่องทางการตลาดโดยมีนักการตลาดเข้ามาแนะนำส่งเสริมการใช้ช่องทางการตลาดผ่านระบบออนไลน์ ให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้นำเสนอผลงานที่เป็นผลผลิตของกลุ่มในชุมชนผ่านช่องทางของออนไลน์ของ หน่วยงานเป็นการเปิดตลาดของชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้การ สนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนได้เชื่อมต่อบริการสารสนเทศของหน่วยงานโดยให้ผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาใช้ระบบสารสนเทศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจะได้รับ ข้อมูลข่าวสารและติดตามข่าวต่าง ๆ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งการค้นคว้าหาความรู้ที่จะนำมาพัฒนา ปรับปรุงต่อยอดโดยหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะปรับปรุงข้อมูลและนำเสนอความรู้ที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเสริมสร้างอาชีพ การพัฒนาอาชีพ ทั้ง ทางด้านการเกษตร การประยุกต์และการสร้างสรรค์และสนับสนุนงบประมาณในส่งเสริมกิจกรรมที่ เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมประเพณี การรณรงค์ให้เด็กและเยาวชนแต่งกาย ชุดพื้นถิ่นทุกวันอังคาร และวันศุกร์เพื่อให้เกิดความเคยชินและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็น การสร้างความหวงแหนและซึมซับไปกับความเป็นตัวตนของตนเองในพื้นที่นอกจากนั้นยังจะช่วย ส่งเสริมให้เด็กได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และธำรงรักษาไว้เพื่อให้คงอยู่คู่กับชุมชน ส่วน หน่วยงานพัฒนาชุมชนก็จะมีเจ้าหน้าที่ประจำตำบลคอยประสานงานกับผู้นำชุมชนและสอบถามความ ต้องการให้หน่วยงานสนับสนุนส่งเสริมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนมี หรือไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมหรือการให้ความรู้ เห็นได้ชัดจากการส่งเสริมอาชีพแต่ก็ยังขาดความ ต่อเนื่องในด้านการตลาด

3) การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบล ดอนคาและตำบลไผ่ขวาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านได้นำมาต่อยอดองค์ความรู้ เดิมมาถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนกับทางราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการ รวมกลุ่มที่หลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนโดยการเชื่อมโยงกิจกรรม ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ทั้งการต่อยอดแนวคิดและการนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์

ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีกรอบระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนสามารถต่อยอดและสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงประสานงานจัดการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยตรง ควรร่วมมือกับชุมชนในการฟื้นฟู อนุรักษ์เอกลักษณ์ทางอัตลักษณ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปให้เป็นระบบและรูปแบบอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ด้วยความจริงจัง โปร่งใส ตรวจสอบได้

2) สำหรับภาคประชาชน ควรแต่งตั้งตัวแทนเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงควร จะต้องติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดเสถียรภาพที่ยั่งยืน

2) ภาคประชาชนควรให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาประเด็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรีเพิ่มเติม

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(1) หนังสือ:

กมลกานต์ โกศลกาญจน์. หนังสือสรุปโครงการส่งเสริมพื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์ด้วยพลังเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟูลพอยท์ จำกัด, 2558.

กรมทรัพยากรทางปัญญา. คู่มือประกอบโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรทางปัญญา, 2553.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา, 2539.

กิตติศักดิ์ พรหมวินิจ. การศึกษาประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะตาม หลักการบริหารจัดการที่ดีกรมอนามัย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข, 2553.

เกรียงพล พัฒนรัฐ. การจัดการเมือง : ผลกระทบของปัจจัยการแข่งขันระหว่างเมือง และความ ต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้น ต่อบทบาทของผู้นำราชการกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: Digital“วช.”, 2550.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดสร้างสรรค์ Creative Thinking. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัคเชส มีเดีย จำกัด, 2545.

เกศินี ปายะนันท์. การพัฒนาผู้นำเยาวชนและผู้นำท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2537.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542. แก้ไขเพิ่มเติม.

โกวิทย์ พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

- _____. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2553.
- _____. การศึกษารูปแบบและแนวทางการเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.). กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2539.
- _____. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., 2545.
- ฐนิธ กิตติอำพน. “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์”. เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum (TICEF). กระทรวงพาณิชย์: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2553.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. เมืองยั่งยืน: ประสบการณ์ของตะวันตก. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: มูลนิธิเฮนรีค เบิลส์สนับสนุน, 2545.
- ติน ปรัชญพทธี. ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม พฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.
- ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2552.
- ทองใบ สดขารี. ภาวะผู้นำ : กลไกขับเคลื่อนองค์การแห่งการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 3. อุบลราชธานี: คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2551.
- นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: 598 ปรี้น, 2547.
- นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์. Global Village มหัศจรรย์แห่งหมู่บ้านหลังเขาพอเพียงและยั่งยืนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: พิษณุพรินท์ติ้งเซ็นเตอร์, 2550.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. บริการสาธารณะในระบบกฎหมายปกครองฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2541.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. ประมวลชุดความรู้ การวิจัยและการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544.
- ปรัชญา เวสารัชช์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ปาริชาติ วัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2543.

พระราชกิจจานุเบกษา. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11. เล่ม 111/ตอนที่ 53 ก/2 ธันวาคม 2537.

_____. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11. เล่ม 128/ตอนพิเศษ 152 ง/14 ธันวาคม 2554.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับที่ 11. มาตรา 12 (15). พ.ศ. 2551.

พัฒน์ บุธรัตพันธ์. การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เลิฟแอนด์ลิฟเฟส จำกัด, 2549.

พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และศุภวัฒนาการ วงศ์ธนวุธ. ทศนคติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น. ขอนแก่น: โรงพิมพ์พระธรรมขันธ์, 2548.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. กลวิธีแนวแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, 2527.

_____. ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัชรินทร์การพิมพ์, 2516.

เมธี จันทจักรุณ และสุธิดา รัตนวาณิชพันธ์. วิทยาการชุมชน: การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างประชาชน. นครสวรรค์: สุขุมและบุตร, 2541.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. ภาวะผู้นำ (Leadership). กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์, 2547.

วันชัย วัฒนศัพท์. แปลและเรียบเรียงหนังสือชื่อ คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน / โดย James L. Creighton. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2543.

วิรัช วิรัชภารณ. ปัญหาและอุปสรรค ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชนข้าราชการและผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2545.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานฉบับสมบูรณ์มาตรการในการเพิ่มและการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. การขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน, 2553.

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, 2544.

อคิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย.

กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสฬการพิมพ์, 2527.

อำนาจ อนันต์ชัย. การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชนบท
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิวกเตอร์เพาเวอร์
พอยด์, 2527.

อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2526.

(2) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ทองใบ สุดซารี. “การนำนโยบายของวิทยาลัยครูไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาสภวิทยาลัยอีสานใต้”.

ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536.

นฤมล วรรณเศรณี. “ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา”. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547.

พระมหากิตติ สุจิตโต (สร้อยมาลา). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชน
ในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี”. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2556.

พัชรชาติ ตรีชัย. “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย
อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเกริก, 2552.

วรรณวิไล วยะยุณ. “ตรวจเช็คความเขียวของเมืองเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ในภาคเหนือ
ตอนล่างประเทศไทย”. ปริญญากการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต
สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2557.

วรรณวิไล วยะยุณ. “ตรวจเช็คความเขียวของเมืองเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ในภาคเหนือ
ตอนล่างประเทศไทย”. ปริญญากการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2557.

ว่าที่ร้อยตรีสนธยา สิทธิเกรียงไกร. “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามนโยบายการป้องกันยา
เสพติดตามหลักฆารวาสธรรมในตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัด

สุพรรณบุรี”. **ปริญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.**
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

วีระชัย ชันรุ่ง. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในระดับท้องถิ่นเทศบาลในจังหวัด
นนทบุรี”. **ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสนาพุทธศาสนา.** บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 2552.

สุภณ สมจิตปัญญา. “วาทกรรมจากวรรณกรรมสองต่อการก่อสร้างทุนทางวัฒนธรรมในภาคอีสาน”.
ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 2551.

(3) รายงานวิจัย:

รัชชเมธ จันทนวล และคณะ. “ชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชาวพุทธ:
กรณีศึกษากลุ่มแสดงมโนราห์ของชุมชนบ้านปากน้ำวัดเลียบ เทศบาลเมืองตะลุมพันธ์ อ.สาย
บุรี จ.ปัตตานี”. **รายงานวิจัย.** อยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

วันลพ สุขผดุง. “วิกฤตของการพัฒนากระแสหลัก กับการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชน
เทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **รายงานวิจัย.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2550.

(4) วารสาร/บทความ:

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. “กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด”.
วารสารรัฐประศาสนศาสตร์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2553): 119.

(5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์. **ผลการตัดสิน 10 เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2554.** [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project/ [16
January 2012].

บุคคลสำคัญทางศาสนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.donkha.com>

ประวัติดอนคา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.donkha.com>

โรงเรียนดอนคาวิทยา. **พันธกิจ/เป้าหมาย.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.donkhawittaya.
ac.th/](http://www.donkhawittaya.ac.th/)

องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. ข้อมูลสภาพทั่วไป. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.phaikhwang.go.th/index.php?options=content&mode=cate&id=1>

องค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. ข้อมูลสภาพทั่วไป. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://donka.go.th/public/list/data/index/menu/1144>

(6) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

เด็กชายธนากร เปียจันทิก, นักเรียนโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2563.

นางกฤษณา เวียงนนท์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2563.

นางกิตติมา ตั้งตระกูล, ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2563.

นางจันทร์เพ็ญ สุวรรณคร, ข้าราชการครูโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563.

นางธัญญรัตน์ พิมพ์พันธุ์ดี, อาสาสมัครสาธารณสุข หมู่ 5 ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563.

นางบังอร นนท์แก้ว, ชาวบ้านหมู่ 1 ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563.

นางเรณู ธิกุลวงษ์, ประชาชนท้องถิ่นตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2563.

นางลาวัลย์ เต่าทอง, ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2563.

นางสายใจ เรือนใจหลัก, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2563.

นางสาวเบญจวรรณ กลิ่นเกตุ, ชาวบ้านหมู่ 5 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563.

นางสาวเพ็ญพิชชา บุญธรรม, ข้าราชการครูโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2563.

นางสาวหทัยา ยศวิชัย, นักเรียนโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.

สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563

นายชาติชาติ ธรรมโหรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.

สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563.

นายณัฐวุฒิ อุ๋นทร, ประชาชนพื้นบ้าน ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15

สิงหาคม 2563.

นายปรีชา คชวงษ์, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัด

สุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2563.

นายวิชาญ ฉัตรวิโรจน์, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.

สัมภาษณ์.

นายสมเกียรติ นนทช้าง, ชาวบ้านตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15

สิงหาคม 2563.

นายสมาน ปลัดม้า, ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม

2563.

นายสลัก ทองเรือนดี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.

สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563.

นายแสนสุริยา รักเสมอ, อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พ่อ

ขุนผาเมือง เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์.

นายไสว คำพุฒ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.

สัมภาษณ์.

นายอภัย เอียดชูทอง, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชน

จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2563.

พระครูใบฎีกานันทพัทธ์ อภิญาโณ, พระภิกษุวัดไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัด

สุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2563.

พระสมุห์ศุภชัย ภูททจาโร, พระภิกษุสงฆ์วัดโคกคาราม (ดอนคา) ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัด

สุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2563.

2. ภาษาอังกฤษ

(1) Books:

Daft, R.L. *Leadership : Theory and practice*. Forth Worth. TX: Dryen Press, 1999.

Davis and Newstrom. **Human Behavior at Work : Organizational Behavior**. Instructor's Manual, 1985.

Florida, Richard. **The Rise of the Creative Class and how it transforming work, leisure, community, &everyday life**. New York: Basic Book, 2004.

Home Affairs Bureau. **The Hong Kong Special Administrative Region Government**. A Study on Creativity Index, 2005.

Linton, Ralp. **The Study of Man**. New York: D.Appleton Centyry Groups, 1964.

(2) Articles:

Canadian Policy Research Networks. “CPRN A legacy of Citizen Engagement The Society We Want Wraps Up Research” . **The Society We Want Newsletter**. No. 6 (February 2001).

Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. “Rural Participation:Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation” . **In Rural Development Monograph**. No. 2 . The Rural Development Committee Center for International Studies: Cornell University, January 1977.

Manion, J. “ Joy at work: Creating a positive work place” . **Journal of Nursing Administration**. (2003): 151.

Ohmae, Kenichi. “ Leading the World with Unique-New Kyoto Model Recognition of Creativity in Everyday Life” . **GLOCOM PLATFORM**. (March 29, 2004).

WHO/UNICE. **Report of International Conference on Primary Health Care**. (April 1978).

(3) Electronics:

UNCTAD. **The Creative Economy Report 2021**. United Nations. [Online]. Available from: <https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-programme> [31 October 2020].

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

คำชี้แจง : ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงตามหัวข้อความที่ผู้สัมภาษณ์ได้สอบถามซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านเป็นรายบุคคลแต่ประการใด

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล อายุ ปี

สถานภาพ ที่อยู่

..... โทรศัพท์

วุฒิการศึกษา อาชีพ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ชุมชนสร้างสรรค์ หมายถึง ชุมชนที่มีรูปแบบในการบริหารจัดการครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ

1. บทบาทหน้าที่ คือ แบบแผนหรือความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนที่มีต่อบุคคลซึ่งมีตำแหน่งและหน้าที่ ภาระงานที่แตกต่างกัน

2. กระบวนการพัฒนา คือ กิจกรรมเชื่อมโยงที่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัด มีการวัดและขั้นตอนควบคุมอย่างชัดเจน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องมีความจริงใจและจริงจังในการดำเนินการ

4. นโยบายสร้างสรรค์ คือ กิจกรรมอันเกิดจากกระบวนการคิด แรงบันดาลใจ การเรียนรู้สู่ การปฏิบัติในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชน ในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข เข้มแข็ง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน ท่านเข้าใจการพัฒนาชุมชนสู่การ เป็นชุมชนสร้างสรรค์ในหัวข้อต่อไปนี้ ว่าเป็นอย่างไร

1. ชุมชนของท่านมีกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างไร และด้านใดบ้าง

.....

- ด้านเศรษฐกิจ

.....

- ด้านสังคม

.....

- ด้านวัฒนธรรม

.....

- ด้านการเรียนรู้

.....

- ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

.....

2. องค์กรที่ดูแลชุมชนหรือสมาชิกในชุมชนของท่านมีบทบาทอะไรบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

- อบต. / เทศบาล

.....

- กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน.....

- พระสงฆ์.....

- ปราชญ์ท้องถิ่น.....

- เยาวชน.....

3. การมีส่วนร่วมขององค์กรที่ดูแลชุมชนหรือสมาชิกของท่านมีอะไรบ้างหรือไม่ อย่างไร

- อบต. / เทศบาล

- กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน.....

- พระสงฆ์.....

- ปราชญ์ท้องถิ่น.....

- เยาวชน.....

4. หมู่บ้านของท่านมีวิธีการถ่ายทอดวิถีชุมชนอย่างไรบ้าง เช่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

5. แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในหมู่บ้านของท่านมีอะไรบ้าง

- จิตสำนึก.....

.....

.....

- การเรียนรู้.....

.....

.....

- เทคโนโลยี.....

.....

.....

- อื่นๆ.....

.....

.....

6. ปัญหา / อุปสรรคในการพัฒนาการเป็นชุมชนสร้างสรรค์ของหมู่บ้าน / ชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

7. ในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิกของชุมชน (ชุมชนบ้านไผ่ขวาง, ชุมชนบ้านดอนคา) หากมีโอกาสเสนอแนวความคิดการจัดการชุมชนสร้างสรรค์ท่านจะเสนออะไร อย่างไร เช่น สินค้าชุมชน พื้นที่ท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

8. ในชุมชนของท่านได้รับความร่วมมือการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การสร้างเครือข่ายชุมชน จากส่วนราชการ/หน่วยงานภาครัฐเอกชนหรือชุมชนอื่นๆ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

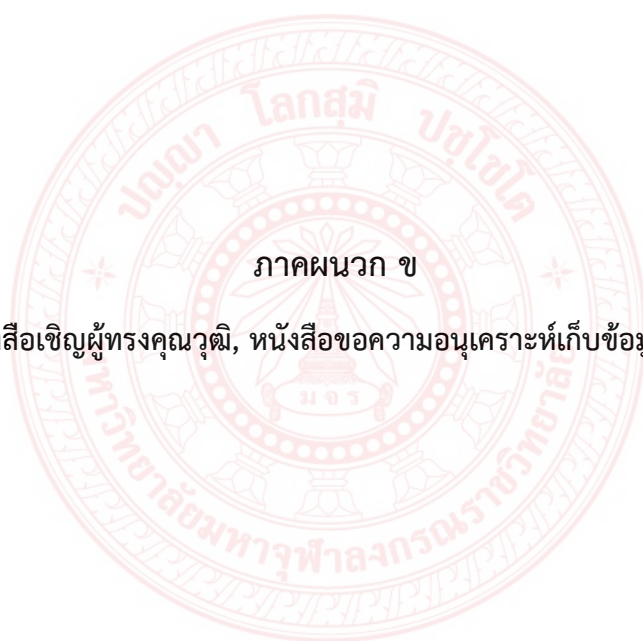
ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย

หัวหน้าโครงการ

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ, หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย

ที่ อว ๘๐๖๖/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๐๐๑

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุเคราะห์ให้บุคลากรของวิทยาลัย เข้าสัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร นายกองคํการบริหารส่วนตำบลดอนคา

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ โดยอาจารย์ ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ได้รับงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ให้วิทยาลัยฯ ดำเนินการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย แผนบูรณาการชุมชนเข้มแข็ง มีพื้นที่การทำวิจัยอยู่ในเขตตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของท่าน ตามความทราบแล้วนั้น

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการทำงานวิจัย ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้อาจารย์ ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย เข้าดำเนินงานประสานงาน ลงพื้นที่ จัดประชุมสัมมนา และทำกระบวนการต่างๆ ของงานวิจัย ในพื้นที่ของท่าน จนครบถ้วนแล้วเสร็จทุกขั้นตอน

เจริญพรมมาเพื่อทราบ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอเจริญพร

(พระครูวิบูลเจตียนุรักษ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ

ติดต่อประสานงาน:

- พระครูวิบูลเจตียนุรักษ์,ดร. ประธานหลักสูตรฯ	โทรศัพท์	๐๘๔ ๕๖๗ ๘๘๘๐
- ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย ส่วนงานวิชาการ	โทรศัพท์	๐๖๒ ๖๙๗ ๘๙๓๒
- สำนักงานวิทยาลัย	โทรศัพท์	๐๙๘ ๙๗๑ ๗๓๔๔

ที่ อวศ๐๖๖/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๐๐๑

เรื่อง ขออนุเคราะห์ให้ช่วยประสานงานผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เจริญพร นายกองคํการบริหารส่วนตำบลตอนคา

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ โดยอาจารย์ ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ได้รับงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ให้วิทยาลัยฯ ดำเนินการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย แผนบูรณาการชุมชนเข้มแข็ง มีพื้นที่การทำวิจัยอยู่ในเขตตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของท่าน ตามความทราบแล้วนั้น

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการทำงานวิจัย ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ช่วยอำนวยความสะดวกเรื่องการประสานงานผู้ให้ข้อมูลวิจัย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของท่านได้แก่

๑. เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าทีเทศบาล จำนวน ๖ ท่าน
๒. ประชาชนในพื้นที่ ๕ ท่าน
๓. อาสาสมัครชุมชน เช่น อสม ๓ ท่าน
๔. ครูและนักเรียน ๖ ท่าน
๕. พระภิกษุ ๒ รูป
๖. ประชาญ์ท้องถิ่น ๓ ท่าน

เพื่อให้ข้อมูลการวิจัย ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ณ วัดโกการาม โดยการจัดประชุมสัมมนา และทำกระบวนการต่างๆ จนครบถ้วนแล้วเสร็จทุกขั้นตอน

เจริญพรมมาเพื่อทราบ และขออนุมัติขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอเจริญพร

(พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ

ติดต่อประสานงาน : - ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย ส่วนงานวิชาการ โทรศัพท์ ๐๖๒ ๖๙๗ ๘๙๓๒
- สำนักงานวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๙๘ ๙๗๑ ๗๓๔๔

ภาคผนวก ค
รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

ภาพการทำความเข้าใจการกรอกแบบสัมภาษณ์ ชุมชนตำบลดอนคา อ.อุ้มทอง

ภาพการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชนตำบลดอนคา

ภาพการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับสมาชิกชุมชนตำบลดอนคา

ภาพการกรอกแบบสัมภาษณ์ของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลดอนคา

ภาพการสัมภาษณ์พระสงฆ์วัดไผ่ขวาง อำเภอมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพการสัมภาษณ์ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง

ภาพการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์ สำนักงานพัฒนาชุมชน
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพการสัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง

ภาพการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนาการชำนาญการจังหวัด

ภาพการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย

1. กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน 10 คน

- 1) พระสมุห์ศุภชัย ภาททจาโร พระภิกษุวัดโมคคาราม (ดอนคา) ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) พระครูใบฎีกานันทพัชร อภิญาโณ พระภิกษุวัดไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
- 3) นายสมาน ปลัดม้า ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 4) นางจันทร์เพ็ญ สุวรรณคร ข้าราชการครูโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 5) นางกฤษณา เวียงนนท์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
- 6) นางสาวเพ็ญพิชชา บุญธรรม ข้าราชการครูโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
- 7) นายสลัก ทองเรือนดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 8) นายชาติชาติ ธรรมโหรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 9) นายปรีชา คชวงษ์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
- 10) นายวินิจฉัย วิชัยยันต์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

2. กลุ่มสมาชิกบุคคลในชุมชน 8 คน

- 1) นางสาวหทัยา ยศวิชัย นักเรียนโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) นายณัฐวุฒิ อุ๋นทร ปราชญ์พื้นบ้านตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 3) นางบังอร นนท์แก้ว ชาวบ้านหมู่ 1 ชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 4) นางธัญญรัตน์ พิมพ์พันธุ์ดี อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

5) เด็กชายธนากร เปี้ยจันทิก นักเรียนโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

6) นางทองย้อย ขาวพ่อง ปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

7) นางสาวเบญจวรรณ กลิ่นเกตุ ชาวบ้านหมู่ 5 ชุมชนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

8) นางลาวัลย์ เต่าทอง ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

3. บุคลากรจากองค์กรภายนอกชุมชน 4 คน ทั้ง 2 แห่ง

1) นายสุภาพ สุขแก้ว พัฒนาการชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานพัฒนา ชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี

2) นายอภัย เอียดชูทอง หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

3) นางกิตติมา ตั้งตระกูล ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

4) นางสาวใจ เรือนใจหลัก นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 26 คน

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

แบบรายงานผลสัมฤทธิ์โครงการวิจัยประจำปี 2563

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ชื่อโครงการ การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
แผนงานวิจัย แผนบูรณาการชุมชนเข้มแข็ง
2. ชื่อหัวหน้า ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย สังกัด วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
โทรศัพท์ 062 697 8932 อีเมล f.penphan@gmail.com งบประมาณ 130,000 บาท
ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี
3. แพลตฟอร์มตามยุทธศาสตร์ อววน.....(มี 1-4 Platform)
โปรแกรมตามยุทธศาสตร์ อววน.....(ตอนขอทุน 1-16 P)
4. พื้นที่ทำวิจัย (ระบุ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
1. ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
2. ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
5. พื้นที่ใช้ประโยชน์
ตำบลดอนคา ตำบลไผ่ขวาง ตำบลท่าเสด็จ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
6. ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล (จำนวนไม่เกิน 1 หน้า)

การสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม ชุมชน ความมั่นคง ประชาชนต้องมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ต้องมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการและพันธกิจ สำหรับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การพัฒนาชุมชนต้องมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนพร้อมกับส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถของเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพรวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

การพัฒนาเมืองในปัจจุบันเกิดจากประชากรที่อยู่อาศัยภายในเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยิ่งเมืองมีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากเท่าใดก็จะทำให้เมืองนั้นมีการพัฒนาเมืองมากขึ้น

เท่านั้น ทั้งในด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ประเทศไทยได้มีแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของคนที่อยู่อาศัยจะเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของเมืองได้เป็นอย่างดี การเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้วย

กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้นๆ และต้องประกอบไปด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม มีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าคนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองเป็นพื้นที่ของความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคมเมือง และเป็นปัจจัยในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์นั้น ประกอบขึ้นจากความร่วมมือในหลากหลายภาคส่วน ทั้งรัฐบาลหน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงปัจจัยบางส่วนเท่านั้นที่จะช่วยประกอบเมืองสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรม

ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินการจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งมีพื้นที่ความรับผิดชอบขนาดใหญ่ไม่สามารถขับเคลื่อนแนวความคิดชุมชนสร้างสรรค์ได้ครอบคลุมทั่วประเทศ การสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้คนเห็นรากเหง้าของตนเอง เกิดสำนึกความเห็นคุณค่าความภูมิใจและศักดิ์ศรีของสิ่งที่ตนเองมีอยู่ที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น ความภูมิใจนี้ทำให้คนเรามีความเชื่อมั่นในตัวเองว่ามีของดีอยู่

7. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- 2) เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

8. ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตเนื้อหา โครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” เป็นการการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความเป็นมาของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ประวัติศาสตร์

ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน เพื่อนำไปสู่การยกระดับทุนสังคมทั้งที่อยู่ในตัวคนและกระจายอยู่ในสถานที่ต่างๆ อันมีองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1.ทุนมนุษย์ด้านการเรียนรู้ 2.ทุนสังคมด้านจิตอาสา 3.ทุนวัฒนธรรมด้านความร่วมมือ 4.ทุนทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว และ 5.ทุนเทคโนโลยีด้านสารสนเทศ

ขอบเขตพื้นที่/องค์กร ผู้วิจัยคัดเลือกเมือง ย่าน และชุมชนเมืองที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาชุมชนเมืองสร้างสรรค์ที่เหมาะสม และเป็นเมืองหรือชุมชนที่มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัยอย่างน้อย 2 แห่ง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือพื้นที่ตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในที่แตกต่างกันประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน ลักษณะการศึกษาจะวิเคราะห์ภาพรวมของจังหวัดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพ และการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาตามลักษณะอัตลักษณ์ของสถานที่ จากนั้นจึงศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่ในชุมชนเมืองของแต่ละจังหวัด ซึ่งชุมชนเมืองที่คัดเลือกมานี้ถูกคัดเลือกจากกระทรวงพาณิชย์ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทั้งหมด 30 จังหวัด โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเบื้องต้นแบบตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเมืองที่มีต้นทุนและปัญหาทางวัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว หรือสินค้าที่มีเอกลักษณ์และเมืองที่มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ ที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน แต่ในการศึกษารั้งนี้ได้คัดเลือกมา 3 พื้นที่ในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อเป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษา ได้แก่

1. ชุมชนบ้านดอนคา อำเภอดูหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 คน
2. ชุมชนบ้านไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 คน

โดยผู้วิจัยศึกษาเฉพาะพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีการกระจุกของกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามดัชนีชี้วัดความเป็นชุมชนเมืองสร้างสรรค์เพราะเมืองสร้างสรรค์เกิดจากการรวมของย่านสร้างสรรค์หลายย่านเข้าด้วยกัน และย่านสร้างสรรค์เกิดจากการรวมของชุมชนเมืองสร้างสรรค์หลายชุมชนเมืองเข้าด้วยกันดังนั้นชุมชนเมืองจึงมีอยู่ทั้งในย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์

ขอบเขตประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูล

1. **ประชากร** ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดูหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 รูป/คน และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 รูป/คน

2. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย

1. **กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน 10 คน**

1) พระสมุห์ศุภชัย ภูททจาโร พระภิกษุวัดโมศคาราม (ดอนคา) ตำบลดอนคา อำเภอดูหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี

2) พระครูใบฎีกานันทพัชร อภิญาโณ พระภิกษุวัดไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

3) นายสมาน ปลัดม้า ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

4) นางจันทร์เพ็ญ สุวรรณคร ข้าราชการครูโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

5) นางกฤษณา เวียงนนท์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

6) นางสาวเพ็ญพิชชา บุญธรรม ข้าราชการครูโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

7) นายสลัก ทองเรือนดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

8) นายชาติชาติ ธรรมโหรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

9) นายปรีชา คชวงษ์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

10) นายวินิจฉัย วิชัยยันต์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

2. กลุ่มสมาชิกบุคคลในชุมชน 8 คน

1) นางสาวหัตยา ยศวิชัย นักเรียนโรงเรียนดอนคาวิทยา ตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

2) นายณัฐวุฒิ อุ่นทร ปราชญ์พื้นบ้านตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

3) นางบังอร นนท์แก้ว ชาวบ้านหมู่ 1 ชุมชนตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

4) นางธัญญรัตน์ พิมพ์พันธุ์ดี อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลดอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

5) เด็กชายธนกร เปียจันทิก นักเรียนโรงเรียนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

6) นางทองย้อย ชาวผ่อง ปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

7) นางสาวเบญจวรรณ กลิ่นเกตุ ชาวบ้านหมู่ 5 ชุมชนไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

8) นางลาวัลย์ เต่าทอง ประธานสภาสตรีตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

3. บุคลากรจากองค์กรภายนอกชุมชน 4 คน ทั้ง 2 แห่ง

1) นายสุภาพ สุขแก้ว พัฒนาการชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานพัฒนา ชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

2) นายอภัย เอียดชูทอง หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

3) นางกิตติมา ตั้งตระกูล ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

4) นางสาวใจ เรือนใจหลัก นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 26 คน

9. วิธีดำเนินการวิจัย

1) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากหนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารราชการ และเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่จะทำให้เกิดชุมชนสร้างสรรค์ ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีเมืองสร้างสรรค์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองสีเขียว

2) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในภาคสนามด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ คือ

2.1 การสังเกต เป็นการเตรียมพร้อมก่อนลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสำรวจสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ บริบทของความเป็นชุมชนและความเป็นไปในการขับเคลื่อนชุมชน กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน สันทนากับสมาชิกในชุมชนถึงสภาพโดยรวมและการปรับประยุกต์รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตว่าเป็นอย่างไร และมีแนวโน้มไปในทิศทางใด

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้จัดประชุมสัมมนาให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนและผู้ให้ข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยเป็นชุดสัมภาษณ์ เพื่อใช้สัมภาษณ์กับสมาชิกในชุมชนเป้าหมายทั้ง 2 ชุมชน จำนวน 26 รูป/คน ได้แก่ ชุมชนบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนบ้านไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมือง

สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับการขอสัมภาษณ์แบบเจาะจงรายบุคคลเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกสำหรับการจัดประชุมที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งหนังสือขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ซึ่งการสัมภาษณ์นั้นมีทั้งให้กรอกแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง การใช้เครื่องบันทึกเสียง และภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วย

3) วิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์ห้บทบาหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย จากกรณีศึกษาพื้นที่ ชุมชนบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนบ้านไผ่ขวาง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

4) สรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ห้บทบาหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

10. ผลการศึกษา (ตาม วัตถุประสงค์ และ Key Results (KRs) ของแต่ละแผนงาน)

นักวิจัยให้สรุปผลการศึกษตามวัตถุประสงค์จากบทคัดย่อหรือบทที่ 5 และว่าได้ผลอย่างไรในช่อง KRs ที่เคยระบุตอนขอทุนวิจัย

โปรแกรม ววน.		แผนงาน		ผลงานที่เกิดขึ้นจริง
วัตถุประสงค์	KRs (ได้อะไร)	Obj.	KRs	
ข้อ 1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย	ได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน	ทฤษฎีและภาคสนาม	จากการศึกษาข้อมูลและผลการลงภาคสนาม	บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน 2. สมาชิกชุมชน 3. องค์กรภายนอกชุมชน
ข้อ 2. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย	ได้นำรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกระบวนการชุมชน จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ	ข้อมูลจากการลงภาคสนามเทียบเคียงกับทฤษฎี	นำแนวคิดลงสู่ภาคสนามปรับปรุงให้เข้ากับบริบทชุมชน	เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นนำไปขยายผลในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนสร้างสรรค์ใน 2 มิติคือ 1) เพื่อพัฒนา

โปรแกรม ววน.		แผนงาน		ผลงานที่เกิดขึ้นจริง
วัตถุประสงค์	KRs (ได้อะไร)	Obj.	KRs	
				กระบวนการของชุมชน สร้างสรรค์สู่ความ เข้มแข็ง 2) นำไปใช้ ประกอบการเรียนการ สอนในสถานศึกษาและ ประชาชนทั่วไปพร้อม แผนบูรณาการชุมชน เข้มแข็งเชื่อมโยงอัต ลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถ พัฒนาเศรษฐกิจฐาน รากของชุมชนอย่าง ทั่วถึง
ข้อ 3. เพื่อเสนอ แนวทางการพัฒนา กระบวนการสร้าง ชุมชนสร้างสรรค์ใน สังคมไทย	ได้นำเสนอแนว ทางการพัฒนา กระบวนการสร้าง ชุมชนสร้างสรรค์ได้ เป็นรูปธรรม	จากการ สรุปผล การศึกษา งานวิจัย	แนวทางการ พัฒนา กระบวนการ สร้างชุมชน สร้างสรรค์	นำชุดความรู้ไปสู่ กระบวนการสร้างชุมชน สร้างสรรค์ที่เป็นมรดก ตกทอดมาจากบรรพ บุรุษในท้องถิ่น ซึ่ง นำไปสู่การสร้างความ ร่วมมือเชิงเครือข่าย ภาคประชาสังคมเพื่อ นำเข้าสู่ชุมชนเข้มแข็ง อีกทั้งชุดความรู้ดังกล่าว เป็นข้อมูลสำคัญในการ ขับเคลื่อนนโยบาย ภาครัฐระดับท้องถิ่นที่ สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภายใต้กรอบแนวคิด ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

11. ผลที่เกิดขึ้นจริง (Output)

ให้ระบุผลงานที่เกิดขึ้น เช่น การพิมพ์ในวารสาร การประชุม หรือผลิตภัณฑ์

ผลที่เกิดขึ้นจริง	หน่วยนับ	รายละเอียด/หลักฐาน
1.บทความวิชาการ - ระดับชาติ - นานาชาติ	1 เรื่อง	เรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วม
2.ผลิตภัณฑ์ - ระดับภาคสนาม - ระดับห้องปฏิบัติการ	1 ต้นแบบ	ภาพถ่ายผลิตภัณฑ์ งานศิลปะ
3. วิดีทัศน์ผลงาน	1 เรื่อง	รายละเอียด 5 นาที
Outcome เช่น การมีชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม/		ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ และดำเนินการลงพื้นที่สำรวจ ข้อมูลเชิงกายภาพ และสนทนา กับสมาชิกในชุมชน เก็บข้อมูล ต่างๆ ด้วยตนเอง โดยใน เบื้องต้นผู้วิจัยได้เข้าพบผู้ให้ ข้อมูลที่อยู่ในภาครัฐ (กำนัน นายกองค์การบริหารส่วน ตำบล เป็นต้น) และภาค ประชาชนที่เป็นตัวแทน (Key Information) ในชุมชน เพื่อ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย นี้ หลังจากนั้นก็ได้นัดหมาย จัดการประชุมเพื่อสอบถาม ข้อมูลวิจัย และรวบรวมข้อมูล ให้ครอบคลุมในทุกด้าน ซึ่ง ข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลที่ จำเป็นโดยใช้วิธีเก็บรวบรวม ข้อมูล/การดำเนินการที่ หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูล

ผลที่เกิดขึ้นจริง	หน่วยนับ	รายละเอียด/หลักฐาน
		และแนวปฏิบัติให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย เช่น 1. การจัดทำชุดความรู้ 2. การจัดทำสื่อถ่ายทอด เทคโนโลยี 3. เอกสารแผ่นพับชุดความรู้
Impact ผลงานวิจัยส่งผลให้มีการขยายผลในระดับ ท้องถิ่น/ระดับชาติ/นานาชาติ		สมาชิกในชุมชนเกิดการตื่นตัว รับองค์ความรู้ใหม่ และพร้อม เปิดใจแลกเปลี่ยนประสบ- การณ์ สมาชิกในชุมชนทั้ง 2 แห่ง พร้อมใจนำแนวทางการ พัฒนาชุมชนไปใช้ในการปฏิบัติ กับชุมชนของตนเองต่อไป

12. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ให้อธิบายว่าเอาไปใช้ประโยชน์อย่างไร กับใคร/องค์กรไหน

ด้าน	โดยองค์กรองค์การบริหารส่วน ตำบล	ใช้อย่างไร
นโยบาย	สร้างเกณฑ์เพิ่มเติมโดยการ วางแผนไว้เป็นแนวทางการ ปฏิบัติ เช่น ขั้นตอนการมีส่วน ร่วมทั้ง 5 ขั้นตอน	ใช้ในการทำกิจกรรม/โครงการ ของ อบต. ร่วมกับสมาชิกใน ชุมชน
สังคม	ใช้หลักการสร้างความสัมพันธ์ และชุมชนสีเขียว	ขอความร่วมมือ ให้ร่วม กิจกรรม กำหนดบทบาท ร่วมกัน เช่น จัดกิจกรรมวัน สงกรานต์ วันลอยกระทง
เศรษฐกิจ	ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วม พัฒนาสินค้าชุมชนร่วมกับ หน่วยงานภายนอก	แปรรูปสินค้าจากทรัพยากร- ธรรมชาติในชุมชน

ด้าน	โดยองค์กรองค์การบริหารส่วน ตำบล	ใช้อย่างไร
วิชาการ	จัดทำคู่มือชุมชนสร้างสรรค์	แจกจ่ายให้กับสมาชิกในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13. สรุป (นำมาจากบทที่ 5 ได้ ไม่เกิน 1 หน้า)

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” สรุปผลตามประเด็นสำคัญของวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ว่า การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย มีรายละเอียดดังนี้

ชุมชนตำบลดอนคา อำเภ่อู้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและศรัทธาในรากเหง้าและบรรพบุรุษของตน ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตน ดังนั้น การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปเพราะความสัมพันธ์ญาติพี่น้อง มีวัฒนธรรมเหมือนกัน ประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายเหมือนกัน การกินอยู่เหมือนกัน ความร่วมใจหรือเป็นชุมชนที่มีจิตอาสาอย่างสูง กิจกรรมต่างๆ จึงเป็นไปด้วยความสัมพันธ์อันดีของชุมชน เมื่อชุมชนมีการพัฒนาทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สมาชิกของทั้ง 2 ชุมชน ก็เรียนรู้ที่จะใช้เครื่องมือชิ้นใหม่ในการติดต่อสื่อสาร หรือเพื่อเพิ่มช่องทางการหารายได้ในการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ และที่สำคัญทั้ง 2 ชุมชนนี้รักธรรมชาติ ต้นไม้ ดอกไม้ ไม่ทำลายป่าไม้ที่มี และพยายามปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นหรือทนแทนอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามทั้ง 2 ชุมชน แม้ว่าจะมีชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน แต่แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนยังแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย ชาวลาวเวียงอุ้อทองทำการทอผ้าลาวลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาวเวียงเพื่อจำหน่าย และยังแปรรูปผ้าทอเป็นกระเป๋า หมวก ยามรองเท้าแตะ ที่รองแก้ว ม่าน ในขณะที่ลาวเวียงบ้านไผ่ขวาง ไม่นิยมให้ผู้อื่นสวมใส่เสื้อผ้าหรือแต่งกายเหมือนตนเอง จึงทอผ้าไว้เพื่อสวมใส่ และเพื่อเรียนรู้เท่านั้น หรือแม้แต่เรื่องอาหารการกิน ชุมชนลาวเวียงดอนคาจะมีการประยุกต์อาหารการกินให้ทันสมัยทั้งรูปลักษณ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่าย แต่ชาวลาวเวียงไผ่ขวางจะจะถือศักดิ์ความเป็นเชื้อสายลาวเจ้า จึงผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาและอนุรักษ์ไว้ในแบบนั้น ๆ จึงมีสินค้าในชุมชนไม่หลากหลายมากนัก

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ทั้ง 2 ชุมชนคือ ชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นผู้ที่มี บทบาท แบบแผน มีพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละบุคคล¹ เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อตัวผู้นำชุมชน เต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังว่า ผู้นำชุมชนของตนจะเป็นต้นแบบที่ดี และสามารถนำพาภารกิจต่างๆของชุมชนไปด้วยความสำเร็จ ยุติธรรม โปร่งใส และจริงใจกับสมาชิกในชุมชนอย่างจริงใจ แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวัง และสามารถยกระดับเป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

2) การทำหน้าที่ของจิตอาสา นั้น เป็นเรื่องจิตสำนึก จิตใจ และความศรัทธา เพราะการออกมาทำงานสาธารณประโยชน์ของจิตอาสา มักไม่มีค่าตอบแทน แต่ยังคงเสียสละเวลามาเข้าร่วมกิจกรรม ตั้งแต่การเสนอความคิดเห็น วางแผน ตลอดจนร่วมลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า กลุ่มจิตอาสา นี้พร้อมจะเป็นฝ่ายปฏิบัติเพื่อให้เกิดกระบวนการของการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะการมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของกระบวนการพัฒนา² ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน และเพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

3) การทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดนั้น ทำงานด้วยจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม และเสียสละ หรือด้วยจิตอาสา ที่เข้าไปร่วมช่วยคิด ช่วยแนะนำ ช่วยวางแผน ช่วยลงมือทำ และช่วยขยาย ครอบคลุมทั้งกระบวนการของแต่ละกิจกรรม เพราะการพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากที่เคยเป็นอยู่เดิมให้ไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้³ ทั้งนี้หน่วยงานพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือกับส่วนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ กลุ่มพัฒนาชุมชนจังหวัดนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้านย่อมเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน เพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในที่สุด

¹ นฤมล วรรณเศรษฐี, “ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547), หน้า 18.

² ปาริชาติ วยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2543), หน้า 138-139.

³ สัณญา สัณญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 10.

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ทั้ง 2 ชุมชนคือ ชุมชนตำบลตอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1) สรุปผลบริบทของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

การศึกษาบริบทกับวิถีชีวิตของแต่ละหมู่บ้านเป็นแบบ มีวิธีการทำงานอย่างไรซึ่งจะเห็นความแตกต่างของแต่ละหมู่บ้านซึ่งเวลาวางจะไม่ตรงกัน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจโดยการเชิญผู้นำหมู่บ้านมาพูดคุยกันก่อน อธิบายเรื่องหลักการและเหตุผลในกิจกรรมต่างๆ ทำเพื่ออะไร ประชาชนจะได้ประโยชน์อะไร โดยการสื่อสารระดับหมู่บ้านให้เข้าใจและไปช่วยแจ้งไปวางแผนโดยมีปฏิทินการทำงานที่ชัดเจนจนถึงปีงบประมาณว่าจะดำเนินกระบวนการอย่างไร โดยเฉพาะการวางแผนให้ตรงกับความพร้อมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเวลา ความต้องการ ก็จะเกิดความร่วมมือกัน แต่ถ้าเป็นลักษณะสั่งการหรือทำหนังสือไปก็จะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรเพราะเขาจะไม่เข้าใจในรายละเอียดเท่าที่ควร การเข้าไปพูดคุยและร่วมกันวางแผนจะมีผลตอบรับดีกว่าการทำหนังสือสั่งการเพราะมีการแลกเปลี่ยนพูดคุยในรายละเอียดและข้อสงสัย โดยส่วนสำคัญที่สุดคือการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตนเอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ความหลากหลายรวมถึงกิจกรรมที่เสริมสร้างบรรยากาศการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชน การสร้างแรงบันดาลใจ กิจกรรมที่เป็นการเพิ่มรายได้ และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์เข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์ พัฒนาชุมชน เกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อยอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง และตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืนต่อไป

2) สรุปผลวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบลตอนคา และตำบลไผ่ขวาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านได้นำมาต่อยอดองค์ความรู้เดิมมาถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนกับทางราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่หลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทั้งการต่อยอดแนวคิดและการนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีกรอบระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์

อักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนสามารถต่อยอดและสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงประสานงานจัดการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนต่อไป

14. อภิปรายผล (ไม่เกิน 1 หน้า)

ในการวิจัยเรื่องวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นความสำคัญในการวิจัยที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลของการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยทำการศึกษาวิจัย 2 ชุมชนที่มีความใกล้เคียงกันทั้งทางด้าน ภาษา วัฒนธรรม อัตลักษณ์และเอกลักษณ์เพื่อให้เห็นความแตกต่างของการสร้างสรรค์ชุมชนและเห็นความสัมพันธ์ที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรค์ของชุมชนทั้งกระบวนการ การบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาทั้งทางด้านทักษะ แนวคิด การสร้างสรรค์ การแข่งขัน การอนุรักษ์ต่อยอดจุดแข็งสู่ชุมชนต้นแบบการสร้างสรรค์ในสังคมไทย และยกระดับเศรษฐกิจชุมชนก่อให้เกิดการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนโดยทำการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” ของตำบลดอนคาและตำบลไผ่ขวาง จากการศึกษาวิจัยและลงไปสำรวจสัมภาษณ์ข้อมูลทั้งสองพื้นที่พบว่า ทั้งสองพื้นที่ที่มีความใกล้เคียงกันคือ มีพื้นฐานทางด้านภาษาเดียวกัน โครงสร้างทางสังคมเหมือนกัน คือมีความใกล้ชิดกันแบบเครือญาติและการรวมกลุ่มทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประเพณี การจัดการสาธารณประโยชน์ การร่วมมือร่วมใจดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1) บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ชุมชนตำบลดอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและศรัทธาในรากเหง้าและบรรพบุรุษของตน ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตน ดังนั้น การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปเพราะความสัมพันธ์ญาติพี่น้อง มีวัฒนธรรมเหมือนกัน ประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายเหมือนกัน การกินอยู่เหมือนกัน ความร่วมใจหรือความมีจิตอาสาจึงเป็นไปด้วยความสัมพันธ์อันดีของชุมชน เมื่อชุมชนมีการพัฒนาทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สมาชิกของทั้ง 2 ชุมชน ก็เรียนรู้ที่จะใช้เครื่องมือชิ้นใหม่ในการติดต่อสื่อสารหรือเพื่อเพิ่มช่องทางการหารายได้ในการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ และที่สำคัญทั้ง 2 ชุมชนนี้รักธรรมชาติ ต้นไม้ ดอกไม้ ไม่ทำลายป่าไม้ที่มี และพยายามปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นหรือทนทนอยู่เสมอ ทั้ง 2 ชุมชน แม้ว่าจะมีชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน แต่แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนยังแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย ชาวลาวเวียงอุ้มทองทำการทอผ้าลาวดลลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาวเวียง

เพื่อจำหน่าย และยังแปรรูปผ้าทอเป็นกระเป๋า หมวก ยาม รองเท้าแตะ ที่รองแก้ว ม่าน ในขณะที่ลาวเวียงบ้านไผ่ขวาง ไม่นิยมให้ผู้อื่นสวมใส่เสื้อผ้าหรือแต่งกายเหมือนตนเอง จึงทอผ้าไว้เพื่อสวมใส่ และเพื่อเรียนรู้เท่านั้น หรือแม้แต่เรื่องอาหารการกิน ชุมชนลาวเวียงดอนคาจะมีการประยุกต์อาหารการกินให้ทันสมัยทั้งรูปลักษณ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่าย แต่ชาวลาวเวียงไผ่ขวางจะถือศักดิ์ความเป็นเชื้อสายลาวเจ้า จึงผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาและอนุรักษ์ไว้ในแบบนั้น ๆ จึงมีสินค้าในชุมชนไม่หลากหลายมากนักทำความเข้าใจและชี้ให้เห็นประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจะทำให้เกิดความเข้าใจและร่วมมือปฏิบัติโดยไม่มีข้อขัดแย้งซึ่งทั้งสองชุมชนในประเด็นด้านจิตอาสาจะไม่มี ความแตกต่างกัน

2) บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

2.1 กลุ่มองค์กรในชุมชน ส่วนมากจะเน้นไปทางการประสานงานกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและระดับจังหวัดในการจัดกิจกรรมและเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาทั้งสาธารณประโยชน์ในพื้นที่และนอกพื้นที่ในการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนโดยจะเน้นการพูดคุยมากกว่าการสั่งการและชี้ให้เห็นประโยชน์ของกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านวัฒนธรรมหรือกิจกรรมอื่น ๆ ส่วนมากจะสื่อสารผ่านหอกระจายเสียงเพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้รับทราบร่วมกัน

2.2 กลุ่มสมาชิกชุมชน จะมีแกนนำคอยประสานงานกับกลุ่มอื่น ๆ เมื่อมีกิจกรรมทุกครั้งในพื้นที่หรือในบริเวณชุมชนของตนเองเพื่อให้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมไปแจ้งให้สมาชิกในชุมชนทราบรายละเอียดต่อจากผู้นำชุมชนที่ได้มีการประกาศผ่านหอกระจายเสียง สมาชิกจะมีการเลือกแกนนำที่มีความคล่องตัวในการทำงานและเข้าระบบการประสานงานกับหน่วยงานของทางราชการและผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่จะเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ทั้งทางผู้นำชุมชนจัดและทั้งหน่วยงานราชการ นอกจากนั้นยังมีการรับสมัครจิตอาสาเพิ่มขึ้นตลอดทำให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น

2.3 กลุ่มส่วนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี เน้นหนักในด้านการส่งเสริม การจัดการความรู้ การสร้างความเข้าใจ โดยมีโครงการเข้ามาสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นโครงการโคกหนองนา โครงการอนุรักษ์การนุ่งห่มผ้าพื้นถิ่น การวางแผนโดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเน้นการพูดคุยเป็นหลักมากกว่าการสั่งการ ทั้งกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะและส่งเสริมรายได้ เช่น การเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นถิ่นจากหน่วยงานพัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุนวางแผนการบริหารจัดการในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและความต้องการของตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนตลอดจนช่องทางการตลาดโดยมีนักการตลาดเข้ามาแนะนำส่งเสริมการใช้ช่องทางการตลาดผ่านระบบออนไลน์ให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้นำเสนอผลงานที่

เป็นผลผลิตของกลุ่มในชุมชนผ่านช่องทางของออนไลน์ของหน่วยงานเป็นการเปิดตลาดของชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนได้เชื่อมต่อบริบทสารสนเทศของหน่วยงานโดยให้ผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาใช้ระบบสารสนเทศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจะได้รับข้อมูลข่าวสารและติดตามข่าวสารต่าง ๆ

3) การเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบลดอนคาและตำบลไผ่ขวาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านได้นำมาต่อยอดองค์ความรู้เดิมมาถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนกับทางราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่หลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทั้งการต่อยอดแนวคิดและการนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและต้นตอกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีกรอบระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนสามารถต่อยอดและสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงประสานงานจัดการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนต่อไป

15. การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์

นำเสนอบทความวิจัย แผ่นพับองค์ความรู้ สื่อวิดีโอ

16. เอกสารอ้างอิง

- นฤมล วรรณเศรษฐี, “ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดไชยมงคล อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547), หน้า 18.
- ปาริชาติ วัยเสถียร และคณะ, *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2543), หน้า 138-139.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *การพัฒนาชุมชน*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 10.

ประวัติผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการวิจัย

- (1) ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย
(ภาษาอังกฤษ) Dr. Penphan Fuangfooloy
- (2) เกิด -
- (3) ประวัติการศึกษา พธ.ด. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2559
บธ.ม. (การตลาดและการจัดการ) มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น พ.ศ. 2553
ศ.บ. (เศรษฐศาสตร์การคลัง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2538
- (4) ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- (5) ประสบการณ์ทำงาน
- ด้านธุรกิจ
- ปี 2533 – 2537 หัวหน้าฝ่ายขายและการตลาด บริษัท นาโตโก้ (ประเทศไทย) จำกัด
- ปี 2542 – ปัจจุบัน กรรมการบริหาร บริษัท ตรีบุตรวดี เพอร์ติไลฟ์เซอร์ แอนด์ ชายน์ จำกัด
- ปี 2552 – ปัจจุบัน กรรมการบริหาร บริษัท ไทย ซินเธีย คอนซัมมิท จำกัด
- สายวิชาการ
- พ.ศ.2557 – ปัจจุบัน
- อาจารย์ประจำหลักสูตร และรับผิดชอบการสอนในรายวิชาปริญญาตรี
 - 1. วิชาตรรกศาสตร์เบื้องต้น มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
 - 2. วิชาปรัชญาเบื้องต้น มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
 - 3. การบริหารจัดการงบประมาณ มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
 - 4. มนุษย์กับการบริหารจัดการ มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
 - 5. การจัดการเชิงกลยุทธ์ มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
 - 6. เทคนิคการศึกษาระดับอุดมศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
 - 7. ปรัชญาการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

8. ศาสนาทั่วไป มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
9. เศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
- รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

(6) ผลงานทางวิชาการ (พ.ศ. 2561 – ปัจจุบัน)

งานวิจัย

1. ดร.นคร จันทราช , ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2559) “การศึกษาเชิงประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมของวัยรุ่น จังหวัดอุบลราชธานี” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
2. พระมหานันทกรณ ปิยาภาณี , ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2559) “พุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทย” วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IBSC) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
3. พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผศ.ดร. , ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2560) “การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
4. ผศ.ดร.สีป้งมณฑล ป้องภา, ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2560) “ศึกษาบท 150 ข้อ ในสมณวรรค ดิโกนิบาตร อังคุตตรนิกาย : ศึกษาวิเคราะห์และตีความ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.

บทความวิชาการ

1. บทความวิชาการ เรื่อง ความเสมอภาคทางเพศในทัศนะของมิเชล ฟูโกต์ : เพศวิถี (Michel Foucault 's Gender Equality Concept : Transgender)
ปีที่ตีพิมพ์ 2561
แหล่งที่ตีพิมพ์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม
ชื่อวารสาร การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
2. บทความวิชาการ เรื่อง The Roles of Sangha Administrators : Operational to Thailand 4.0
ปีที่ตีพิมพ์ 2561
แหล่งที่ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร
ชื่อวารสาร วารสารศิลปากรปริทรรศน์

3. บทความวิชาการ เรื่อง นักไม่มีชน คนไม่มีการศึกษา ไปสู่จุดสูงสุดไม่ได้
ปีที่ตีพิมพ์ 2561
แหล่งที่ตีพิมพ์ รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิม
พระเกียรติ จังหวัดน่าน
ชื่อวารสาร การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในยุค
Thailand 4.0
4. บทความวิชาการ เรื่อง Buddhist Ethics and Surrogate Problem in the Present
Thai Society.
ปีที่ตีพิมพ์ 2562
แหล่งที่ตีพิมพ์ SOSHUM Jurnal Sosial dan Humaniora Volume 9, Number 1,
2019 ISSN. 2088-2262 e-ISSN. 2580-5622 ประเทศอินโดนีเซีย
ชื่อวารสาร Journal of Social Sciences and Humanities
5. บทความวิชาการ เรื่อง การศึกษาสร้างคน คนสร้างประเทศชาติ (Education makes
man ; man makes nation)
ปีที่ตีพิมพ์ 2563
แหล่งที่ตีพิมพ์ มจร วิทยาเขต สุรินทร์
ชื่อวารสาร การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ 1 เรื่อง “พุทธบูรณา
การ อารยธรรมวนัมทองแหวกสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน”
6. บทความวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อการ
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน (A Critical Study of the Cultural Tourism
Identity for Sustainable Tourism in Mae Hong Son Province)
ปีที่ตีพิมพ์ 2563
แหล่งที่ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม
ชื่อวารสาร วารสารพุทธมคค์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 หน้า 1-14.

2) ประวัติผู้ร่วมวิจัย 1

1. ชื่อ (ภาษาไทย) พระครูวิบูลเจตียนุรักษ์,ดร. (ประไพ ปุณณกาโม)
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phrakhru Wiboonjetianurak Dr. (Prapai Punyakamo)

2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. ผลงานทางวิชาการ (พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน)

บทความทางวิชาการ

พ.ศ. 2559	“Readiness of Hierarch Administrators for International Dhamma Teaching Hub of AEC Case : Suphan Buri Province, Thailand” วารสาร E-Journal, Silpakon University หน้า 105-122
พ.ศ. 2562	“ความเสมอภาคทางเพศในทัศนะของ มิเชลล์ ฟุกุโด้” วารสารพุทธปัญญา
พ.ศ. 2562	“รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของสถานศึกษา” วารสารนครน่านเฉลิมพระเกียรติ หน้า 654

3) ประวัติผู้ร่วมวิจัย 2

1. ชื่อ (ภาษาไทย) พระมหาสมมาส ชุตินนโต
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Sommart Pongsuphan
2. วัน เดือน ปี เกิด -
3. ภูมิลำเนา อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
4. สถานที่อยู่ปัจจุบัน วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร 249 หมู่ 2 ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72000

3. ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2542 สอบได้นักธรรมชั้นเอก
- พ.ศ. 2543 สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค
- พ.ศ. 2553 ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2555 ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยปทุมธานี

4. ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2543 - ปัจจุบัน ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และธรรมศึกษา
- พ.ศ. 2550 - ปัจจุบัน พระวิทยากรโครงการอบรมก่อนสอบนักธรรมชั้นโท - เอก
- พ.ศ. 2552 อาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยวิทยบริการวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2555 - ปัจจุบัน อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วย
วิทยบริการวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตรบัณฑิต

5. ตำแหน่ง

- พ.ศ. 2543 เลขานุการเจ้าคณะตำบลบางตาเถร
- พ.ศ. 2547 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไผ่โรงวัว
- พ.ศ. 2552 เลขานุการเจ้าคณะตำบลศรีสำราญ
- พ.ศ. 2555 เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง

6. ผลงานทางวิชาการ

- พ.ศ. 2562 งานวิจัยโครงการย่อยที่ 3 เรื่อง การบริหารอำนาจตามแนวพุทธใน
ระบบการปกครองแบบธรรมรัฐ

4) ประวัติผู้ร่วมวิจัย 3

1. ชื่อ (ภาษาไทย)	พระสามารถ จตตมโล (โพธิ์แก้ว)
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ)	Phra Samart Jattamalo (Phokeaw)

5) ประวัติผู้ร่วมวิจัย 4

1. ชื่อ (ภาษาไทย)	พระยุพธนา มალาวังโส (มัลลวงษ์)
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ)	Phra Yuttana Malawangso (Malawong)

6) ประวัติผู้ร่วมวิจัย 5

1. ชื่อ (ภาษาไทย) นายปณณวิชญ์ แสงหล้า
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Mr.Pannawich Sanglar
2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี
3. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี 72000
4. ประวัติการศึกษา
ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาวิชารัฐศาสตร์
ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.)
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
5. ผลงานวิจัย
พ.ศ. 2561 กระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มและช่องทางการตลาดโดยใช้
เทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ อำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. 2561 การพัฒนาเกษตรกรสู่ความเป็นผู้ประกอบการเกษตร Smart
Farmer เพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนในอำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี